Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Lejla Hodžić

Prepoznavnost in razumevanje koncepta prisilni nadzor med strokovnimi delavkami in delavci na centrih za socialno delo v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2024

Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Lejla Hodžić

Prepoznavnost in razumevanje koncepta prisilni nadzor med strokovnimi delavkami in delavci na centrih za socialno delo v Sloveniji

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Somentorica: as. Mojca Šeme

Ljubljana, 2024

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Sreču Dragošu za mentorstvo, odzivnost, strokovno vodenje in usmerjanje skozi celoten proces pisanja diplomske naloge.

Iskreno se zahvaljujem somentorici as. Mojci Šeme za njeno nesebično podporo, ki me je spremljala v procesu ustvarjanja te naloge. Njene spodbudne besede, dragoceni nasveti in navdihujoče ideje so mi bile v veliko pomoč pri pisanju končne naloge.

Hvala tudi moji družini za ljubezen, podporo in razumevanje skozi celoten študij.

Prepoznavnost in razumevanje koncepta prisilni nadzor med strokovnimi delavkami in delavci na centrih za socialno delo v Sloveniji

Povzetek diplomskega dela

Prisilni nadzor predstavlja kompleksen vidik nasilja v intimnih partnerskih odnosih, ki zajema različne oblike manipulacije, nadzora in omejevanja svobode posameznika. Ta subtilna oblika nasilja pogosto ostaja spregledana, kljub temu pa ima lahko resne in dolgoročne posledice za žrtve. V diplomskem delu z naslovom Prepoznavnost in razumevanje koncepta prisilni nadzor med strokovnimi delavkami in delavci na centrih za socialno delo v Sloveniji, sem s pomočjo kvalitativne analize raziskala izkušnje strokovnih delavk in delavcev na področju nasilja v intimno-partnerskem odnosu ter njihov odnos do izrecne prepovedi koncepta »prisilni nadzor«, ki je v nekaterih državah že uzakonjen kot posebna oblika nasilja v intimno-partnerskih odnosih. Teoretični del sem razčlenila na pregled različnih vidikov nasilja v intimno-partnerskih odnosih, vključno s psihičnim, fizičnim, spolnim, ekonomskim nasiljem ter posebej izpostavljenim konceptom prisilnega nadzora. Nadalje sem predstavila relevantno zakonodajo glede nasilja v družini v Sloveniji. Vloga centrov za socialno delo pri preprečevanju nasilja v družini je bila prav tako obravnavana, skupaj z izpostavitvijo primerov dobrih zakonskih ureditev glede prisilnega nadzora v različnih državah. V raziskovalnem delu sledi prikaz kvalitativnih podatkov, ki sem jih pridobila s pomočjo šestih udeleženih v raziskavi, s katerimi sem izvedla delno strukturirane intervjuje, pri katerih sem si pomagala s smernicami za intervju. Tema, ki sem jo raziskala, so bile prepoznavanje intimno-partnerskega nasilja med strokovnimi delavci, zaznavanje najpogostejših oblik intimno-partnerskega nasilja, osebne, organizacijske in sistemske ovire pri delu s področja nasilja v intimnih partnerskih odnosih ter vpliv izrecne prepovedi prisilnega nadzora na obravnavo nasilja v intimno-partnerskih odnosih. Po kvalitativni analizi podatkov je sledil zapis rezultatov in razprave, s katero sem si odgovorila na zastavljena raziskovalna vprašanja. Nato sledijo še sklepi in predlogi. Raziskovanje prej omenjenih tem se mi je zdelo ključno za boljše razumevanje "prikritega nasilja" v intimno-partnerskih odnosih ter za identifikacijo vrzeli v praksi in zakonodaji, kar lahko prispeva k izboljšanju zaščite žrtev in usposobljenosti strokovnjakov na področju obravnave nasilja v družini. Sama sem menila, da bo moja raziskava pomagala prepoznati individualne potrebe žrtev, določiti smernice za prihodnje študije in prakso ter prispevala k razvoju bolj prilagojenih in učinkovitih pristopov k obravnavi žrtev.

Ključne besede: prisilni nadzor, koncept, nasilje v intimno-partnerskem odnosu, podpora, razumevanje, prepoznavanje, centri za socialno delo

Awareness and understanding of the concept of coercive control among practitioners at social work centres in Slovenia

Graduation Thesis Abstract

Coercive control presents a complex aspect of violence in intimate partner relationships, involving various forms of manipulation, control and restriction of individual freedom. This subtle form of violence is often overlooked, yet it can have serious and long-term consequences for victims. In my thesis, entitled 'Awareness and understanding of the concept of coercive control among professionals at social work centres in Slovenia', I used qualitative analysis to explore the experiences of professionals in the field of intimate partner violence and their attitudes towards the explicit prohibition of the concept of 'coercive control', which is already legalised in some countries as a specific form of violence in intimate partner relationships. I have broken down the theoretical part into an overview of the different aspects of violence in intimate-partner relationships, including psychological, physical, sexual, economic violence and the concept of coercive control, which is specifically highlighted. I further presented the relevant legislation on domestic violence in Slovenia. The role of Social Work Centres in the prevention of domestic violence was also discussed, together with examples of good legislation on coercive control in different countries. The following section presents the qualitative data that I obtained through semi-structured interviews with the six research participants, using the interview guidelines. The themes I explored were the recognition of intimate partner violence among practitioners, perceptions of the most common forms of intimate partner violence, personal, organisational and systemic barriers to working in the field of intimate partner violence, and the impact of the explicit prohibition of coercive control on the treatment of intimate partner violence. The qualitative data analysis was followed by a write-up of the results and a discussion to answer the research questions. This is followed by conclusions and suggestions. The exploration of the above-mentioned themes seemed to me to be crucial for a better understanding of 'covert violence' in intimate partner relationships and for the identification of gaps in practice and legislation that can contribute to improving the protection of victims and the competence of professionals in the field of domestic violence. I felt that my research would help to identify the individual needs of victims, provide guidance for future studies and practice, and contribute to the development of more tailored and effective approaches to the treatment of victims.

Key words: coercive control, concept, intimate partner violence, support, understanding, recognition, centres for social work

KAZALO VSEBINE

1.TEORETIČNI UVOD 1

1.1Nasilje v intimno-partnerskih odnosih – nasilje v družini 1

1.1.1 Psihično intimno-partnersko nasilje 2

1.1.2 Fizično intimno-partnersko nasilje 2

1.1.3 Spolno intimno-partnersko nasilje 3

1.1.4 Ekonomsko intimno-partnersko nasilje 3

1.1.5 Prisilni nadzor kot oblika intimno-partnerskega nasilja 3

1.1.6 Druge oblike nasilja 25

1.2Zakonodaja glede nasilja v družini v Sloveniji 26

1.2.1 Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija) 26

1.2.2 Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) 28

1.2.3 Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) ter Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju 29

1.2.4 Kazenski zakonik 29

1.2.5 Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini 30

1.2.6 Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini 31

1.2.7 Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti 31

1.2.8 Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode 32

1.3Vloga centrov za socialno delo pri preprečevanju nasilja v družini 32

1.4Primeri dobrih zakonskih ureditev ko gre za prisilni nadzor, po državah 37

1.4.1 Škotska 37

1.4.2 Anglija in Wales 38

1.4.3 Irska 38

1.4.4 Francija 39

1.4.5 Švedska 39

1.4.6 Avstralija – Queensland, New South Wales, Tasmanija 40
1.4.7 ZDA – Kalifornija, Havaji, Vermont, Connecticut 41
1.4.8 Kanada – Ontario 43
2 PROBLEM 44
2.1 Formulacija problema 44
2.2 Raziskovalna vprašanja 45
3 METODOLOGIJA 46
3.1 Vrsta raziskave 46
3.2 Merski instrument 46
3.3 Opredelitev enot raziskave – populacija in vzorec 47
3.4 Načrt zbiranja podatkov 47
3.5 Načrt obdelave gradiva 48
4 REZULTATI 51
5 RAZPRAVA 69
6 SKLEPI 83
7 PREDLOGI 85
8 VIRI IN LITERATURA 86
9 PRILOGE 100
9.1 Priloga A: Smernice za intervju 100
9.2 Priloga B: Transkripti intervjujev A–F z označenimi izjavami 102
9.3 Priloga C: Osno kodiranje intervjujev A-F 127

KAZALO SLIK

Slika 1: Kolo moči in nadzora (Johnson, 2008, str. 7). 12
Slika 2: Tri teme očetovstva (Katz, Nikakupeteri in Laitinen, 2020). 24
Slika 3: Model »pasti« (Pitman, 2017). 27

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Nasilje v intimno-partnerskih odnosih – nasilje v družini

Nasilje nas ženskami vsepovsod predstavlja resno družbeno težavo in se pojavlja v vseh državah, neodvisno od ekonomskega, religioznega ali kulturnega referenčnega okvira (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.). Opisano je kot pojav svetovnih razsežnosti in hkrati huda kršitev človekovih pravic, ki pa pogosto ostane nekaznovana (Council of Europe, 2019, str. 2).

Na splošno je nasilje opredeljeno kot »vedenje, s katerim oseba zlorabi svojo moč (fizično, psihično, ekonomsko, socialno, institucionalno), da bi drugo osebo nadzorovala, ustrahovala, ji škodovala, jo ponižala, razvrednotila, ji vzela moč, si jo podredila, jo izkoristila ali jo uničila.« To vedenje je nadzorovano, zavestno, premišljeno, predvidljivo in običajno ponavljajoče (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.).

Muršič (2004, str. 388-389) v svojem delu navaja, da gre pri vprašanju definicije nasilja vselej za vrednostni in normativni problem, kajti vedno znova se, glede na trenutne odbrane vrednote, določa kaj je in kaj ni nasilno. Nasilje pa opredeljuje kot subjektivno, relativno in socialno skonstruirano. Navaja, da je to način upravljanja z močjo v razmerju do sočloveka, katerega pa le-ta ne želi, ga boli in ki, glede na izbrane norme, ni dopusten.

Ena najpogostejših oblik nasilja nad ženskami je ravno nasilje v intimno-partnerskem odnosu ki vključuje tako fizično, spolno, kot tudi čustveno zlorabo in nadzorno vedenje s strani intimnega partnerja. Intimno-partnersko nasilje se pojavlja »v vseh okoljih ter v vseh socialno-ekonomskih, verskih in kulturnih skupinah«, največje breme po svetu pa nosijo ženske. Četudi so tudi ženske lahko nasilne v odnosih z moškimi – najpogosteje v obliki samoobrambe – pa so najpogostejši storilci nasilja nad ženskami moški intimni partnerji ali bivši partnerji, medtem ko so storilci nasilja nad moškimi pretežno neznanci (World Health Organization, 2021).

Ko sem raziskovala statistiko o nasilju nad ženskami v Sloveniji, sem zasledila zelo zanimiv, in po meni zaskrbljujoč podatek, in sicer, da se v Sloveniji vsaka druga ženska od dopolnjenega 15. leta starosti naprej, srečuje z vsaj eno od oblik nasilja. Skoraj polovica žensk (49,3%), ki so sodelovale v raziskavi se sooča s psihičnim nasiljem (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.).

V svetu pa ocene kažejo, da je bila približno ena od treh (27 %) žensk, starih od 15 do 49 let, ki so bile v razmerju, izpostavljene določeni obliki fizičnega in/ali spolnega nasilja s strani svojega intimnega partnerja (World Health Organization, 2021).

1.1.1 Psihično intimno-partnersko nasilje

»Psihično nasilje se šteje kot dejanja, pri katerih oseba z uporabo besed ali vedenj, drugo osebo poniža, razvrednoti, prestraši ali ji še kako drugače škoduje« (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.). Značilno je, da oseba svojo moč zlorabi brez uporabe fizične sile, kot npr. da osebo žali, neprestano kritizira, ji grozi, jo zasmehuje, jo ponižuje, jo blati pred drugimi, ji preprečuje stike z bližnjimi, širi lažne govorice, osebo prepričuje da izgublja razum. Kot psihično nasilje pa štejemo tudi dejanja, s katerimi povzročitelj nadzoruje žrtev. Psihično nasilje je težko prepoznati, kajti tudi same žrtve izkazujejo zmedenost in dvom vase. Spremlja jih občutek ujetosti v odnos (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.).

Kljub temu, da je v slovenski zakonodaji psihično nasilje opredeljeno kot »ravnanje in razširjanje informacij, s katerimi povzročitelj nasilja pri žrtvi povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske, tudi če so storjena z uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije« (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008), se večina taktik psihičnega nasilja v kazenskopravnem sistemu redko prepozna kot zloraba (Stark, 2012). Pod take oblike po Starku (2012) štejemo zlasti tiste, ki so povezane s privzetimi vlogami žensk kot mater, gospodinj in spolnih partneric ter njihovim dostopom do denarja, hrane, prevoza, načina oblačenja, čiščenja, kuhanja ali spolnih odnosov.

1.1.2 Fizično intimno-partnersko nasilje

Fizično nasilje je lažje prepoznati, saj so posledice lahko vidne na telesu, življenju ali imetju žrtve (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.), lahko pa celo povzročijo tako hude poškodbe, da pride do trajnih posledic, kot so npr. poškodba možganov ali celo smrt (American psychological association, 2018).

Pri fizičnem nasilju gre za zlorabo fizične moči, ki se kaže predvsem v oblikah, kot so klofutanje, brcanje, udarci z roko ali predmeti, metanje predmetov proti osebi, v osebo ali po prostoru, odrivanje ali porivanje, namerno izpostavljanje nevarnostim (npr. »prehitra vožnja, zvijanje rok, polivanje s tekočino, ožiganje kože, neželeno striženje las, omejevanje gibanja, davljenje ali dušenje, odrekanje ali siljenje s hrano, napadi z orožjem, umor in podobna dejanja«) (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Ljudje, ki so žrtve fizične zlorabe, pogosto doživljajo občutke nemoči in osamljenosti ter so dovzetni za razvoj različnih patoloških stanj, kot so depresija, motnje hranjenja, anksiozne

motnje, posttravmatska stresna motnja, lahko pa se tudi zatekajo k uporabi substanc (American psychological association).

1.1.3 Spolno intimno-partnersko nasilje

Spolno nasilje so vsa dejanja spolne narave, ki jih oseba čuti kot fizično, psihično, ekonomsko ali drugo prisilo. Za spolno dejanje je nujna privolitev za svobodno aktivno sodelovanje, ki pa je lahko dana z besedami ali dejanji. Za spolno nasilje lahko npr. štejemo »neželeno otipavanje ali komentiranje telesa, slačenje ter dotikanje, ki si ga oseba ne želi oz. vanj ne privoli, siljenje h gledanju pornografskih vsebin, k masturbiranju, v oralni, analni in vaginalni spolni odnos, siljenje v spolni odnos z drugo osebo, posilstvo, prepovedovanje uporabe kontracepcijskih sredstev, odstranitev kondoma kljub nasprotovanju druge osebe in podobno« (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

1.1.4 Ekonomsko intimno-partnersko nasilje

»Ekonomsko nasilje so vse oblike nadvladovanja, nadzorovanja, izkoriščanja oziroma poniževanja žrtve s pomočjo sredstev za preživetje ali z odrekanjem pravic, povezanih z zaslužkom. Zaradi ekonomskega nasilja lahko žrtev postane finančno odvisna od povzročitelja, kar ji oteži prekinitev odnosa« (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

Ekonomsko nasilje lahko obsega različne oblike, kot so na primer omejitev dostopa do bančnih računov ter določanje in nadzor nad količino denarja, ki je na voljo intimni partnerki, pri čemer se spremlja, kako ga porablja. Prav tako se lahko pojavijo situacije, ko intimna partnerka ne prejme zadostnega denarja za preživetje sebe in svoje družine, ali pa ji je celo onemogočeno zaposlovanje. Poleg tega lahko partner nadzoruje njeno plačo ali celo prepove njeno delo, kar pogosto vodi do stresnih situacij na delovnem mestu in včasih celo do izgube službe. Finančno nasilje lahko vključuje tudi izkoriščanje partnerkinih kreditnih kartic, spodbujanje k zadolževanju ter oviranje njenega poklicnega in izobraževalnega napredka. Partner lahko tudi zahteva, da se vse pridobljeno premoženje vpiše na ime povzročitelja nasilja (Sigurna kuća, b.d.).

1.1.5 Prisilni nadzor kot oblika intimno-partnerskega nasilja

Prisilni nadzor je oblika zlorabe, ki se pogosto pojavlja v kontekstu neenakosti med spoloma (Burton in Gormally, 2024) in je opredeljen kot vzorec nadvlade oz. strateški način zatiralskega ravnanja, za katerega sta običajno značilna pogosta, vendar nizka stopnja fizičnega nasilja in

spolne prisile v kombinaciji s taktikami ustrahovanja, poniževanja, izolacije in nadzora nad žrtvami (Stark, 2012, 2013). Stark (2007) v svojem delu natančno opredeljuje prisilo kot "uporabo sile ali groženj za prisilo ali odpravo določenega odziva", medtem ko se nadzor nanaša na "strukturne oblike prikrajšanja, izkoriščanja in ukazovanja, ki posredno silijo k poslušnosti." Ko se prisila in nadzor pojavita skupaj, je rezultat "stanje nesvobode", ki se doživlja kot ujetost (angl. entrapment) (Stark, 2007, str. 205, 228, 229). S tem en intimni partner ustvarja podlago, na kateri lahko izvaja in ohranja moč nad drugim partnerjem, kar pa na dolgi rok povzroča hude posledice (Crossman in Hardesty, 2017 po Anderson, 2008), tako na psihičnem kot na fizičnem zdravju žrtve (Beckwith idr., 2023), kot je na primer razvoj posttravmatske stresne motnje (Hegarty idr., 2013), povečano družbeno izolacijo in zmanjšano iskanje pomoči (Boxall, Morgan in Brown, 2020). Raziskave kažejo, da žrtve pogosto opisujejo občutek izgube lastne identitete (Moulding, Franzway, Wendt, Zufferey in Chung, 2021) in občutek ujetosti (Pitman, 2017), kar povečuje tveganje žrtve za resne in smrtne poškodbe (npr. nasilje po ločitvi), saj spodkopava njeno avtonomno zmožnost, da se zlorabi upre ali ji uide (Stark, 2007).

Raziskava Myhilla in Hohla (2019) še posebej osvetljuje kompleksnost in raznolikost prisilnega nadzora, ki ga žrtve doživljajo v razmerjih. Preučevanje te oblike nasilja razkriva sedem ključnih vidikov, ki jih avtorja izpostavljata kot značilnosti prisilnega nadzora. Med temi vidiki so izolacija žrtve od njenih socialnih mrež, popoln nadzor nad vsemi njenimi dejanji s strani storilca, pretirano ljubosumje, grožnje s smrtjo, vključno z grožnjami s smrtjo otrok ali drugih odvisnih oseb, stalno »bombardiranje« s sporočili, telefonskimi klici ter zasledovanje ali nadlegovanje. Poleg tega je s strani storilca pogostokrat lahko prisotno tudi spolno poniževanje ali zloraba ter grožnje s samomorom, kar povečuje občutek ujetosti žrtve (Myhill in Hohl, 2019).

Tudi Liesl (2011) v svojem delu navaja dodatne strategije, ki jih uporabljajo povzročitelji prisilnega nadzora. Te vključujejo čustveno zlorabo, pri kateri povzročitelj žrtev obtožuje in spodkopava njeno samospoštovanje ter lastno vrednost; psihično zlorabo, ki obsega grožnje in ustrahovanje; verbalno zlorabo, ki se kaže predvsem v obliki poniževanja in preklinjanja; sistematično socialno izolacijo; ekonomsko zlorabo, ki vključuje nadzor nad vsemi finančnimi sredstvi; ter duhovno zlorabo, pri kateri povzročitelj zlorablja verske in duhovne tradicije za upravičevanje svojega ravnanja. Poleg tega se pojavi tudi spolna zloraba, ki se lahko kaže kot spolni pritisk ali spolno poniževanje.

»Storilci pogosto spretno ustvarijo privlačno javno podobo, ki žrtvam še dodatno otežuje iskanje pomoči in pridobivanje podpore drugih« (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). Ta storilčeva strategija še poglobi občutek nemoči in izolacije med žrtvami, saj se soočajo s težavami pri prepričevanju drugih o resničnosti njihove situacije in potrebi po pomoči (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). Tudi strokovnjaki včasih težko prepoznajo, kdo je žrtev in kdo storilec, kar lahko vodi v zmedo in napačno interpretacijo žrtvinih obrambnih strategij kot storilstva (Barlow in Walklate, 2022, str. 2).

Dutton in Goodman (2005) v svojem delu poudarjata ključni vidik prisilni nadzor, ki jo povzročitelj izvaja nad žrtvijo. Po njunem mnenju prisilni nadzor vključuje sposobnost storilca, da žrtvi vsili stvari, ki jih ta ne želi, ali ji odvzame ali zmanjša stvari, ki si jih želi. Kljub temu pa poudarjata, da to vedenje ne omogoča spreminjanja žrtvinih prepričanj, vrednot ali zasebnosti; namesto tega lahko le vodi k poslušnosti žrtve do zahtev storilca. Ta vidik pomena prisilne moči dodatno podkrepijo ugotovitve Ehrensafta in sodelavcev (1999, kot navedeno v Hamberger, Larsen in Lehrner, 2017), ki pravijo, da je za učinkovitost prisilnega nadzora ključno, da žrtev storilčevo vedenje zazna kot negativno. Tako zaznavanje žrtve je ključno za razlikovanje med nadzornim vedenjem in vzajemnim ali normativnim vplivom, ki ga običajno najdemo v intimno-partnerskih odnosih (Ehrensaft idr., 1999, kot navedeno v Hamberger, Larsen in Lehrner, 2017). Stark (2007) je tudi potrdil to trditev, pri čemer je dejal, da »prisilni nadzor vključuje stalno "mikroregulacijo" vsakdanjega življenja, ki se ne sme enačiti z dejanji v navidezno zdravih razmerjih, kjer oba partnerja občasno izvajata verbalno zlorabo ali določeno stopnjo spremljanja dejavnosti svojega partnerja.«

1.1.5.1 Dve perspektivi prisilnega nadzora

Na koncept prisilnega nadzora so v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja opozarjala že feministična gibanja in zgodovinske razprave o nasilju in zlorabi v družini (Pence in Paymar, 1993; Schechter, 1982, kot navedeno v Burton in Gormally, 2024). Natančneje, izraz je prvi uporabil Schechter, leta 1982 (kot navedeno v Barlow in Walklate, 2022, str. 2), a je sodobni koncept prisilnega nadzora pripisan profesorju Evanu Starku, sociologu in forenzičnemu socialnemu delavcu (Burton in Gormally, 2024). Pomemben avtor na področju prisilnega nadzora je pa tudi Lundy Bancroft (2018).

»Koncept prisilnega nadzora se je razvil kot odziv na razpravo o naravi, obsegu in porazdelitvi nasilja v družini, ki se vrti okoli vprašanja, ali je nasilje v družini predvsem posledica moškega

nadzora nad ženskami ali pa je simetrično glede na spol« (Walby in Towers, 2018). Ta razprava je vodila v ustvarjanje »dualistične tipologije nasilja v družini, ki razlikuje med resnim nasiljem, ki kaže prisilni nadzor in je spolno asimetrično, ter manj resnim nasiljem, ki ne vključuje prisilnega nadzora in je spolno simetrično« (Walby in Towers, 2018). Enako kot slednja avtorja, tudi Barlow in Walklate (2022, str. 6) v svojem delu navajata dve značilnosti prisilnega nadzora, ki še vedno nista razrešeni, in sicer: v kolikšni meri je odvisen od spola in v kolikšni meri oz. ali je fizično nasilje sestavni del takšnega nadzornega vedenja.

Z razpravo o spolno (a)simetričnem intimno-partnerskem nasilju sta se ukvarjali feministična perspektiva, ki ugotavlja, da je intimno-partnersko nasilje asimetrično - torej da so ženske žrtve, ter perspektiva družinskega nasilja, ki pa trdi nasprotno – da je intimno-partnersko nasilje spolno simetrično (Kurz, 1989, kot navedeno v Brownridge, 2010). Brownridge (2010) v svojem delu trdi, »da so bili tako podatki iz feministične perspektive, kot tudi perspektive družinskega nasilja veljavni, vendar so merili različne pojave, pretirano posploševanje na podlagi teh dveh vrst podatkov pa je privedlo do napačne razprave o razlikah med spoloma pri intimno-partnerskem nasilju.«

Feministična perspektiva poudarja, da je nasilje nad ženskami neposredna »posledica spolne asimetričnosti, ki je prisotna na družbeni ravni« (Yodanis, 2004, po Bograd, 1988). Ta trditev dodatno podkrepi dejstvo, da »višja kot je stopnja neenakosti žensk v primerjavi z moškimi v družbi, večja je verjetnost, da se bodo moški zatekli k nasilju nad ženskami.« Iz tega jasno izhaja, da so potrebne sistematične spremembe na družbeni ravni, ki bodo temeljile na načelih pravičnosti, enakopravnosti in spoštovanja človekovih pravic za vse (Yodanis, 2004).

Empirične raziskave so prav tako potrdile povezave med vedenjem, stališči in izkušnjami moških na individualni ravni ter nasiljem nad ženskami. Pomembne spremenljivke, kot so »neravnovesje moči in virov v partnerskih odnosih, odobravanje nasilja, izkušnje z nasiljem v otroštvu ter zloraba alkohola in drog, so le nekatere od dejavnikov, ki so tesno povezani z izvajanjem nasilja moških nad ženskami« (Yodanis, 2004, po Jasinski in Williams, 1998).

Yodanis (2004) je s svojo raziskavo preverila zgoraj navedene trditve feministične teorije nasilja nad ženskami glede dejavnikov, ki so tesno povezani z izvajanjem nasilja moških nad ženskami. Z združevanjem podatkov iz Mednarodne raziskave o žrtvah kriminalitete (ICVS) in statističnih podatkov Združenih narodov je potrdila feministično teorijo in ugotovila, da je izobraževalni in poklicni status žensk povezan s stopnjo spolnega nasilja nad ženskami v državah. Ugotovila je, da tam, kjer je izobraževalni in poklicni status žensk nizek, je spolno

nasilje pogostejše. Nasprotno pa so države, kjer je status žensk visok, manj izpostavljene spolnemu nasilju nad ženskami. Ta študija dodatno potrjuje potrebo po razumevanju strukturnih dejavnikov, ki prispevajo k zmanjšanju nasilja in strahu med ženskami (Yodanis, 2004).

Feministična perspektiva, pa kljub številnim raziskavam, ni bila v celoti sprejeta s strani drugih, predvsem s strani osebja družinskih sodišč, nekaterih raziskovalcev in drugih kritikov (Meier, 2015).

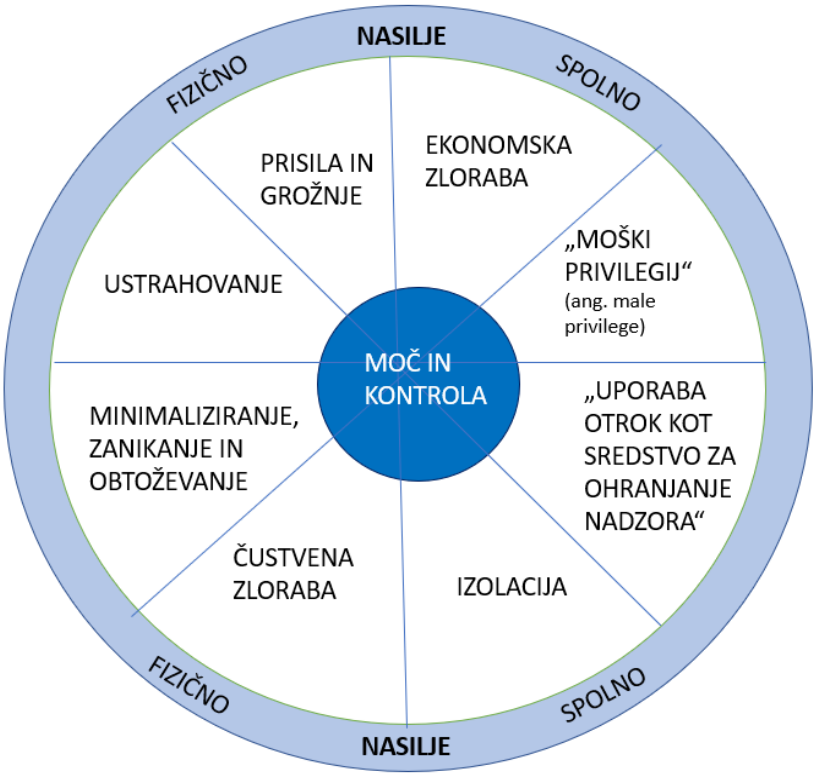
Prisilni nadzor, ki ga pogosto najdemo v intimno-partnerskih odnosih, ima svoje korenine v patriarhalnih tradicijah, ki poudarjajo moško prevlado in nadzor nad partnerko (Walby in Towers, 2018). Avtorji Dobash in Dobash (1992), Schechter (1982) ter Stark (2007, 2010) (kot navedeno v Walby in Towers, 2018), ki zagovarjajo tako stališče, so ta pojem opredelili kot sistematično uporabo nasilnih dejanj in groženj, ki jih moški uporabljajo za nadzor svojih intimnih partneric. Medtem ko so nekateri menili, da je fizično nasilje glavni vir nadzora, je Stark (2007; 2010) zagovarjal stališče, da je to le ena od sestavin prisilnega nadzora, ki ga dopolnjujejo nefizične taktike, kot sta izolacija in omalovaževanje. Po mnenju Starka (2010) se fizično nasilje lahko zmanjšuje, medtem ko se druge oblike prisilnega nadzora povečujejo.

Johnson (2008) je v odziv na konkurenčna pojmovanja spolne simetrije pri fizičnem nasilju v ospredje postavil vprašanje uporabe fizičnega nasilja s strani žensk. Slednji je vlogo ženskega fizičnega nasilja kontekstualiziral tako, da je obravnaval možnost, da je fizično nasilje rezultat situacijskih okoliščin in ne nujno povezano s prisilnim nadzorom (kot navedeno v Pitman, 2017). Johnson (2008) je intimno-partnersko nasilje razvrstil v pet kvalitativno različnih tipov, ki vključujejo intimni terorizem, kjer navaja, da so pretežno moški tisti, ki ga izvajajo, nasilno upiranje, ki ga pripisuje ženskam, situacijsko nasilje med pari, ki naj bi ga izvajala oba intimna partnerja, vzajemni nadzor nad nasiljem in nasilje, sproženo zaradi ločitve. Od teh sta po mnenju nekaterih avtorjev najbolj uporabljeni poimenovanji »situacijsko nasilje« in »intimni terorizem« (Meier, 2015). Vendar pa je Johnson, ko je ponudil to stopnjo niansiranja za razumevanje kompleksnosti zlorabe v medosebnih odnosih, deležen tudi številnih kritik, npr. s strani Barlowa in Walklatea (2022, str. 4), ki pravita, da Johnson v svoji tipologiji pretirano minimalizira moško prevlado, ko gre za izvajanje nasilja.

Johnsonova teorija, ki naj bi temeljila na empiričnih podatkih, je v nasprotju s preteklimi teorijami, ki niso bile sprejete, doživela izjemno hitro in široko sprejetje, zlasti na sodiščih (Meier, 2015). Največ privržencev je ta teorija imela med delavci na področju skrbništva, ki se jim je zdel njegov tip nasilja „situacijsko nasilje v paru“, ki trdi, da večina nasilja med partnerji

ni odvisna od spola, da je vzajemno ali da je preprosto posledica konflikta in ne prevlade ali zatiranja, koristen za razlago, zakaj »manj resno« nasilje ni zaskrbljujoče. Johnson je trdil, da »situacijsko nasilje v paru« predstavlja veliko večino nasilja v družini, kar pa je sodiščem dalo še en razlog, da zmanjšajo posledice zlorabe ali nasilja v družini in le-tega ne obravnavajo kot resen razlog za odvzem skrbništva (Meier, 2015). O problematiki nerazločevanja med nasiljem in konfliktom piše tudi Šeme (2024, str. 31-35), ki izpostavi, da je večina primerov ločitev, kjer je prisotno nasilje, na sodiščih pojmovana kot »visok konflikt«, kar pa poveča možnost nadaljnje viktimizacije žrtev (AIFS, 2015, kot navedeno v Šeme, 2024, str. 31-35).

Svetovna zdravstvena organizacija (WHO, 2022) opredeljuje intimno-partnersko nasilje kot »vedenje v intimnih razmerjih, ki povzroča telesno, spolno ali psihično škodo. Vedenja lahko vključujejo telesno nasilje, spolno nasilje ali prisilo ter čustveno zlorabo.« Avtorji Hardesty, Ogolsky in Akinbode (2024) navajajo, da se izraz »intimno-partnersko nasilje pogosto uporablja kot sopomenka s tradicionalnim konceptom pretepanja ali nasilja, ki se pojavi kot del širše kampanje za nadzor nad intimnim partnerjem.« Johnson (2008) je, kot že prej omenjeno, tovrstno intimno-partnersko nasilje poimenoval »intimni terorizem«, ki ga je opredelil kot situacijo, kjer je povzročitelj tisti, ki uporablja nasilje za splošni nadzor nad svojo partnerko, medtem ko partnerka ne izvaja nasilja. Johnson (2008) je na podlagi pričevanj žensk, ki so bile žrtve nasilja s strani svojih partnerjev v Duluthu, Minnesota, razvil vizualno grafični prikaz »kolo moči in nadzora«, ki kaže kako »intimni terorist«, kot ga je poimenoval avtor, uporablja različne oblike nadzora, kot so ekonomska zloraba, zanikanje in obtoževanje, »moški privilegij«, »uporaba otrok kot sredstvo za ohranjanje nadzora«, čustvena zloraba, izolacija, prisila in grožnje, minimaliziranje, ustrahovanje. Nasilje je prikazano kot obroč kolesa, ki drži vse krake skupaj.

Slika 1: Kolo moči in nadzora (Johnson, 2008, str. 7).

Na primer, »intimni terorist« lahko partnerki odvzame nadzor nad ekonomskimi viri, kot so denar, bančni računi in kreditne kartice. »Moški privilegij« se lahko uporabi za upravičevanje nadzora, znotraj katerega je moški pojmovan kot »glava« gospodinjstva. Termin »uporaba otrok za orodje podpiranja moške dominacije« po omenjenem avtorju vključuje npr. prepričevanje otrok, da je moški vodja in da je ženska nesposobna ali neumna. Izolacija v tem kontekstu lahko zajema fizično izolacijo v podeželskih okoljih ali socialno izolacijo v urbanih okoljih. Čustvena zloraba lahko pomeni poniževanje, zmanjševanje in zanikanje lastne zlorabe, kar se lahko uporabi tudi za obtoževanje žrtve. Zastraševanje vključuje kričanje, preklinjanje, razbijanje stvari ali grožnje. Prisila lahko zajema fizično nasilje, kot je udarjanje ali puljenje las. Grožnje lahko vključujejo grožnje z nasiljem ali smrtjo (Johnson, 2008).

Kritika Johnsonove tipologije, kot jo opisuje avtorica Meier (2015), se osredotoča na tri ključne točke. Prvič, trdi, da podatki, na katere se Johnson zanaša, niso bili zbrani z namenom preučevanja nadzora v partnerskih odnosih, kar lahko vodi do napačnih interpretacij vedenja kot kazalcev nadzora. Drugič, ugotavlja, da Johnsonove lastne empirične ugotovitve v nekaterih primerih nasprotujejo njegovim teorijam. Tretjič, avtorica trdi, da je Johnsonova trditev o razširjenosti temeljila na "skupinski analizi" podatkov, ki je uporabila verjetno previsok prag

za ločevanje med primeri "visokega nadzora" (intimni terorizem) in "nizkega (ali ne)nadzora" (situacijsko nasilje v paru).

1.1.5.2 Spremembe v zakonodaji

V zadnjih letih se je javna zavest o prisilnem nadzoru povečala zaradi kampanj proti nasilju in zakonodajnih prizadevanj (Learning network, 2023), kar je prineslo pomembne spremembe v javno politiko v številnih državah (Myhill in Hohl, 2019), ki so navedene v zadnjem poglavju. Razširjeno pojmovanje nasilja je razkrilo, da se s fizičnim nasiljem v zlorabljajočih odnosih prepletajo socialne strukture, institucionalni procesi in psihološko manipuliranje, kar pripelje do oblik moči in nadzora, ki povzročajo globoko škodo (Learning network, 2023). Spremembe v zakonodaji, kot so te, so prispevale k premiku pozornosti strokovnjakov od poudarka na varnosti žrtve k poudarku na odgovornosti storilca. To je privedlo do odprave pomembnega okvira, kjer so bile žrtve pogosto krivdno obtožene (Stark in Hester, 2019) in samim žrtvam pomagalo bolje razumeti zlorabo, ki so jo doživele (Douglas, 2015).

Ta premik odraža splošno spoznanje, da (prej) obstoječi pravosodni odziv, osredotočen na posamezne, škodljive napade, ne zajema vseh oblik prisile in nadzora, ki jih žrtve doživljajo (Stark in Hester, 2019), kar pa potrjuje tudi raziskava avtorjev Kelly in Westmarlanda (2016), ki sta prišla do ugotovitev, da moški v svetovalnih programih pogosto minimalizirajo svoja dejanja, zavračajoč pojmovanje zlorabe kot vzorca kontrolirajočega vedenja, in raje opredeljujejo zlorabo kot posamezne incidente. Nasprotno pa ženske v splošni populaciji v zdravstvenih anketah opisujejo pogostost, trajanje in raznolikost fizičnega in spolnega nasilja, ne nujno pa poudarjajo njegove fizične poškodbe (Black, idr., 2011).

V odgovor na tovrstno zlorabo, ki se kaže kot vzorec kontrolirajočih dejanj, so nekatere vlade razvile koncept prisilnega nadzora kot okvir za boj proti zlorabi v družini, ki presega poudarek na posameznih napadih (Stark in Hester, 2019) in ima vzgojno funkcijo (Youngs, 2014). Uvedba tega koncepta je spodbudila večino žrtev nasilja, predvsem žensk, da poiščejo pomoč in nasilje prijavijo na policijo (Stark in Hester, 2019). Vendar pa je to povzročilo dodatne izzive za policijske sile, saj so se tokrat ženske, ki so se prej večkrat obrnile po pomoč zaradi različnih oblik zlorabe, a pomoči niso dobile zaradi nezaznavanja teh oblik nasilja kot dovolj resnih, s prihodom koncepta "prisilnega nadzora" v zakonodajo, prepoznane kot upravičene do pomoči, pri tem pa so bile tudi dejanja kazensko sankcionirana po obstoječem pristopu (Stark in Hester, 2019).

Kljub temu pa Stark (2009, str. 1510) navaja, da ključni cilji teh intervencij in političnih reform še vedno niso doseženi. Navaja, da je bil prvi cilj izboljšati dolgoročne možnosti zlorabljenih žensk in njihovih otrok, medtem ko je sekundarni cilj spremeniti normativno in kazenskopravno okolje, ki omogoča zlorabo, tako da bi bila manj verjetna. Tolmie (2017) dodaja, da bi se bilo treba pri uspešnem pregonu prisilnega nadzora bolj zanašati na pričanje žrtev ter izvesti obsežne raziskave dokazov in analize dejstev, za kar sistem kazenskega pravosodja trenutno ni dobro opremljen. Slednja opozarja, da takšno kaznivo dejanje v praksi morda ne prinese vseh koristi, ki jih teoretično obljublja

Stark (2009, str. 1510) trdi, da je neizpolnitev zgoraj navedenih ciljev – izboljšava dolgoročne možnosti zlorabljenih žensk in njihovih otrok in sprememba normativnega in kazenskopravnega okolja - deloma posledica paradigme, ki nasilje v družini obravnava kot enkratno kaznivo dejanje, specifično za posamezen dogodek. Kazniva dejanja intimno-partnerskega nasilja so zasnovana predvsem v smislu incidentov (Tolmie, 2017), zato tudi kazenskopravni sistem razdrobi dolgotrajne vzorce nasilja v ločena kazniva dejanja, pri čemer se vsak incident izvzame iz širšega konteksta v katerem se je zgodil (Bettinson in Bishop, 2015). Ocena resnosti se osredotoča na "izračun škode", pri čemer večja kot je poškodba ali travma, hujša naj bi bila zloraba, kar vodi v razporeditev ustreznih ukrepov (Stark, 2009, str. 1510).

Ko organi in organizacije, kot so zavetišča, sodišča, policija ali zdravstveni delavci, uporabljajo ta okvir za razumevanje zlorabe s strani moških partnerjev (Stark, 2009, str. 1510), je lahko posledica le-tega, da se pri obravnavi intimno-partnerskega nasilja pogosto spregledajo pomembni vidiki, kot so psihološka in finančna zloraba, motivi nasilnega partnerja ter kumulativni učinki na žrtev in se na vseh stopnjah kazenskega postopka lahko napačno razumejo in zmanjšajo pomen storilčevega vedenja, nenehnega tveganja, ki ga predstavlja, in teže škode, ki jo doživlja žrtev (Tolmie, 2017). Namesto da bi bila zloraba prepoznana, razčlenjena in naslovljena, se banalizira, normalizira ali celo naredi nevidno (Stark, 2009, str. 1510). Ta premik paradigme kaže na potrebo po celostnem pristopu k nasilju v družini, ki upošteva kompleksnost prisilnega nadzora in njegove učinke na žrtve (Stark, 2009, str. 1510). Zato Bettinson in Bishop (2015) vidita prednost v kriminalizaciji prisilnega nadzora v tem, da omogoča upoštevanje širšega konteksta odnosa med intimnima partnerjema kot dokaznega gradiva.

1.1.5.3 Skupne točke različnih definicij prisilnega nadzora v intimno-partnerskih odnosih in merjenje

Čeprav še ne obstaja enotna dogovorjena opredelitev prisilnega nadzora (Leone, Lape in Xu, 2014), saj kot pravijo Hamberger, Larsen in Lehrner (2017), prisilni nadzor različni avtorji razumejo na različne načine – npr. kot cilj ali namen, notranjo motivacijo, vrsto vedenja, rezultat in/ali zaznavo ali subjektivno izkušnjo, se pri različnih opredelitvah raznih avtorjev izrisujejo določene skupne niti, ki omogočajo njegovo razumevanje in preučevanje v intimno-partnerskih odnosih. Raziskovalci Hamberger, Larsen in Lehrner (2017) so skozi preučevanje različnih avtorjev in njihovih opredelitev prisilnega nadzora, identificirali tri ključne vidike prisilnega nadzora, ki se pojavljajo pri različnih avtorjih in so, po mnenju Hamberger, Larsen in Lehrnerja (2017) bistveni za njegovo konceptualizacijo in razumevanje v odnosu med storilcem in žrtvijo.

Prvi vidik se nanaša na namerno in motivirano dejanje storilca. Prisilni nadzor se pojavlja, ko storilec ciljno namerava pridobiti nadzor nad žrtvijo in je motiviran za uveljavljanje svoje moči nad žrtvijo. Ta motivacija pogosto izhaja iz želje po kontroli ali prevladi nad žrtvijo ter iz zadovoljitve lastnih potreb ali želja (Hamberger, Larsen in Lehrner, 2017).

Drugi vidik zajema dojemanje vedenja s strani žrtve. Ključno je, da žrtev zazna storilčevo vedenje kot pomembno ali izstopajoče, kar lahko privede do pristanka na zahteve ali spoznanja, da neupoštevanje le-teh lahko povzroči negativne posledice (Hamberger, Larsen in Lehrner, 2017). Storilec namreč uporabi vedenje, ki ima močan vpliv na življenje ali dobro počutje žrtve, s čimer povečuje možnost, da ta pristane na njegove zahteve (Hamberger, Larsen in Lehrner, 2017).

Tretji vidik je zmožnost storilca, da predstavi verodostojno grožnjo. Storilec mora biti sposoben uporabiti prepričljivo grožnjo, ki bo imela resne posledice za žrtvino življenje ali dobro počutje. Ta zmožnost je ključna za vzpostavitev in vzdrževanje prisilnega nadzora, saj grožnje delujejo kot sredstvo za dosego storilčevih ciljev (Hamberger, Larsen in Lehrner, 2017).

Znanje o prisilnem nadzoru lahko teoretično in empirično napreduje le, če ga je mogoče ustrezno izmeriti (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). Slednji avtorji navajajo, da je ideja o merjenju prisilnega nadzora v intimno-partnerskih odnosih že dolgo prisotna v raziskavah, vendar doslej ni bilo doseženo soglasje o najbolj primernem načinu za to. Katz, Nikupeteri in Laitinen (2020) v svojem delu poudarjajo, da so raziskovalci uporabljali različne pristope in merila, ki so obsegala širok spekter kazalnikov prisilnega nadzora (najmanj 22 različnih meril),

vendar nobeno od teh meril ni bilo izrazito priljubljeno ali pogosto uporabljeno. Ta raznolikost v pristopih k merjenju prisilnega nadzora odraža kompleksnost koncepta in pomanjkanje konsenza v akademski skupnosti glede najboljše metodologije za oceno tega pojava (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

Stark in Hester (2019) sta se v svojem delu osredotočila na več težav merjenja prisilnega nadzora, ki kažejo na potrebo po natančnejših in celostnih pristopih k merjenju prisilnega nadzora v raziskavah in študijah:

1. Definicija: Obstaja pomanjkanje soglasja glede definicije in razumevanja prisilnega nadzora. Kritiki opozarjajo, da širjenje definicije intimno-partnerskega nasilja ogroža primerljivost podatkov in zmanjšuje javni vpliv "trdnih" (objektivnih) podatkov o nasilju in poškodbah. Med drugimi je tudi Gordon (2000) izrazil pomisleke, da bi razširitev definicije partnerskega nasilja lahko povzročila zapletenost v zbiranju podatkov o nasilju. Podobna stališča delita tudi Walby in Towers (2017), ki zagovarjata ohranitev poudarka na formalnih pravnih opredelitvah fizičnega in spolnega nasilja, ki sta pogosteje obravnavani kot kazniva dejanja. Tudi Hanna (2009) izpostavi, da koncept prisilnega nadzora zabriše mejo med kriminalnim in nekriminalnim vedenjem, kajti ni jasne meje, kdaj se konča "normalno" početje in začne "zloraba" (Tolmie, 2017). Slednja za primer navede ko moški partner nadzoruje finance obeh, sprejema pomembne življenjske odločitve v imenu obeh ter da ne mara stikov s svojci in jih želi čim bolj zmanjšati. To, ali bodo taka vedenja zaznana kot normalna ali kot zloraba, pa je odvisno od skupnega dogovora partnerjev (Tolmie, 2017).

Vendar pa Myhill (2017) poudarja, da je ključnega pomena, da se pri merjenju nasilja osredotočimo na prisilni nadzor, saj le tako lahko zajamemo vse strategije prisile in nadzora, ki jih uporabljajo povzročitelji nasilja v družini. Poudarek zgolj na dejanjih, ki so zakonsko opredeljena kot kazniva, lahko spregleda druge nevarnosti, ki jih prinaša prisilni nadzor, in s tem povezane negativne posledice (Stark in Hester, 2019).

2. Merjenje resnosti: Ocenjevanje resnosti prisilnega nadzora je zapleteno, saj nekatere oblike nasilja (npr. fizično) lahko povzročijo hude vidne posledice, medtem ko druge, čeprav poškodbe niso fizične, lahko povzročijo hude psihološke in čustvene posledice, ki pa se težko izmerijo. Raziskovalci se lahko razlikujejo v načinu, kako merijo prisilni nadzor, kar lahko privede do nejasnih ali nekonsistentnih rezultatov (Stark in Hester, 2019). Medtem ko je koncept prisilnega nadzora teoretično razmeroma enostavno razložiti, pa ni mogoče opraviti enotne analize za vse primere, saj vsak primer vključuje specifična vedenja, ki jih povzročitelj razvija v procesu

poskusov in napak, glede na individualne značilnosti žrtve (Stark, 2007, str. 206-208). Ta vedenja so pogosto prefinjena in jih lahko razumeta le žrtev in storilec, saj izkoriščajo osebne strahove žrtve ali vključujejo geste, besede in poglede, ki so smiselni le za tiste v odnosu (Bettinson in Bishop, 2015). Zato se je pri samem merjenju in ocenjevanju »škode« prisilnega nadzora treba osredotočiti ne le na to, kaj je storil partner, ki zlorablja, temveč tudi na to, kaj je bilo žrtvi preprečeno, da bi storila sama (Tolmie, 2017).

3. Omejena vprašanja v raziskavah: Številne raziskave uporabljajo vprašalnike in lestvice, ki imajo omejeno število vprašanj, kar omejuje sposobnost raziskovalcev, da zajamejo vse vidike prisilnega nadzora. Uporaba določenih vprašanj in lestvic za merjenje prisilnega nadzora lahko privede do podcenjevanja ali precenjevanja resnosti situacije, odvisno od tega, kako so vprašanja postavljena in kako so ocenjeni odgovori (Stark in Hester, 2019).

4. Omejena pokritost podatkov: Podatki iz populacijskih raziskav morda ne zajemajo vseh situacij prisilnega nadzora, saj so določene oblike nadzora lahko spregledane ali podcenjene (Stark in Hester, 2019).

5. Etična vprašanja: Raziskovanje strategij za spopadanje s prisilnim nadzorom je lahko etično sporno, zlasti če so raziskave sestavljene tako, da implicirajo da so žrtve delno odgovorne za svojo zlorabo ali pa da raziskava zmanjšuje pomembnost njihovega trpljenja (Stark in Hester, 2019).

Katz, Nikupeteri in Laitinen (2020) menijo podobno, da je prisilni nadzor, kljub pogosti uporabi med raziskovalci in zagovorniki nasilja v partnerskih odnosih, nejasno definiran in merjen. Avtorji so se v svojem delu osredotočili na različne opredelitve in meritve prisilnega nadzora različnih avtorjev, pri čemer so ugotovili, da večina meri le vedenja ali taktike, ki naj bi pridobile nadzor. Drugi pomembni vidiki, kot so motivacija za vedenje, dojemanje negativnosti s strani žrtve in sposobnost storilca, da predstavi verodostojno grožnjo, ostajajo neocenjeni. To predstavlja oviro pri razvoju empirične podpore. Omenjeni avtorji menijo da bi merjenje prisilnega nadzora moralo upoštevati perspektivo tako storilca kot žrtve, pa tudi kontekst in posledice vedenja, vendar sedanja merila ne zmorejo tega. Zato je potrebno jasno določiti kateri vidik nadzora se meri, in morda uporabiti več meril za celovito oceno konstrukta (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

Katz, Nikupeteri in Laitinen (2020) predlagajo izboljšave za prihodnje merjenje prisilnega nadzora v nasilnih odnosih. Med ključnimi izzivi, ki jih identificirajo, je potreba po jasni operacionalizaciji pojma prisilni nadzor. Predlagajo, da bi bilo smiselno opredeliti kriterije za

to, kar bi se štelo za prisilni nadzor, s čimer bi se zagotovilo enotno razumevanje in merjenje te dimenzije v raziskavah in terapevtski praksi.

Poleg tega opozarjajo na subjektivnost v zaznavanju prisilnega nadzora s strani žrtev in predlagajo vključevanje več perspektiv ter uporabo standardiziranih meril, da bi se zmanjšala subjektivnost pri ocenjevanju. Hkrati poudarjajo potrebo po prepoznavanju raznolikih oblik prisile, ne le fizičnih groženj, ampak tudi čustvenega manipuliranja, ter zagotovitev, da orodja za ocenjevanje zajemajo celoten spekter prisilnih vedenj (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

Določanje meja med prisilnim nadzorom in drugimi oblikami zlorabe je še en ključni vidik, ki ga izpostavljajo. Pomembno je jasno opredeliti, kaj spada pod prisilni nadzor in kaj ne, da se prepreči negotovost in natančno razumevanje koncepta v raziskovalni in klinični praksi (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

Dodatna izboljšava, ki jo predlagajo, je vključevanje kroničnosti in vseprisotnosti prisilnega nadzora v ocenjevanje. To pomeni ocenjevanje ne le prisotnosti, temveč tudi trajanja in pogostosti prisilnih vedenj v nasilnih odnosih, kar omogoča bolj celovito razumevanje dinamike vpletenih procesov (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

Pri naslavljanju metodoloških omejitev, kot je pristranskost samoocenjevanja, predlagajo uporabo triangulacije podatkov iz več virov in uporabo mešanih metod za bolj natančno in celovito ocenjevanje prisilne kontrole (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

Nazadnje, Katz, Nikupeteri in Laitinen (2020) poudarjajo pomen spodbujanja dialoga med raziskovalci, terapevti in zagovorniki, da bi izboljšali konceptualizacije prisilnega nadzora in razvili standardizirane meritve, ki bi učinkovito zajemale njen večdimenzijski značaj ter prispevale k boljšemu razumevanju in obravnavi nasilja v intimno-partnerskih odnosih.

1.1.5.5 Prisilni nadzor in intimno-partnerski umori

Hudo in naraščajoče nasilje v intimno-partnerskih odnosih lahko služi kot zaskrbljujoč predhodnik umora, saj po podatkih Stockla in sodelavcev (2013), vsaj enega od sedmih umorov na svetu in več kot tretjino umorov žensk stori njen intimni partner. Takšno nasilje je običajno vrhunec dolgotrajne zlorabe (prav tam). Podreka (2019) navaja, da je v Sloveniji približno polovica umorov žensk posledica dejanj nekdanjega ali trenutnega zakonca ali intimnega partnerja, za razlog takega zločina pa navaja globoko zakoreninjeno tradicionalno oz.

patriarhalno prepričanje glede partnerskih odnosov in vlog spolov, kjer prevladujejo občutki moškega lastništva nad njihovimi intimnimi-partnerkami.

Johnson, Eriksson, Mazerolle, in Wortley (2019) so preučevali vzorec moških, ki so bili obsojeni zaradi umora svojih intimnih partnerk. S to analizo so raziskovali ozadje storilcev ter okoliščine, v katerih so se umori zgodili. Presenetljivo je, da polovica storilcev ni poročala o nobenih fizičnih ali spolnih napadih na svoje partnerke v letu pred umorom. Ti rezultati postavljajo v ospredje pomembnost nefizičnih oblik nasilja in naslavljajo probleme v zakonskih ureditvah, ki še vedno v ospredje postavljajo fizične oblike nasilja.

Kljub temu, da se je v zadnjem desetletju v kazenskopravni politiki in raziskavah spremenila paradigma razumevanja intimno-partnerskega nasilja, ki upošteva prisilni nadzor (Tyson, 2020), sta fizični napad in poškodba še vedno prevladujoča in najpogosteje ugotovljena oblika zlorabe v pravnih, policijskih in političnih odzivih na nasilje v družini (Bishop 2016, str. 60). Dejansko nezmožnost priznavanja, da se intimno-partnersko nasilje pogosto kaže kot stalen in sistematičen proces nadzornega vedenja, katerega cilj je onemogočiti žrtev, še ni povsem prodrla v pravno razumevanje (Bishop 2016, str. 60). To je ustvarilo pravni sistem, ki ohranja "hierarhijo škode", v katerem se druge oblike zlorabe (verbalna, čustvena, finančna, manipulacija z otroki in nadlegovanje) štejejo za manj resne in manj potrebne pravnega posredovanja, ter ne ščiti, ne preprečuje in ne posreduje v primerih nasilja v družini (Bishop 2016, str. 60).

V večletnem pregledu umorov v družini v kanadski provinci Ontario je Odbor za pregled smrti zaradi nasilja v družini (angl. Domestic Violence Death Review Committee) odkril 39 povezanih dejavnikov tveganja za umor, pri čemer je večina žrtev (82 %) žensk (Office of the Chief Coroner for Ontario, 2015). Med najpogostejšimi dejavniki tveganja so po tem dokumentu »zgodovina nasilja v družini, dejanska ali potencialna ločitev, obsesivno vedenje, depresivno razpoloženje storilca, pretekle grožnje ali poskusi samomora, stopnjevanje nasilja, grožnje z umorom, poskusi izolacije žrtve, intuicija žrtve glede nevarnosti ter brezposelnost storilca« (Office of the Chief Coroner for Ontario, 2015). Analiza podatkov kaže, da je bilo v 80 % primerov v Ontariu prisotnih vsaj sedem od 39 dejavnikov tveganja, kar nakazuje na medsebojno povezanost dejavnikov pri povečanju nevarnosti za umor žensk in nam sporoča, da stopnjevanje nasilja ni nujno predpogoj za kasnejši umor, temveč je ključna prisotnost več dejavnikov hkrati (Johnson, Eriksson, Mazerolle, in Wortley, 2019), kar so potrdile tudi

raziskave Dobash, Dobash, Cavanagh in Medina-Ariza (2007) ter Campbell, Glass, Sharps, Laughon in Bloom (2007).

Pomemben prispevek za nadaljnje raziskave umorov v intimno-partnerskem odnosu je imel Johnson (2006; 2008) s svojo tipologijo nasilja, med katerimi se vrsta nasilja, ki jo poimenuje »intimni terorizem« najbolj povezuje s kasnejšimi intimno-partnerskimi umori, saj ustreza stereotipu nasilnega, eksplozivnega moškega, ki izvaja sistematično patriarhalno prevlado in nadzor nad partnerko. Tudi Myhill in Hohl (2019) v svojem članku navajata, da je v primerih, ki vključujejo prisilni nadzor, večja verjetnost za resno škodo, vključno z umorom v družini, kot v primerih, ki vključujejo posamezna dejanja fizičnega nasilja. Zato bi lahko bila sama kriminalizacija prisilnega nadzora policistom v pomoč pri odzivanju na primere, ki so potencialno smrtonosni zaradi visoke stopnje psihološkega nadzora, vendar v njih ni odkrite fizične zlorabe (Bettison, 2016).

V tem poglavju se je pomembno dotakniti tudi teme nasilja preko informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT), saj v zadnjem času digitalni mediji postajajo vse pomembnejša in pogostejša taktika zlorabe in nadzora povzročiteljev nasilja (Dragiewicz idr., 2018). Slednji za to uporabijo izraz »tehnološko podprt prisilni nadzor« (ang. technology-facilitated coercive control) in ga definirajo kot »uporabo digitalnih medijskih tehnologij za prisilni nadzor sedanjih ali nekdanjih intimnih partnerjev.« Tehnološko podprt prisilni nadzor obsega različne taktike, vključno z uporabo družbenih omrežij za nadlegovanje, sledenjem z GPS podatki, prikritim ali odkritim snemanjem zvočnih in vizualnih vsebin, grožnjami preko SMS sporočil, spremljanjem elektronske pošte, nezakonitim dostopom do spletnih računov, objavljanjem zasebnih informacij brez dovoljenja (ang. doxing) ter ustvarjanjem ali deljenjem seksualno eksplicitnih slik ali videoposnetkov brez soglasja osebe na njih, vse z namenom izvajanja prisilnega nadzora nad žrtvijo (Dragiewicz idr., 2018).

Woodlock (2017) ugotavlja, da mobilna tehnologija, kot so sporočila, telefonski klici, GPS sledenje in družbena omrežja, ustvarja občutek vseprisotnosti storilcev, da bi izolirali, kaznovali in poniževali žrtve ter ji zmanjšali občutek varnosti po ločitvi. To vseprisotnost primerja s Benthamovim panoptikumom; disciplinskim konceptom, ki se je uporabljal v zaporih, kjer je en sam stražar lahko nadzoroval zapornike, ne da bi ti vedeli, ali so dejansko opazovani. To zlorabljajoče in obsedeno početje ter zalezovanje prek tehnologije pa Dragiewicz in sodelavci (2019) identificirajo kot nova trenda v primerih umorov intimnih partnerk in otrok.

Hkrati obstaja velika korelacija med prisilnim nadzorom in davljenjem (Thomas, Joshi in Sorenson, 2014). Davljenje, ki ni namenjeno usmrtitvi, temveč ohranitvi dominacije in nadzora nad partnerjem, je posebna in spolno pogojena oblika nasilja nad intimnim partnerjem, saj prizadene desetkrat več žensk kot moških (Thomas, Joshi in Sorenson, 2014). Opredelitve te oblike nasilja se lahko razlikujejo, a običajno vključujejo stiskanje vratu ali zgornjega dela telesa, kar ovira dihanje ali pretok krvi (prav tam).

Čeprav je davljenje pogosto povezano z umorom, je davljenje brez smrtnega izida prav tako nevarno, saj prikazuje potencialno moč končanja življenja osebe (Stansfield in Williams, 2021). S tem dejanjem storilec demonstrira moč in nadzor nad žrtvijo, kar lahko povzroči izjemno bolečino in strah. Nekateri raziskovalci celo obravnavajo davljenje brez smrtnega izida kot orodje prisilnega nadzora, saj žrtvi kaže, da je njen življenjski obstoj odvisen od odločitev storilca (Stansfield in Williams, 2021).

Intervjuji z ženskami iz zavetišč za pomoč pri nasilju v družini kažejo, da se takšno skrajno nasilno vedenje uporablja za ponovno vzpostavitev moči in nadzora s teroriziranjem partnerja (Stansfield in Williams, 2021). Čeprav obstajajo pripovedi pretepenih žensk, ki razkrivajo tovrstno nasilje, kvantitativne raziskave še niso v celoti raziskale groženj storilcev, ki postanejo verodostojne prek skrajnega nadzornega vedenja, kot je nesmrtonosna zadušitev (Stansfield in Williams, 2021).

1.1.5.6 Prisilni nadzor po ločitvi staršev skozi otrokove oči

Ločitev pogosto ne prinaša ne varnosti ne svobode, saj storilci po ločitvi nadaljujejo in okrepijo prisilni nadzor (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020; Šeme, 2024, str. 31-35). »Prisilni nadzor lahko vključuje nasilje, grožnje, ustrahovanje, zasledovanje, spremljanje, čustveno zlorabo in manipulacijo, ki se prepletajo z obdobji navidezno "skrbnega" in "popustljivega" vedenja kot dela splošne zlorabe« do svojih intimnih partneric (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

V prizadevanju za ohranjanje nadzora in kaznovanje nekdanjih partnerk po ločitvi se očetje oz. očetovske figure pogosto poslužujejo manipulacije z otroki, na primer s podarjanjem dragih daril in hkratnim preusmerjanjem odgovornosti za družinske težave na matere (Thiara in Gill, 2012, kot navedeno v Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). Otrok je v takih primerih pogostokrat »postranska škoda« zlorabe mater. V takih primerih se lahko otroci znajdejo v različnih vlogah – sodelujejo s povzročiteljem v nasilju nad materjo, se »identificirajo s povzročiteljem« ali pa

s povzročiteljem sklenejo »travmatsko vez« (Stark, 2023, kot navedeno v Šeme, 2024, str. 31-35).

Poleg manipulacije nad otroki, očetje ali očetovske figure uporabljajo tudi različne strategije, kot so laganje, grožnje, uporaba očarljivosti ter igranje vlog žrtve ali junaka. Te strategije niso omejene zgolj na odnose z otroki, saj se očetje oz. očetovske figure zatekajo k istim taktikam tudi pri komuniciranju s strokovnimi delavci (Monk, 2017, str. 178).

Otroci, ki živijo v okolju, kjer se dogaja nasilje, niso le izpostavljeni nasilnim dogodkom, ko npr. branijo starša pred nasiljem in/ali posredujejo, da bi preprečili nasilje, temveč lahko tudi slišijo nasilje, vidijo njegove posledice, kot so kri, poškodbe, so »uporabljeni« kot orodje pri zlorabi (npr. prisiljeni so v vohunjenje za staršem s strani nasilnega starša, preko njih starš lahko pošilja grozilna sporočila drugemu), so »uporabljeni« kot talci s strani nasilnega starša, da bi zastrašil drugega (Jeffries, 2016) in zato se »otroci, ki so deležni intenzivnih in dolgotrajnih konfliktov med starši, pogosto tudi sami soočajo z različnimi težavami, kot so vedenjske težave, antisocialno vedenje, nizka samopodoba, depresija, tesnoba, težave v šoli, zdravstvene težave ter težave v socialnih in medosebnih odnosih« (Smith, 2018). Otroci doživljajo »izolacijo« s strani staršev, katerih prisotnost pomaga pri razvoju socialnih veščin, samozavesti, učenju in jeziku ter pri oblikovanju vzorcev socialnega vedenja brez nasilja (Learning network, 2023). Ti negativni izidi so dolgoročno povezani z različnimi težavami v duševnem zdravju, slabšimi akademskimi dosežki, negativnimi odnosi s sovrstniki, zlorabo substanc, slabšimi možnostmi zaposlitve ter povečanim medosebnim nasiljem (Smith, 2018). Otroci »ponotranjijo« škodljiva stališča o neenakosti razmerij moči med moškimi in ženskami (Learning network, 2023), kar lahko pripelje do prenosa takšnih vzorcev in težav skozi generacije (Smith, 2018).

Starši lahko nad otroci in partnerji izvajajo prisilni nadzor tudi s pomočjo tehnologije, kar vključuje zahtevo dostopa do naprav, spremljanje lokacij preko GPS sledenja ter širjenje dezinformacij in groženj na spletu. Takšno vedenje se pogosto opravičuje s sklicevanjem na varnost, željo po sodelovanju in komunikaciji v družini. Takšno vedenje je pogosto povezano s povečanim tveganjem za fizično nasilje in umore v družinskem okolju (Learning network, 2023).

Vredno je omeniti raziskavo Katz, Nikupeteri in Laitinen (2020), ki se je na podlagi kvalitativnih podatkov, zbranih z 29 otroki in mladostniki v Združenem kraljestvu in na Finskem, osredotočala na to, kako otroci doživljajo prisilni nadzor v vsakdanjem življenju s strani svojega očeta oz. očetovske figure, ko se starša ločujeta. Tako so prej omenjeni avtorji

oblikovali tri teme »očetovstva«: »nevarno očetovstvo« (ang. dangerous fathering), ki je otroke strašilo in jim dajalo občutek ogroženosti; "občudovanja vredno" očetovstvo (ang. admirable fathering), kjer so se očetje oz. očetovske figure kazali kot "skrbni", "zaskrbljeni", "popustljivi" in/ali "ranljive žrtve"; ter »vseprisotno očetovstvo« (ang. omnipresent fathering) ki je nenehno omejevalo življenje otrok (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). Nevarno (ang. dangerous) in "občudovanja vredno" (ang. admirable) očetovstvo opisujeta vedenje očetov oz. očetovskih figur, ki izvajajo prisilni nadzor, medtem ko se je vseprisotno očetovstvo pri otrocih pojavljalo kot strahovito duševno in čustveno stanje (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

1. Izraz "nevarno očetovstvo" (ang. dangerous fathering) predstavlja vedenje očetov oz. očetovskih figur, ki se kaže kot nasilno in nevarno, še posebej v obdobju ločitve. Raziskave iz Velike Britanije in Finske so dokumentirale primere, ki kažejo, da so očetje oz. očetovske figure po ločitvi pogosto izvajali invazivno, grozeče ali kaznovalno vedenje kot del svojega prisilnega nadzora. Kljub pogostosti teh dogodkov so ostali skriti pred zunanjimi opazovalci in strokovnjaki (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

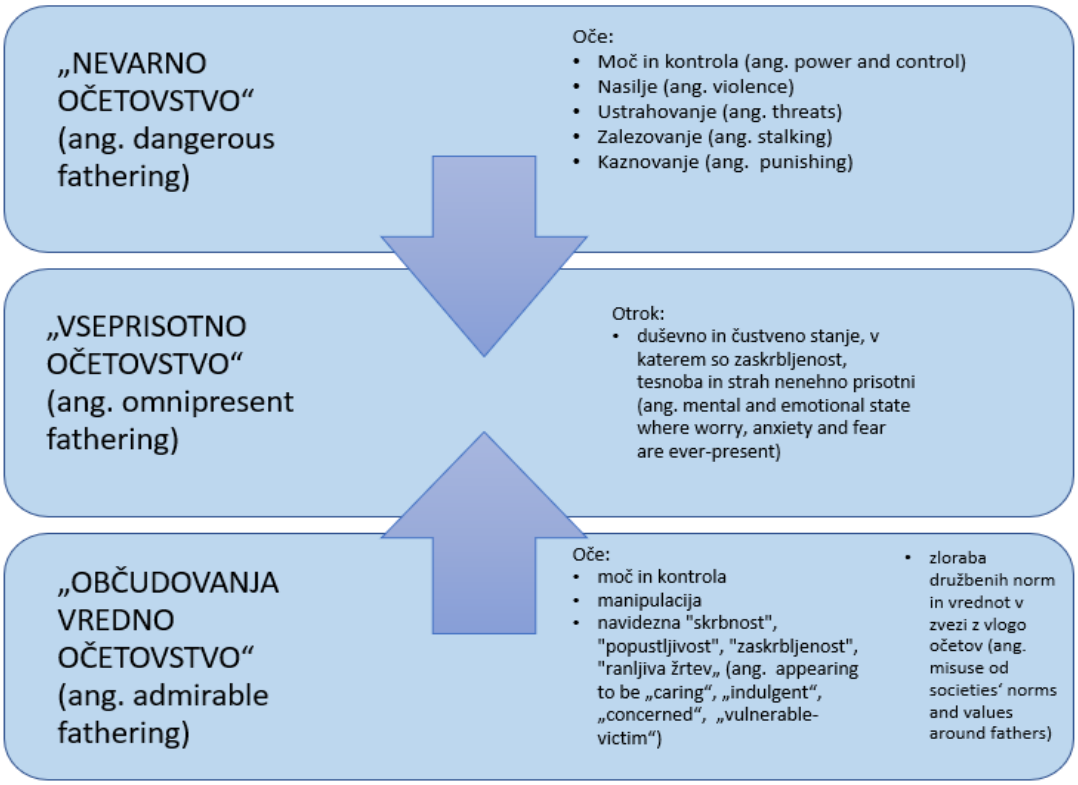
Nasilne situacije, kot so vdori v domove in grožnje s strani očetov oz. očetovskih figur, so vključevale tolčenje po vratih in oknih ter grožnje s smrtjo materam otrok ali celo kaznovanje samih otrok. Poleg tega so se očetje pogosto posluževali tudi svojih prijateljev ali zastopnikov, da bi grozili otrokom in materam, kar je dodatno povečalo občutek strahu in nemoči v družini (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

2. V obeh britanskih in finskih vzorcih so nekateri otroci poročali, kako so očetje oz. očetovske figure izvajali »občudovanja vredno očetovstvo« (ang. admirable fathering) kot del svojega po-ločitvenega prisilnega nadzora. V otroških pripovedih je »občudovanja vredno očetovstvo« vključevalo, kako so očetje/očetovske figure igrali vloge skrbnega, zaskrbljenega in/ali ranljivega žrtvenega očeta. Predstave »občudovanja vrednega očetovstva« so bile močno orodje nadzora, ko so se mešale z »nevarnim očetovstvom«, saj je »občudovanja vredno očetovstvo« povečalo čustvene vezi med očetom in otrokom ter lahko nagnilo otroke k temu, da bi želeli videti/živeti s svojimi očeti, medtem ko je »nevarno očetovstvo« hkrati ustvarjalo strah pred njim. To je lahko še posebej zmedeno za mlajše otroke, ki pogosto poskušajo biti zvesti obema staršema (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

3. "Vseprisotno očetovstvo" (ang. omnipresent fathering) opisuje stanje, v katerem so mnogi otroci po ločitvi doživljali svojega očeta ali očetovsko figuro kot stalno prisotno in vseprisotno, kar je povzročalo stalno bojazen. Ta stalna prisotnost je otrokom povzročala strah, da se lahko

oče kadarkoli in kjerkoli pojavi, da bi njih, ali njihove matere nadlegoval, manipuliral, vznemirjal, ugrabil ali napadel. Posledično so otroci doživljali fizične manifestacije strahu, kot so anksioznost, napadi panike, nočno močenje postelje in nočne more. Vsakič, ko se je oče pojavil in se obnašal sovražno, je to povečalo strah in tesnobo pri otrocih. Tako so očetje ohranjali nadzor in čustveno moč nad otroki tudi takrat, ko niso bili fizično prisotni (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

Ta stalna prisotnost je privedla do tega, da so nekateri otroci in mladi nenehno preverjali svoje okolje kot zaščitno strategijo. Nekateri so živeli v stalnem stanju pripravljenosti in se trudili povečati lastno in materino varnost s tem, da so ostali z njo. Številni otroci so opisovali, kako so bili njihovi vsakodnevni odnosi in dejavnosti močno omejeni zaradi strahu, da bi jih oče našel in jim povzročil škodo (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). Pripovedi otrok kažejo, da je »vseprisotno očetovstvo« lahko opisano kot "psihološka prisotnost očeta v otroku", kar ogroža otrokovo svobodo in njihove možnosti za svobodno delovanje. To poudarja pomen premika preko razumevanja nasilja v družini, osredotočenega na posamezne incidente, in namesto tega konceptualiziranje kot stanje stalne ujetosti (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

Slika 2: Tri teme očetovstva (Katz, Nikakupeteri in Laitinen, 2020).

Otroci in mladostniki, ki so žrtve prisilnega nadzor, ga doživljajo na podoben način kot odrasli - čutijo zmedo in strah, živijo omejeno življenje, kar ima škodljive posledice tako na čustvenem, psihološkem, fizičnem, socialnem in izobraževalnem področju (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). Zato prej omejeni avtorji poudarjajo, da morajo biti strokovnjaki še posebej pozorni na situacije, ko otroci, katerih očetje izvajajo prisilni nadzor, kažejo naklonjenost do očeta ali izražajo željo po stiku z njim, in preveriti, ali so ta stališča morda manipulirana s strani očeta.

Meier (2003, str. 705) je opozorila, da »ljudje, ki nadzorujejo in zlorabljajo svoje intimne partnerke, verjetno niso sposobni ljubečega, vzgojnega in samodisciplineranega vedenja, ki ga zahteva dobro starševstvo. Oče, ki zlorablja mater da ne more postaviti interesov otrok na prvo mesto, saj je zloraba njihove matere, ki spodkopava njeno dobro počutje, že po naravi škodljiva za otroke.«

Da bi ugotovili resnično naravo otrokovega izražanja, morajo strokovnjaki, kot so socialni delavci, sodniki za družinske zadeve, učitelji ali policisti, imeti razumevanje o kompleksnosti izkušenj otrok in mladostnikov s prisilnim nadzorom. To je ključno za zagotavljanje otrokovih pravic do varnega okolja in življenja brez zlorab, ki je odgovornost odraslih (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020).

1.1.5.6 Socialno delo in prisilni nadzor

Kot ugotavlja Pitman (2017), se socialni delavci pri svojem delu pogosto srečujejo z nasiljem v družini, ki ga izvajajo različni akterji. Kljub naraščajočemu priznavanju pomena prisilnega nadzora pri nasilju v družini se učinkovitost stroke pri zaščiti žensk in otrok sooča z izzivi, saj je še vedno prevladujoče poudarjanje fizičnega nasilja kot ključne značilnosti nasilja v družini. A kljub temu, da se je izkazalo, da je njegova uvedba v prakso izzivna, je takšno znanje ključno za pravilno oceno varnosti in posledic za ženske in otroke, ki doživljajo nasilje v družini, zlasti če ni kazalnikov fizičnega nasilja, spolnega napada ali drugih kaznivih dejanj, za katera je mogoče vložiti obtožnico (Pitman, 2017).

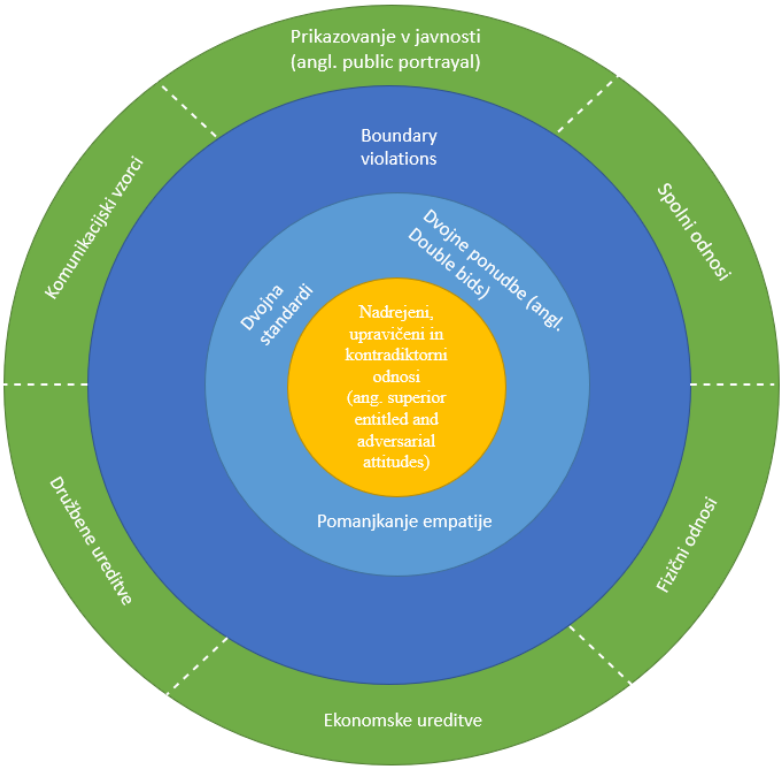
Razumevanje prisilnega nadzora kot spolno pogojenega pojava, predstavlja edinstvene izzive in tveganja. Ker obstaja nevarnost, da prisilni nadzor ne bo prepoznan ali da bo njegova vloga zmanjšana, morajo imeti izvajalci storitev potrebno znanje in spretnosti za prepoznavanje, ocenjevanje in podporo ljudem, ki ga doživljajo (Burton in Gormally, 2024).

Raziskava, ki jo je izvedla Pitman (2017), se osredotoča na razumevanje dinamike prisilnega nadzora v odnosih med ženskami in njihovimi nasilnimi ali zlorabljajočimi partnerji, še posebej

v kontekstu skupnega starševstva po ločitvi. Ta raziskava lahko pomaga socialnim delavcem in drugim strokovnjakom pri razumevanju in ocenjevanju dinamike prisilnega nadzora v teh odnosih, kar lahko vodi do boljšega razumevanja in obravnave tovrstnega nasilja v družini.

Pitman (2017) je razvila model »pasti«, ob tem pa se je opirala na koncept »mreže« avtorja Kirkwooda (1993). Kirkwood (1993) je s svojim modelom šestih komponent - ponižanje, strah, objektivizacija, deprivacija, preobremenitev z odgovornostjo in izkrivljanje subjektivne realnosti, opisal dinamiko, ki žrtve doživljajo v odnosih, ki niso nujno povezani s fizičnim nasiljem. Kirkwood enako kot Stark (2007; 2012; 2013) poudarja, da ta oblika zlorabe lahko deluje kot temelj za fizično nasilje, vendar ni nujno, da vodi do njega. Ta koncept omogoča boljše razumevanje kompleksnih vzorcev čustvene zlorabe in njihovih posledic na žrtve. Poleg tega koncept po mnenju Kirkwooda (1993) izraža občutek zahrbtne narave čustvene zlorabe, saj jo ženske doživljajo kot subtilen, skoraj neviden proces, v katerem se v njih zakoreninijo temeljne sestavine njenega vpliva, zato je njihov pobeg zapleten in boleč. Kirkwood (1993) izkušnjo čustvene zlorabe opisuje kot mrežo, kjer so prepletene vse zgoraj navedene komponente, in če želimo videti celotno sliko, se ne smemo osredotočati na ločene, merljive elemente fizične zlorabe, ker ne omogočajo ustreznega razumevanja zlorabe.

Model »pasti«, ki ga je razvila Pitman (2017), je predstavljen kot krog, ki vključuje različne sestavine, odzive in posledice za ženske v odnosih z nasilnimi ali zlorabljajočimi partnerji. Ta model ponazarja zapletenost dinamike prisilnega nadzora in dvojnih standardov v teh odnosih (Pitman, 2017).

Slika 3: Model »pasti« (Pitman, 2017).

1. Nadrejeni, upravičeni in kontradiktorni odnosi: Ta sestavina, ki se pojavlja v prvem, notranjem krogu modela, opisuje stil odnosa partnerjev, ki je zaznamovan z njihovo superiornostjo, upravičenostjo in kontradiktornostjo. Partnerji se obnašajo kot nadrejeni in ženske obravnavajo kot manjvredne. Poleg tega pričakujejo, da se ženske prilagajajo njihovim potrebam in standardom.

2. Dvojna merila: Drugi del modela obravnava dvojna merila, s katerimi so ženske soočene v odnosih s partnerji. To vključuje zanikanje enakih pravic, zanikanje vzajemnosti in zanikanje odgovornosti. Partnerji ženskam odrekajo enake pravice, pričakujejo prilagajanje, vendar ne nudijo vzajemnosti, ter ne prevzemajo odgovornosti za svoja dejanja.

3. Kršenje meja: Tretji krog modela obravnava kršenje meja, ki se kaže v različnih vrstah dvojnih vezi, v katerih so se ženske počutile ujete. To vključuje situacije, ko so partnerji postavljali protislovna pričakovanja, pričakovali prilagajanje žensk, ter obtoževali ženske za odziv na dvojne standarde.

4. Vedenjski slog: Zadnji del modela opisuje vedenjski slog partnerjev, ki vključuje različne vrste odzivov na ženske meje ali potrebe. To vključuje komunikacijske in vedenjske vzorce, ki ne upoštevajo poskusov žensk, da bi se pogajale ali ohranile meje, aktivno oviranje poskusov

žensk za pogajanje ali ohranjanje meja ter uporabo groženj, manipulacij in fizičnega nasilja za nadzor žensk.

Skupaj model »pasti« ponazarja kompleksnost in sistematičnost prisilnega nadzora ter dvojnih standardov v odnosih med ženskami in njihovimi nasilnimi partnerji. To razumevanje lahko pomaga pri ocenjevanju in obravnavi tovrstnega nasilja v družini ter omogoča boljše prepoznavanje in podporo ženskam, ki so v teh situacijah.

Vodnik, ki ga je napisala podoktorska raziskovalna sodelavka na Univerzi Durham, Kate Butterby (b.d.), ponuja smernice in nasvete, kako lahko socialni delavci pomagajo žrtvam prisilnega nadzora. Vodnik vključuje razumevanje, kaj je prisilno in nadzorno vedenje, zakaj ga storilci uporabljajo, ter vpliv, ki ga ima prisilni nadzor na ljudi, ki ga doživljajo ali so mu priča.

Prvi korak, ki ga socialni delavci lahko naredijo, je vzpostavitev zaupnega odnosa z žrtvijo. To lahko vključuje pogovor s žrtvami samimi, stran od njihovega partnerja, če je to mogoče. Žrtve pogosto nerade govorijo o zlorabi, zato je ključno, da socialni delavci postavljajo vprašanja, vendar hkrati omogočajo žrtvam, da izrazijo svoje želje in odločitve (Butterby, b.d).

Socialni delavci morajo biti sposobni prepoznati znake prisilnega nadzora in razumeti, kako to vpliva na žrtve. Pomembno je, da socialni delavci razumejo, kako storiti primerne ukrepe za zaščito žrtve, vključno s preusmeritvijo v varno okolje in zagotavljanjem finančne podpore (Butterby, b.d).

Po prijavi zlorabe policiji ali drugim službam morajo socialni delavci zagotoviti, da žrtve še naprej prejemajo podporo in varnostne ukrepe ter jih usmeriti k ustreznim storitvam. Njihova naloga je tudi zagotoviti, da žrtve prejmejo ustrezne informacije o možnostih nastanitve ter jim pomagati pri prehodu iz zlorabljajočega razmerja v varno okolje (Butterby, b.d.).

1.1.6 Druge oblike nasilja

V nasprotju z običajnim prepričanjem, nasilje ni omejeno na fizično agresijo. Obstaja veliko vrst nasilja, ki se razlikujejo po naravi in posledicah. Medtem ko se večina ljudi zaveda očitnih oblik nasilja, kot so trgovina z ljudmi in spolno izkoriščanje, obstaja še vrsta drugih, manj očitnih oblik nasilja, ki so prav tako škodljive in uničujoče za posameznika in družbo kot celoto, med katere štejemo: nasilje nad starejšimi, nasilje nad hendikepiranimi osebami, nasilje nad moškimi, nasilje med zmenkanjem, vrstniško nasilje (ang. bullying), mobing, diskriminacija,

institucionalno (strukturno) nasilje in nasilje preko informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT) (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.).

Pomembno je izpostaviti tudi intimno-partnersko nasilje v LGBTIQ+ partnerskih odnosih, ki pa je še precej neraziskana in spregledana tema, za katero Rollè, Giardina, Caldarera, Gerino in Brustia (2018) ugotavljajo, da je predvsem posledica molka, ki je v preteklosti obstajal glede nasilja v skupnosti LGBTIQ+. Molka, ki je temeljil na strahovih in mitih, ki so ovirali javno razpravo o tem pojavu. Tudi Stark in Hester (2019) sta trdila, da sta prisila in nadzor lahko uporabljena s strani istospolnih partnerjev, transspolnih moških ali žensk ter drugih oseb, katerih marginalizirani status jim daje malo družbene moči, ki bi jo lahko uporabili. Avtorji pa priznavajo, da jim primanjkuje znanja za določitev obsega, dinamike ali posledic prisilnega nadzora v odnosih LGBTIQ+.

Donovan in Hester (2014) trdita, da spolna neenakost vpliva na istospolne odnose, saj so patriarhalne norme prisotne tudi v LGBTIQ+ skupnosti. Njuna študija je pokazala, da je prisilni nadzor značilen za te odnose in se stopnjuje s številom zlorab. Čeprav se nasilje lahko izraža na različne načine, so nekatera spolno določena razlikovanja opazna. V istospolnih odnosih moški pogosteje doživljajo prisilni spolni odnos, medtem ko so ženske bolj izpostavljene čustvenemu in čustveno prisilnemu spolnemu nasilju. Poleg tega dokazujeta, da so ženske bolj nagnjene k prizadevanjem za ugajanje partnerju po izkušnjah z zlorabo. Kljub temu, da so v teh odnosih prisotni stereotipi o spolu, pa avtorja menita, da obstajajo pravila odnosa, ki presegajo spolno usmerjenost in spol. Poudarjata tudi, kako pomembno je upoštevati povezanost med diskriminacijo in zatiranjem s strani družbe pri analizi intimno-partnerskega nasilja v LGBTIQ+ skupnosti, saj strukturna diskriminacija in zatiranje LGBTIQ+ skupnosti s strani družbe močno vplivata na njihove izkušnje zlorabe.

1.2 Zakonodaja glede nasilja v družini v Sloveniji

1.2.1 Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulska konvencija)

Svet Evrope je v okviru svoje vodilne vloge na področju varstva človekovih pravic sprejel Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Council of Europe, 2019), ki je najobsežnejša mednarodna pogodba, ki nasilje nad ženskami priznava kot kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije, ki ščiti vse ženske in deklice, ne glede na starost, raso, veroizpoved, družbeno ozadje, morebiten status migranta in

spolno usmerjenost. Seveda pa spodbuja, da se določbe uporabijo tudi za druge žrtve nasilja v družini, kot so moški, otroci in starejši. Državam je dana svoboda, da se odločijo, ali želijo širiti uporabo določb konvencije tudi na druge žrtve nasilja v družini, ki so našteti v prejšnjem stavku (Council of Europe, 2016).

Istanbulska konvencija je tudi prva mednarodna pogodba, ki vsebuje definicijo spola, ki poleg priznavanja biološke razlike med spoloma, priznava še sociološko oz. družbeno pojmovanje spola, ki določa družbeno skonstruirane vloge, vedenja, dejavnosti, ki naj bi bile primerne za moške oz. ženske (Council of Europe, 2016).

Konvencija od članic zahteva celosten pristop k preprečevanju, zaščiti in sodnemu preganjanju nasilja nad ženskami, ki vključuje spremembo odnosa, vloge spolov in stereotipov, ki prispevajo k sprejemljivosti nasilja nad ženskami. Poleg tega zahteva usposabljanje strokovnjakov, ki delajo z žrtvami, ter dvig zavedanja o različnih oblikah nasilja in njihovih posledicah. Hkrati poudarja potrebo po vzpostavitvi svetovalnih storitev, ki bodo zagotavljale medicinsko pomoč ter psihološko in pravno svetovanje žrtvam ter njihovim otrokom. Njena zahteva vključuje tudi ustanovitev zadostnega števila zavetišč ter brezplačnih 24-urnih telefonskih linij za pomoč, ob tem pa zagotavlja, da so potrebe in varnost žrtev v ospredju vseh ukrepov. Države podpisnice naj bi sankcionirale številna dejanja, med drugim pohabljenje ženskih spolovil, prisilni splav in sterilizacijo, nasilje v družini v vseh njegovih oblikah (fizično, spolno, psihološko ali ekonomsko), zalezovanje, spolno nasilje vključno s posilstvom, spolno nadlegovanje ter prisilno poroko (Council of Europe, 2016). Za spremljanje učinkovitega izvajanja svoje določbe je Istanbulska konvencija vzpostavila poseben mehanizem spremljanja, in sicer neodvisno strokovno telo, odgovorno za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije s strani pogodbenic z imenom »Skupina strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini« (angl. Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) (European Institute for Gender Equality, 2022, str. 16).

Zelo pomembno je poudariti, da Konvencija izpostavlja to, da nasilja nad ženskami in nasilja v družini ne moremo dojemati kot zasebne zadeve. Poudarja, da je dolžnost države, da s celovitimi in medsebojno povezanimi ukrepi preprečuje nasilje, žrtvam nudi zaščito ter kaznuje storilce (Council of Europe, 2019, str. 4).

Istanbulska konvencija pa, kljub vsem ukrepom na področju preprečevanja in boja proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini, ne vključuje koncepta prisilnega nadzora. Vendar pa je vredno poudariti, da v 33. členu konvencije opredeljuje koncept »psihološko nasilje« kot »katerikoli

namenjeni potek ravnanja, ki resno ogroža psihološko celovitost druge osebe s prisilo ali grožnjami«. Koncepta »psihološko nasilje« in »prisilni nadzor« ločujejo konkretna nasilna dejanja, medtem ko ju splošna psihična škoda združuje. Razlikovanje med psihičnim nasiljem in prisilo je razvidno tudi iz opredelitve Svetovne zdravstvene organizacije (2012, str.1), ki psihično nasilje opredeljuje kot »žalitve, omalovaževanje, stalno poniževanje, ustrahovanje (npr. uničevanje stvari), grožnje s poškodbami, grožnje z odvzemom otrok«, nadzorno vedenje pa kot »izoliranje osebe od družine in prijateljev, spremljanje njenih gibanj in omejevanje dostopa do finančnih sredstev, zaposlitve, izobraževanja ali zdravstvene oskrbe.« A zaradi priznanja v Istanbulski konvenciji je psihološko nasilje v EU državah članicah pogosteje razumljeno in kriminalizirano kot prisilni nadzor (European Institute for Gender Equality, 2022, str. 12).

1.2.2 Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) predstavlja izhodišče zakona, ki nasilje v družini opredeljuje kot psihološko-socialno stanje, v katerem ena oseba zlorablja moč nad drugo osebo, s katero je v posebnem psihičnem razmerju (Filipčič, 2016, str. 162). Zakon opredeljuje nasilje v družini in določa vlogo ter naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb in drugih izvajalcev storitev na področju socialnega varstva, dolgotrajne oskrbe zdravstva, vzgoje in izobraževanja, organov samoupravnih lokalnih skupnosti (v nadaljevanju: organi in organizacije) ter nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini in določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008). V 3. členu splošno opredeljuje različne oblike nasilja (psihično, fizično, spolno, ekonomsko nasilje, zanemarjanje in zalezovanje) ki služijo kot temeljni okvir za strokovne delavce pri odločitvi, ali gre v posameznem primeru za nasilje (Filipčič, 2016, str. 162). Pomembno je, da zakon enakopravno obravnava vse oblike nasilja in zanemarjanje v družini ter kot nasilje v družini prepoznava tudi nasilna dejanja brez vidnih poškodb (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 105). Prav tako zagotavlja, da mladoletni družinski člani uživajo posebno varstvo ter da imajo njihove koristi in pravice prednost pred ostalimi udeleženci v postopku (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 105). Zakon vsem pristojnim organom in organizacijam nalaga, da po uradni dolžnosti prijavljajo nasilje, pomagajo žrtvam ter jim nudijo ustrezne ukrepe za zaščito pred nasiljem v družini, hkrati pa v 5. členu določa, da morajo organi in organizacije pri obravnavi konkretnih primerov nasilja ukrepe prilagoditi stopnji ogroženosti žrtve (Filipčič, 2016, str. 162). Takšno načelo sorazmernosti je potrebno zato, ker so opredelitve oblik nasilja v družini zelo široke in

zajemajo tako primere življenjske ogroženosti, kot tudi enkratno uporabo nasilja manjše intenzivnosti (Filipčič, 2016, str. 162). Poleg tega zagotavlja strokovno obravnavo obeh strani v postopku, omogoča brezplačno pravno pomoč za žrtve nasilja ter skrbi za usposabljanje in izobraževanje strokovnega osebja na temo nasilja v družini (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 105).

1.2.3 Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) ter Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju

Ukrep prepovedi približevanja ureja 60. in 61. člen Zakona o nalogah in pooblastilih policije (2013). Prepoved približevanja določeni osebi, kraju ali območju je ukrep, ki se uporablja v primerih, ko obstaja utemeljen sum, da je oseba storila kaznivo dejanje ali prekršek z znaki nasilja ali je bila zalotena pri takem dejanju, ter obstajajo razlogi za sum, da bo ogrozila življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je ali je bila v bližnjem razmerju. Policisti pri izreku ukrepa upoštevajo predvsem pretekle primere grdega ravnanja kršitelja, neposredne dogodke na kraju dogodka, zbiranje obvestil od oškodovancev ter podatke CSD. Prepoved približevanja traja sprva 48 ur, nato pa se lahko podaljša do 15 dni na podlagi odločitve preiskovalnega sodnika. Na predlog oškodovanca je lahko prepoved podaljšana tudi do 60 dni. Pravilnik določa tudi postopek vročanja odredbe, prevzem osebnih stvari, obveščanje vzgojno-izobraževalnega zavoda ter nadzor nad izvajanjem prepovedi. Pomembno je, da se oškodovanec seznanja z možnimi oblikami pomoči ter da se v primeru mladoletne osebe zagotovi njena varnost in varstvo (Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju, 2014).

1.2.4 Kazenski zakonik

Nasilje v družini je v 191. členu Kazenskega zakonika opredeljeno kot grdo ravnanje ali pretepanje druge osebe v družinski skupnosti. To vključuje tudi boleče ali ponižujoče ravnanje, grožnje z neposrednim napadom na življenje ali telo, preganjanje iz skupnega prebivališča, omejevanje svobode gibanja, zalezovanje, prisiljevanje k delu ali opuščanju dela ter druga nasilna omejevanja enakih pravic. Takšno ravnanje lahko privede do podrejenega položaja žrtve v skupnosti. Kazni za tovrstna dejanja so zapor do petih let, če gre za dejanje v družinski skupnosti, ali zapor do treh let, če je dejanje storjeno proti osebi s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla in je dejanje s to skupnostjo povezano (Kazenski zakonik, 2012).

1.2.5 Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini

Pravilnik ureja sodelovanje organov in institucij pri obravnavi nasilja v družini in predstavlja ključno orodje za zagotavljanje varnosti in pomoči žrtvam nasilja. V njem so opredeljeni postopki medsebojnega obveščanja, nudenja pomoči in sodelovanja različnih organov, ki so odgovorni za obravnavo primerov nasilja v družini. Centre za socialno delo obravnava kot ključne akterje pri obravnavi nasilja v družini, saj imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti in pomoči žrtvam ter koordinaciji medinstitucionalnega sodelovanja. Njihova vloga je celostna, saj poleg nudenja pomoči žrtvam nasilja vključuje tudi preprečevanje nadaljnjega nasilja in motiviranje žrtve za sodelovanje v pomoči. CSD takoj po prejemu informacije o nasilju v družini prouči okoliščine primera in oceni ogroženost žrtve ter oceni potrebo po pripravi načrta pomoči žrtvi. V primeru potrebe po takojšnji intervenciji se takoj poskrbi za varnost žrtve, nato pa se izvedejo aktivnosti za pomoč žrtvi. Če CSD oceni, da je potrebno sodelovanje drugih organov, se oblikuje multidisciplinarni tim, ki združuje strokovnjake iz različnih področij. CSD tudi vodi in organizira delo multidisciplinarnega tima ter skrbi za usklajeno in učinkovito delovanje sodelujočih organov. Na določeno sejo tima se lahko povabi tudi strokovnjaka s posebnimi znanji, ki lahko pripomore k boljši obravnavi žrtve ali razjasnitvi določenih vprašanj, ni pa član tima. Tim na podlagi ocene ogroženosti pripravi načrt pomoči žrtvi, ki mora biti usklajen z njenimi sposobnostmi in željami. Načrt pomoči je seznam aktivnosti in ukrepov, ki ga v sodelovanju z žrtvijo oblikujejo člani tima. Delo tima se v določeni zadevi zaključi, ko je načrt pomoči žrtvi realiziran oz. ko je žrtvi zagotovljena varnost. V skladu s 4. členom pravilnika, vsi organi, ki zaznajo nasilje v družini, so dolžni v štiriindvajsetih urah od seznanitve z okoliščinami obvestiti CSD. Prav tako je pomembno, da so žrtve nasilja obveščene o razpoložljivih podpornih storitvah in pravnih sredstvih v jeziku, ki ga razumejo, kar pa zagotavlja, da žrtve prejmejo ustrezno pomoč in podporo v najkrajšem možnem času. Po prejemu obvestila CSD izvede vse potrebno za zaščito žrtve in pomoči v okviru svojih pristojnosti. Organu, ki je posredoval obvestilo o zaznavi nasilja, pa je dolžan v roku petih dni posredovati povratno informacijo o opravljenih začetnih aktivnostih. To zagotavlja, da so vsi organi in institucije, ki so vključeni v obravnavo nasilja v družini, usklajeni in da se izvajajo ustrezni ukrepi za zaščito in pomoč žrtvam (Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, 2009).

1.2.6 Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini

Leta 2010 je bil sprejet Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini, ki določa kakšni so postopki in pravila pri obveščanju in sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri obravnavi nasilja v družini. Prav tako ureja usklajeno delovanje s centri za socialno delo ter usposabljanje policistov in kriminalistov za področje nasilja v družini, katerim je določeno tridnevno usposabljanje. Po 4. členu pravilnika, mora policija v roku štiriindvajsetih ur po prejemu obvestila ali zaznave nasilja v družini obvestiti CSD. To mora storiti v primerih, ko izve za okoliščine, na podlagi katerih lahko sklepa, da je otrok neposredna žrtev nasilja ali če je pri izvajanju nasilja prisoten ali če živi v okolju, kjer se nasilje izvaja. Prav tako mora obvestiti CSD, ko izve za okoliščine, na podlagi katerih lahko sklepa, da je žrtev nasilja slabotna ali invalidna oseba ali oseba pod skrbništvom. Poleg tega mora policija obvestiti CSD, ko obstajajo razlogi za sum, da je bilo z nasiljem nad polnoletno osebo storjeno kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti, ali če polnoletna žrtev obveščanju ne nasprotuje, pa tudi v primerih prekrškov ali kaznivih dejanj, ki se preganjajo na predlog oškodovanca ali na zasebno tožbo. Policija lahko predlaga CSD sklic multidisciplinarnega tima za obravnavanje nasilja v družini, če oceni, da je potrebno sodelovanje organov in organizacij za zagotovitev varnosti žrtve ali če obstaja verjetnost ponovitve nasilnih ravnanj. Če je varnost žrtve ogrožena, policija ukrepa takoj, brez predhodnega posvetovanja s CSD. V nasprotnem primeru nadaljuje s svojimi aktivnostmi po posvetu s CSD (Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini, 2010).

1.2.7 Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti

Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti določa tri glavna področja, na katerih morajo delovati zdravstveni delavci: prepoznavanje žrtev nasilja v družini, postopki in pravila pri obravnavi teh žrtev ter obvezno izobraževanje zdravstvenega osebja glede nasilja v družini. V pravilniku je nasilje v družini obravnavano kot pomemben zdravstveni problem, pri katerem morajo zdravstveni delavci z žrtvami nasilja ravnati spoštljivo in sočutno. Sestavni del obravnave nasilja v družini obsega tudi psihološko podporo, svetovanje in posredovanje informacij o drugih oblikah pomoči. Pomembno je izpostaviti, da se preverjanje izpostavljenosti nasilju pri zdravstveni obravnavi

izvaja vedno, ko zdravstveni delavec zazna sum le-tega. Ko zdravstveni delavec izve za kakršnekoli okoliščine nasilja, o tem mora v roku štiriindvajsetih obvestiti pristojni CSD. V nujnih primerih, ko je ogroženo življenje žrtve nasilja, pa zdravstveni delavec takoj obvesti policijo (Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti, 2011).

1.2.8 Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode

Ta pravilnik določa ravnanje zaposlenih v javnih in zasebnih vzgojno-izobraževalnih zavodih (v nadaljevanju VIZ), ki izvajajo javno veljaven program, ob zaznavi nasilja nad otrokom v družini, oblike pomoči otroku, ki je žrtev nasilja, ter sodelovanje z organi in organizacijami v primeru nasilja nad otrokom v družini. Pravilnik poudarja, da mora učitelj ali drugi delavec VIZ pri zaznavi nasilja takoj obvestiti svetovalnega delavca VIZ ali ravnatelja, slednji pa je dolžan v štiriindvajsetih urah po zaznavi nasilja nad otrokom v družini obvestiti CSD, policijo ali državno tožilstvo. Ob hujših dogodkih, kot so npr. poškodbe pri fizičnem ali spolnem nasilju ali huda psihična stiska otroka zaradi nasilja v družini pa je že sam zaposleni v VIZ dolžan obvestiti pristojne organe. V 6. členu pravilnika je določeno, da mora svetovalni delavec VIZ najpozneje naslednji delovni dan po prijavi nasilja CSD, policiji ali državnemu tožilstvu sklicati interni tim VIZ, ki vključuje svetovalno službo VIZ, razrednika oziroma vzgojitelja otroka, ki je žrtev nasilja, in učitelja oziroma drugega delavca VIZ, ki je naredil zapis dogodka. Deveti člen pravilnika določa sodelovanje med VIZ in CSD, kjer zaposleni iz VIZ sodelujejo pri zbiranju informacij o ogroženosti otroka, ki je žrtev nasilja. Vodja internega tima VIZ je odgovoren za izmenjavo informacij z multidisciplinarnim timom CSD, načrtovanje in izvajanje aktivnosti ter obveščanje o pomoči otroku, ki je žrtev nasilja (Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode, 2010).

1.3 Vloga centrov za socialno delo pri preprečevanju nasilja v družini

V Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (Skupnost centrov za socialno delo, 2023) je zapisano, da je namen nalog za preprečevanje nasilja v družini, zagotoviti podporo žrtvam in povzročiteljem nasilja v družini.

Te naloge se izvajajo v okviru socialno varstvene storitve prva socialna pomoč (v nadaljevanju PSP). Osnovna naloga PSP je pomoč pri prepoznavanju socialne stiske ali težave ter ocena možnih rešitev. Uporabnikom se predstavijo možne socialnovarstvene storitve in dajatve, skupaj s povezanimi obveznostmi. Poleg tega se uporabnikom predstavi tudi mreža izvajalcev, ki lahko nudijo pomoč. PSP je namenjena vsem, ki se znajdejo v socialni stiski, torej v primeru

nasilja, je do storitve upravičen tako povzročitelj, kot žrtev nasilja. Storitev lahko uporabnik izbere prostovoljno in jo poišče na CSD. Lahko pa se tudi odloči za storitev, ki jo CSD začne na pobudo upravičenih predlagateljev, ali pa pristane na storitev, ki jo začne CSD po uradni dolžnosti ali na osnovi obvestil organov in zavodov, ki so ugotovili socialno ogroženost upravičenca (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 228, 229).

Naloge CSD za preprečevanje nasilja v družini so sledeče:

1. Proučitev obvestila in ocena potrebe po izdelavi načrta pomoči žrtvi

Strokovni delavec analizira okoliščine in pridobi informacije o dosedanji obravnavi znotraj CSD, zbira informacije drugih organov, ki obravnavajo družino ali žrtev, za katero je bilo prejeto obvestilo (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 137). Te podatke uporabljajo za izvajanje svojih nalog in za obravnavo primerov nasilja v družini. Organi, od katerih zbirajo podatke so:

- Ministrstvo za notranje zadeve: podatki o posamezniku in družinskih članih (ime in priimek, spol, datum rojstva, podatki o državljanstvu, podatki o prebivališču), podatki o sklenjenih zakonskih zvezah, razvezah in sklenjenih partnerskih zvezah iz centralnega registra prebivalstva in podatki o gospodinjstvu iz drugih evidenc Ministrstva za notranje zadeve;

- Policija: podatki o izdanih odredbah za prepoved približevanja;

- Izvajalci vzgojne in izobraževalne dejavnosti (VIZ): podatki o vključitvi v vzgojno izobraževalni zavod ter podatki iz zbirke podatkov o otrocih in mladostnikih, ki potrebujejo pomoč in svetovanje;

- Ministrstvo za zdravje, Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIIZ) in drugi izvajalci zdravstvene dejavnosti: podatki o zdravstvenem stanju oziroma invalidnosti;

- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije: podatki o zavarovancih in uživalcih pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja;

- Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije: podatki o izplačanem nadomestilu preživnine;

- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje: podatki o brezposelnih osebah ter o datumu in razlogih prenehanja vodenja v evidenci brezposelnih oseb in razlogih prenehanja izplačevanja materialnih pravic;

- Javni socialnovarstveni zavodi in koncesionarji s področja socialnega varstva: podatki o uživalcih pravic iz zakona, ki ureja starševsko varstvo in družinska razmerja ter iz zakona, ki ureja socialno varstvo, podatki o preživninah, o postavitvi pod skrbništvo in o imenovanju skrbnika, o namestitvi v rejništvo po zakonu, ki ureja izvajanje rejniške dejavnosti, o vključitvi v socialnovarstvene storitve oziroma programe in o obravnavah nasilja v družini;

- Delodajalci: podatki o zaposlitvi (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008).

2. Pogovor z žrtvijo, podaja vseh potrebnih informacij, analiza tveganja, izdelava začetne ocene ogroženosti, izdelava individualnega varnostnega načrta

Vsak primer nasilja v družini, o katerem je CSD obveščen, zahteva takojšnje ukrepanje. Strokovni delavci se morajo odzvati in začeti postopke za zaščito žrtve nasilja v družini na način, ki je zanjo varen (Milek Ogrinc, b.d., str. 177). Ko CSD prejme obvestilo o nasilju v intimno-partnerskem odnosu, se najprej vzpostavi stik z žrtvijo. Žrtev se lahko sama obrne na strokovnega delavca, lahko pa nevladne organizacije, ki so seznanjene z nasiljem, obvestijo CSD. V večini primerov pa CSD izve za nasilje iz policijskih poročil, ko je bil nasilni dogodek že prijavljen na policijo. Strokovni delavec na pogovoru z žrtvijo, ki je doživela nasilje, razišče situacijo, opredeli vrsto nasilja in kje se je to kazalo, oceni psihofizično stanje žrtve, socialno podporno mrežo žrtve, skupaj z njo izdela začetno oceno ogroženosti, žrtev lahko predloži vse možne dokaze o nasilju, skupaj s strokovnim delavcem pa identificirata morebitne druge žrtve nasilja poleg nje. Že ob prvem pogovoru je nujno žrtvi posredovati vse potrebne informacije glede na njeno situacijo, vključno s predstavitvijo vseh pravic in možnosti, ki jih ima na osnovi različnih zakonov (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 138).

3. Pogovor s povzročiteljem nasilja, napotitev v ustrezne programe strokovne pomoči

Pri pogovoru s povzročiteljem nasilja se CSD osredotoča na prepoznavanje nasilnega vedenja, soočanje z njegovo odgovornostjo in posledicami njegovega vedenja ter ponudbo strokovne pomoči za spreminjanje nasilnega vedenja in možnost vključitve v različne programe. Pri delu s povzročiteljem izhajajo iz ničelne tolerance do nasilja in tega, da je za nasilno vedenje odgovoren povzročitelj. Pogovor z žrtvijo in povzročiteljem nasilja se opravi ločeno (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 138).

4. Posredovanje povratne informacije prijavitelju

CSD mora v roku petih dni posredovati povratno informacijo o začetnih aktivnostih organu ali organizaciji, ki je CSD obvestila o zaznanem nasilju (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str.139).

5. Multidisciplinarni tim

Na podlagi strokovne ocene ogroženosti in sodelovanja z žrtvijo, CSD izdela načrt pomoči za zmanjševanje ogroženosti in preprečevanje nadaljnjega nasilja. CSD usmerja aktivnosti vseh sodelujočih organov na način, da delujejo usklajeno, enotno in učinkovito. CSD tudi spremlja izvajanje načrta pomoči in ga po potrebi spremeni ali dopolni (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str.139).

Delovanje in značilnosti multidisciplinarnega tima, ki obravnava nasilje v družini, so opredeljene v Pravilniku o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (2009). Naloge tega tima so usmerjene v zagotovitev dolgoročne varnosti žrtve. Sestavljen je iz strokovnjakov, ki oblikujejo celovito pomoč in zaščito posamezni žrtvi. Tim se oblikuje, ko strokovni delavec CSD presodi, da je za sprejem ocene o potrebnosti izdelave načrta pomoči žrtvi potrebno sodelovanje drugih organov. Strokovni delavec CSD, ki je nosilec primera, tudi vodi srečanja multidisciplinarnega tima. Ti se sestajajo na sejah, kjer se oblikuje mnenje o obravnavanem primeru in sprejmejo dogovori o nadaljnjih aktivnostih. Na vsaki seji preverijo potek in spremljajo uresničevanje svojih dogovorov, ki so bili sprejeti z načrtom pomoči žrtvi, ter pomagajo pri usmerjanju nadaljnjega dela organov. Delo tima se v določeni zadevi zaključi, ko je načrt pomoči žrtvi realiziran oziroma, ko je žrtvi zagotovljena varnost (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 139).

6. Ocena ogroženosti

Za odraslo žrtev nasilja strokovni delavec CSD pripravi strokovno oceno stopnje ogroženosti na podlagi vedenja povzročitelja nasilja, psihičnega in fizičnega stanja žrtve ter njenih prepričanj in podpore socialne mreže (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 139-140). Načrt pomoči izhaja iz zakonsko določenega načela sorazmernosti med stopnjo ogroženosti žrtve in potrebnimi ukrepi, ki jih je potrebno izvesti (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 140).

Poznamo tri stopnje ogroženosti:

- Osnovna stopnja ogroženosti se kaže v tem, da povzročitelj nasilja grozi, vendar ne prevzema popolne odgovornosti za svoje vedenje in kaže pripravljenost za sodelovanje z institucijami. Žrtev nasilja meni, da grožnje povzročitelja ne bodo uresničene, ni socialno izolirana in ima podporo socialne mreže.

- Srednja stopnja ogroženosti se kaže v tem, da povzročitelj nasilja grozi s poškodbami ali smrtjo družinskih članov ali sebe. Žrtev meni, da je povzročitelj sposoben uresničiti grožnje, nasilje traja dlje časa in njegova intenziteta se povečuje.

- Visoka stopnja ogroženosti se kaže v tem, da povzročitelj nasilja odkrito grozi in se nasilno vede, poseduje orožje, ne prevzema odgovornosti za svoje vedenje in nima interesa za spremembe. Žrtev nasilja občuti izrazit strah pred povzročiteljem nasilja in nima izdelanega varnostnega načrta (Hrovat Svetičič, Horvat in Hrovatič, 2008, str. 14-15).

7. Mnenje o ogroženosti osebe za dodelitev brezplačne pravne pomoči

Strokovni delavec nato pripravi mnenje o ogroženosti osebe, ki je žrtev nasilja, kar pa je osnova za dodelitev brezplačne pravne pomoči (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 140).

8. Potrdilo o izdelani oceni ogroženost

Na zahtevo žrtve nasilja v družini, lahko strokovni delavec pripraviti potrdilo o oceni ogroženosti. To potrdilo žrtev lahko predloži svojemu delodajalcu (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 140).

9. Načrt pomoči žrtvi - delo z žrtvijo

Pripravi se načrt zmanjševanja ogroženosti in škode, ki je prilagojen sposobnostim in željam žrtve ter vključuje njeno aktivno sodelovanje. Načrt predvideva potrebne ukrepe, postopke in strokovno pomoč pri različnih izvajalcih (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 140).

10. Delo s povzročiteljem nasilja

Če se povzročitelj nasilja v družini odloči za pomoč v obliki vključitve v socialno varstvene storitve CSD ali različne programe pomoči, se oceni njegova pripravljenost in sodelovanje ter spremljajo učinki in spremembe vedenja (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 140).

11. Predlog za začetek postopka na sodišču

CSD kot predlagatelj ima nalogo, da sodeluje v celotnem v postopku na sodišču. CSD lahko poda predlog za začetek postopka za izrek ukrepov za zaščito žrtve, bodisi z njenim soglasjem ali brez, če gre za otroka ali osebo, ki ni sposobna sama skrbeti zase. Žrtev je treba obvestiti, da ima na sodišču možnost vložiti predlog za izrek varnostnega ukrepa po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 140).

12. Spremljanje ukrepa sodišča

Spremljanje ukrepa sodišča vključuje pomoč in podporo otroku in družini, poročanje sodišču o izvajanju ukrepov ter podajanje predlogov za spremembe ali dopolnitve izrečenih ukrepov. CSD lahko tudi vloži predlog, da sodišče začne postopek za odločitev o ukrepih zaradi varstva otroka (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 141)

1.4 Primeri dobrih zakonskih ureditev ko gre za prisilni nadzor, po državah

Prisilni nadzor je v nekaterih državah že prepoznan kot oblika nasilje in je urejen z zakonom:

1.4.1 Škotska

Leta 2018 je bil na Škotskem sprejet nov Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Domestic Abuse Act, 2018) in s tem je prisilni nadzor postal nezakonit.

Zakon (Domestic Abuse Act, 2018) kriminalizira nasilje, ki ga storilec izvaja nad svojim sedanjim ali nekdanjim partnerjem, če sta izpolnjena dva pogoja: razumna oseba bi menila, da je ravnanje lahko povzročilo fizično ali psihično škodo partnerju ali nekdanjemu partnerju (objektivni vidik), in storilec namerava, da bo vedenje partnerju ali nekdanjemu partnerju povzročilo psihično škodo, ali pa je lahkomiseln glede tega, ali bo vedenje partnerju ali nekdanjemu partnerju povzročilo fizično ali psihično škodo (subjektivni vidik).

Zakon navaja primere dejanj, ki so označena kot kazniva: osamitev partnerja od prijateljev, sorodnikov ali druge podpore; nadzorovanje, urejanje ali spremljanje vsakodnevnih dejavnosti partnerja; odvzem ali omejevanje svobode partnerja; strašenje, poniževanje, razvrednotenje ali kaznovanje partnerja (Domestic Abuse Act, 2018).

Zakon velja za vse partnerje ali bivše partnerje, ne glede na to, ali živijo skupaj ali ne. Edini pogoj je, da je žrtev državljan Združenega kraljestva ali da ima stalno prebivališče na Škotskem, kar pomeni, da ščiti tudi žrtve, pri katerih se je zloraba zgodila v celoti ali delno v tujini (Domestic Abuse Act, 2018).

Izvajanje škotske zakonodaje je bilo uspešno predvsem zaradi celovitega usposabljanja pravnikov in policistov, ki je potekalo ob njeni uvedbi, ter intenzivnega posvetovanja med razvojem zakonodaje (Scott, 2020). Poleg tega je škotska policija za obravnavo primerov prisilnega nadzora namenila specializirane uradnike, ki so hkrati tudi razvijali strokovnost znotraj svojih vrst (Stark in Weiner, 2021). To so prepoznali kot ključno komponento, ki je bistvena za izboljšanje odzivov pravosodnega sistema na pojav prisilnega nadzora (Beckwith, idr., 2023).

1.4.2 Anglija in Wales

V Angliji in Walesu je prisilni nadzor urejen v 76. členu Zakona o hudih kaznivih dejanjih (Serious crime act, 2015), ki določa nadzorovanje in prisilno vedenje kot kaznivo, če sta povzročitelj nasilja in žrtev osebno povezana - intimna partnerja, nekdanja intimna partnerja ali če sta družinska člana. Zakon prepoznava, da je vzorec prisilnega nadzora jedro nasilja v družini in storilcem določa zaporno kazen do petih let (Stark in Hester, 2019).

Z letom 2023 se je zahteva po sobivanju odpravila in s tem je bilo zagotovljeno, da sta zloraba po ločitvi in nasilje v družini predvidena tudi v primerih, ko žrtev in storilec ne živita skupaj, saj so žrtve, ki zapustijo storilca, po ločitvi pogosto izpostavljene trajnemu ali povečanemu prisilnemu ali nadzornemu vedenju in so statistično najbolj izpostavljene tveganju umora v obdobju takoj po ločitvi (UK Government, 2022). S tem zakonom je prisilno vedenje končno izenačeno s fizičnim vedenjem, kar pomeni da bo storilce, obsojene na eno leto ali več zaporne kazni, obravnavala policija, probacijske službe in zapor v okviru dogovorov o javni zaščiti (UK Government, 2022).

1.4.3 Irska

Na Irskem se prisilni nadzor od leta 2019 obravnava kot kaznivo dejanje in je opisan kot vztrajen in nameren vzorec vedenja, ki ga storilec izvaja dlje časa, da bi dosegel poslušnost in ustvaril strah. 39. člen Zakona o nasilju v družini (Domestic Violence Act, 2018) določa, da oseba povzroči kaznivo dejanje, če »zavestno in vztrajno izvaja ravnanje, ki je nadzorno ali prisilno, ima resen učinek na zadevno osebo in za katero bi razumna oseba menila, da bi lahko imelo resen učinek na zadevno osebo, in sicer, če se zadevna oseba – intimni partner boji, da bo proti njej uporabljeno nasilje, ali če povzroča resen preplah ali stisko, ki ima znaten negativen vpliv na običajne vsakodnevne dejavnosti«. Po tem zakonu je prisilni nadzor resnejši prav zato, ker se nanaša na taktike, ki jih zdaj ali v preteklosti uporablja intimni partner –

zakonec, zunajzakonski partner ali partner v civilnem razmerju. Za to, da je partner intimen partner, pa ni nujno, da sta v spolnem razmerju (Safe Ireland, b.d.).

1.4.4 Francija

Zakon št. 2020-936 z dne 30. julija 2020 o zaščiti žrtev partnerskega nasilja (LOI n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales, 2020), ki ga je sprejel francoski senat določa spolno in moralno nadlegovanje kot prekršek ter razširja kazniva dejanja spolnega in moralnega nadlegovanja na primere, kjer te pripombe ali vedenje namenja več oseb isti žrtvi (LOI n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales, 2020). Zakon navaja, da je višina kazni za nadlegovanje v paru do 10 let zapora in denarna kazen v višini 150.000 EUR, če je zaradi nadlegovanja žrtev storila ali poskušala storiti samomor. Zakon uvaja tudi več ključnih sprememb za pomoč žrtvam in preprečevanje nadaljnjega nasilja. Med pomembnimi spremembami je izjema od zdravniške tajnosti, ki omogoča zdravnikom, da obvestijo tožilstvo o nasilju v družini, če ugotovijo, da je življenje pacienta ogroženo. Zakon implementira tudi uporabo gleženjskih zapestnih trakov za geolokacijo nasilnih zakoncev ali partnerjev, kar žrtvi omogoča, da jo opozori, če se povzročitelj nasilja približa, omogoča pa tudi začasni odvzem pravice do varstva in vzgoje otrok obtoženim zlorabe partnerja. Organi pregona lahko zdaj zasežejo orožje povzročitelju nasilja. Zakon prav tako odpravlja postopke mediacije pri razvezah parov, kjer je bil eden od zakoncev nasilen (LOI n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales, 2020).

1.4.5 Švedska

V švedski zakonodaji (The Swedish Criminal Code, 1962) ni specifičnih kaznivih dejanj, ki bi bila označena kot "nasilje v družini.« Vendar pa obstaja sodna praksa, ki razlaga zakone in je v praksi lahko pomembna za primere nasilja v družini. Na primer, če so bila kazniva dejanja storjena doma, je to lahko oteževalna okoliščina pri odločanju o kazni za obravnavano kaznivo dejanje. Kljub temu pa so pomembne določbe iz švedskega kazenskega zakonika, ki obravnavajo naslednje:

1. »Kazniva dejanja zoper življenje in zdravje,

2. kazniva dejanja zoper svobodo in mir, hude kršitve nedotakljivosti žensk,

3. prisiljevanje k poroki, zavajanje z namenom prisilne poroke v tujini,

4. kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost,

5. Zakon o prepovedi približevanja« (The Swedish Criminal Code, 1962).

1.4.6 Avstralija – Queensland, New South Wales, Tasmanija

1.4.6.1 Queensland

Leta 2021 je vlada Queenslanda ustanovila posebno delovno skupino, imenovano Delovna skupina za varnost in pravičnost žensk, da bi preučila prisilni nadzor ter ocenila potrebo po ločenem kaznivem dejanju nasilja v družini. Sprejeli so dvo-stopenjski pristop kriminalizaciji prisilnega nadzora z namenom zmanjšanja tveganja nenamerenih posledic, zlasti v zvezi z napačno identifikacijo primarnega agresorja in zmanjšanja tveganja za ženske in dekleta prvega naroda (Criminal Law, 2024).

Prva faza reforme je vključevala uvedbo Zakona o spremembah zakonodaje o varstvu pred nasiljem v družini (boj proti prisilnemu nadzoru) in drugih sprememb zakonodaje, da bi bolje naslovili vzorce vedenja, značilne za prisilni nadzor, ter posodobili zakonodajo v zvezi z definicijo zalezovanja v Kazenskem zakoniku ter okrepili sodne odzive na medsebojne zahteve za naročila o varstvu pred nasiljem v družini (Beckwith, idr., 2023).

Pomembna vidika tega procesa sta dve točki. Prvič, spremembe definicij nasilja v družini, čustvene ali psihološke zlorabe in ekonomske zlorabe, ki zdaj vključujejo izrecno omembo »vzorca vedenja ali vzorcev vedenja«, ki »ko se upoštevajo kumulativno, predstavljajo zlorabo, grožnjo, prisilo ali povzročajo strah« ter se obravnavajo »v kontekstu razmerja med prvo in drugo osebo kot celoto« (Beckwith, idr., 2023).

Drugič, preprečevanje napačne identifikacije žrtve – kot napadalca, kjer spremembe zakona usmerjajo pozornost k osebi, ki najbolj potrebuje zaščito v ustreznem razmerju. To vključuje raziskovanje vedenja vsake osebe v »kontekstu razmerja kot celote« in upoštevanje, ali je vedenje druge osebe do prve verjetneje nasilno, grozeče, nadzorovalno, prisilno, prevladujoče in strašljivo kot obratno (Beckwith, idr., 2023).

Vlada je sprejela predlog Delovne skupine glede uvedbe kaznivega dejanja prisilnega nadzora v kazenskem zakoniku, za katerega je najvišja zagrožena kazen 14 let zapora. Kriminalizacija prisilnega nadzora naj bi začela veljati leta 2025, kar bo omogočilo čas za izvajanje in ozaveščanje o tem ključnem vprašanju (Criminal Law, 2024).

Te spremembe uvajajo obvezne dejavnike, ki jih morajo sodišča upoštevati pri določanju osebe, ki najbolj potrebuje zaščito, vključno z zgodovino razmerja in nasilja v družini, naravo in resnostjo povzročene škode, kapaciteto za resno škodo, nadzor ali prevlado nad drugo osebo, in morebitne značilnosti, ki bi lahko povečale ranljivost do nasilja v družini (Beckwith, idr., 2023).

1.4.6.2 New South Wales (NSW)

Od julija 2024 je prisilni nadzor v zvezni državi New South Wales kaznivo dejanje, če se oseba do sedanjega ali nekdanjega intimnega partnerja obnaša zlorabljajoče z namenom, da bi ga prisilila ali nadzorovala. Vendar bo zakonodaja najprej dve leti preizkušana in bo vključevala le kazni za prisilni nadzor v sedanjih in nekdanjih intimno-partnerskih odnosih. Vlada zvezne države NSW bo od leta 2026 dalje pregledala zakonodajo, med drugim bo preučila, ali bi jo bilo treba razširiti, da bi bil prisilni nadzor kazniv tudi v drugih vrstah razmerij (NSW Government, b.d.).

1.4.6.3 Tasmanija

Family Violence Act (2004) v svojem 8. in 9. členu vključuje dve kaznivi dejanji, povezani s prisilnim nadzorom: ekonomska zloraba in čustvena zloraba ali zastraševanje. 8. člen zakona opredeljuje kaznivo dejanje, kot prisiljevanje zakonca ali partnerja k odrekanju nadzora nad premoženjem ali dohodkom, odstranjevanje lastnine brez soglasja, preprečevanje sodelovanja pri gospodinjskih odločitvah in zadrževanje finančne podpore. Da ta našteta dejanja štejemo kot kaznivo dejanje je potrebno, da je izvedeno z namenom neupravičenega nadzora ali zastraševanja ter povzroči duševno škodo, zaskrbljenost ali strah. Deveti člen zakona pa kot kaznivo dejanje navaja »ravnanje, za katerega oseba ve ali bi morala vedeti, da lahko povzroči neupravičen nadzor ali ustrahovanje zakonca ali partnerja ter povzroči duševno škodo, strah ali bojazen«, pri čemer kot primer navede omejevanje svobode gibanja z grožnjami ali ustrahovanjem (Family Violence Act, 2004).

Najvišja kazen za obe kaznivi dejanji je denarna kazen ali zaporna kazen do dveh let (Family Violence Act, 2004).

1.4.7 ZDA – Kalifornija, Havaji, Vermont, Connecticut

1.4.7.1 Kalifornija

Leta 2021 je začel veljati Senate Bill 1141, ki je prisilni nadzor začel šteti za obliko nasilja v družini in ga opredeljuje kot »vzorec vedenja, ki nerazumno posega v svobodno voljo in osebno svobodo osebe ter med drugim vključuje nerazumno izolacijo žrtve od prijateljev, sorodnikov ali drugih virov podpore.« To lahko vključuje različne oblike psihološke zlorabe, kot so zastraševanje, manipulacija, ustrahovanje in izolacija. Vključuje lahko tudi ekonomsko zlorabo, kot je nadzor nad financami ali preprečevanje partnerju, da bi dobil ali obdržal službo (Senate Bill 1141, 2020). Prisilni nadzor lahko vključuje tudi stvari, kot so nadzor nad tem, kaj partner nosi, določanje njegovega urnika ali odvzemanje spanca. Trenutno pa prisilni nadzor ni izrecno opredeljen kot kaznivo dejanje, niti ni nujno, da bi osebo zaradi tega obtožili kaznivega dejanja. Če je oseba obtožena prisilnega nadzora, lahko tožnik proti njemu pridobi le prepoved približevanja, ne da bi bil obtožen kaznivega dejanja (Srai Law Office, b.d.).

1.4.7.2 Havaji

Havajska zakonodaja HB 2425 (2020), v opredelitev »nasilja v družini« izrecno vključuje »prisilni nadzor«, ki je opredeljen kot »vzorec grozečih, ponižujočih ali zastrašujočih dejanj, ki lahko vključujejo napade, ali druge zlorabe, ki se uporabljajo za poškodovanje, kaznovanje ali zastraševanje posameznika.« Prisilni nadzor vključuje vzorec vedenja, katerega namen je odvzeti posamezniku svobodo in občutek lastne vrednosti, vključno s telesno integriteto in človekovimi pravicami. Oseba, ki izvaja prisilni nadzor, to počne z namenom, da postavi drugega v odvisen položaj, bodisi s fizično ali čustveno izolacijo, izkoriščanjem, omejevanjem neodvisnosti ter nadzorom nad vsakodnevnimi dejavnostmi. To vključuje spremljanje finančnih sredstev posameznika, omejevanje dostopa do denarja in nadzorovanje porabe, spremljanje aktivnosti, komunikacije in gibanja, pogosto uporabo verbalnega nasilja, grožnje s fizično poškodbo partnerja ali otroka, uničevanje lastnine, prisiljevanje k sodelovanju v kriminalnih dejavnostih ali zlorabi otrok (HB2425, 2020).

1.4.7.3 Vermont

Zakon H.27 (2023) razširja opredelitev nasilja v družini tako, da vključuje primere »prisilnega nadzornega vedenja« pri izdaji odredb za preprečevanje zlorabe. Prisilno nadzorno vedenje opredeljuje kot »vzorec vedenja, katerega namen ali učinek je bistveno omejiti tožnikovo varnost ali samostojnost z implicitnimi ali eksplicitnimi grožnjami, ustrahovanjem ali s prisiljevanjem k upoštevanju« (H.27, 2023). Prisilno nadzorno vedenje lahko vključuje vzorec

katerega koli od naslednjih dejanj: spremljanje ali nadzorovanje dejavnosti druge osebe; manipuliranje z duševnim zdravjem te osebe v njeno škodo; izoliranje osebe od družine, prijateljev, verske skupnosti ali možnosti zaposlitve; večkratno poniževanje ali uporaba ponižujočega jezika (H.27, 2023).

1.4.7.4 Connecticut

Zakon SB 1091, znan tudi kot Jennifers' Law, je začel veljati leta 2021 in uvaja več sprememb v zakonodajo, ki zadeva nasilje v družini, civilne prepovedi stika, družinsko nasilje, programe pomoči in določena kazniva dejanja. Ta zakonodajni predlog uvaja delovno definicijo prisilnega nadzora, ki je opredeljena kot vzorec grozečih, ponižujočih, zastrašujočih ali izkoriščevalskih dejanj, ki se uporabljajo za poškodovanje, kaznovanje ali zastraševanje osebe in ji odvzamejo svobodo, avtonomijo in človekove pravice. Zakon žrtvam, ki so izpostavljene prisilnemu nadzoru s strani družinskega ali gospodinjskega člana omogoča, da so upravičene do civilnih prepovedi stika in zagotavlja brezplačno pravno pomoč upravičencem za prepovedi stika. Upravičenim žrtvam nasilja v družini tudi omogoča lažji dostop do določenih programov pomoči. Hkrati pa zagotavlja dodatne zaščite za najemnike, ki imajo zaščitne naloge, tako da zahteva od lastnika stanovanja, da na zahtevo najemnika zamenja ključavnice ali to omogoči v določenem časovnem obdobju (SB77 Jennifer’s Law, 2021).

1.4.8 Kanada – Ontario

Ontario je z vključitvijo izraza "prisilni nadzor" v zakon št. 207 (2020) kriminaliziral prisilno vedenje do otrok, žrtev in celo hišnih ljubljenčkov. Zakon obravnava kazniva dejanja, povezana s psihično in čustveno zlorabo, kot so kazensko nadlegovanje, nadlegujoči telefonski klici, verbalne in elektronske grožnje in zalezovanje. Druga vedenja, kot so ponavljajoče se sledenje iz kraja v kraj, sledenje, spremljanje z uporabo elektronskih sredstev ali kako drugače, se lahko štejejo za grozeče vedenje. Prisilni nadzor se ne nanaša na en sam incident, temveč na vzorec vedenja, ki se odvija v določenem časovnem obdobju, ki se ponavlja in je neprekinjen (Legislative Assembly of Ontario, 2020).

2 PROBLEM

2.1 Formulacija problema

V tretjem letniku svojega študija sem opravljala prakso na področju obravnave nasilja v družini v enem izmed Centrov za socialno delo v Ljubljani. Med prakso sem imela priložnost podrobneje spoznati zakonske določbe, postopke dela ter praktično izvajanje storitev na področju obravnave nasilja v družini. Ta izkušnja mi je omogočila dragocen vpogled v kompleksnost in pomembnost obravnave te problematike, kar je še dodatno poglobilo moje zanimanje za to temo.

Kot opazovalka sem bila navzoča na vseh pogovorih, ki jih je moja mentorica vodila z žrtvami nasilja. Skozi te pogovore sem podrobneje opazovala proces dela in način komunikacije med mentorico ter številnimi uporabnicami. Opazila sem, da so uporabnice pogosto izražale zaskrbljenost glede možnosti, da bi njihovi partnerji izvedeli o vsebini pogovora s strokovno delavko, večina pa ni bila prepričana, ali njihova izkušnja sploh izpolnjuje kriterije za definicijo nasilja, za katero bi povzročitelju nasilja lahko bile izrečene sankcije. Mentorica na praksi mi je tudi večkrat dejala, da policija ne bo sprejela dokazov, pri katerih gre za preveč »prikrito nasilje«, predvsem manipulacijo, prikrit nadzor, zato me je zanimalo, kako bi lahko tak problem odpravili oz. bi tudi tako »prikrito nasilje« lahko bilo izrecno prepovedano.

Z namenom boljšega razumevanja pojma nasilja ter načinov, kako lahko strokovnjaki na tem področju zaščitijo žrtve, ter tudi s ciljem presoje zadostnosti pravne podlage za celostno obravnavo intimno-partnerskega nasilja, sem se odločila za izvedbo dodatnih raziskav.

V okviru dosedanjih raziskav (npr. Myhill in Hohl, 2019; Yodanis, 2004; Pitman, 2017) ter relevantne literature, večinoma tujih avtorjev (npr. Stark, 2007; 2009; Beckwith idr., 2023; kot navedeno v Hamberger, Larsen in Lehrner, 2017) sem poskušala identificirati obstoječe znanje in dosežke na tem področju ter določiti morebitne vrzeli v raziskavah, ki bi jih bilo smiselno nasloviti v prihodnjih študijah. Glede na dejstvo, da v slovenskem kontekstu tema prisilnega nadzora ni zadostno raziskana, sem se prav tako osredotočila na analizo obstoječih pravnih okvirov in institucionalnih praks v zvezi s prepoznavanjem, obravnavo ter preprečevanjem prisilnega nadzora v intimno-partnerskem odnosu.

Svoje ideje sem povedala somentorici, ki pa me je seznanila s konceptom »prisilnega nadzora«, ki pa je v nekaterih državah že kriminaliziran. V svoji diplomski nalogi sem si zastavila

raziskovalni problem, v katerem me je zanimalo, kako strokovni delavci in delavke, ki delujejo na področju nasilja v družini prepoznavajo in razumevajo koncept prisilnega nadzora v intimno-partnerskih odnosih.

2.2 Raziskovalna vprašanja

Preden sem se lotila sestavljanja smernic za intervju, sem si zastavila naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Katere oblike intimno-partnerskega nasilja strokovni delavci/ke pri svojem delu zaznavajo?

2. Kako strokovni delavci/ke prepoznavajo prisilni nadzor v intimno-partnerskem odnosu?

3. Katere so osebne, organizacijske, strokovne in sistemske ovire, s katerimi se srečujejo pri delu na področju nasilja v intimno-partnerskih odnosih?

4. Kako ocenjujejo, da bi izrecna prepoved prisilnega nadzora v zakonodajni regulaciji prispevala k obravnavi nasilja v intimo-partnerskem odnosu?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo izvedla, je kvalitativna, saj se osredotoča na sestavne dele izkustvenega gradiva, ki vključuje besedne opise, pripovedi ter mnenja (Mesec, 2009, str. 85) strokovnih delavk in delavcev v povezavi z izrecno prepovedjo koncepta prisilnega nadzora ter njihovim praktičnim delom na področju nasilja v družini.

Ker je koncept prisilnega nadzora pri nas še precej neraziskan oz. v Sloveniji prisilni nadzor še ni izrecno prepovedan, je moja raziskava tudi eksplorativna oz. poizvedovalna (Mesec, 2009, str. 80), kar pomeni, da gre za uvod v spoznavanje nekega področja problematike in prvi korak na neznanem ter neraziskanem področju (Mesec, 2009, str. 80). Cilj takšnih raziskav je odkriti probleme ter pridobiti osnovno razumevanje novih pojavov ali področij problematike (Mesec, 2009, str. 80). Nisem preučila celotne populacije ali reprezentativnega vzorca, temveč sem se omejila na manjše število primerov (Mesec, 2009, str. 80).

Poleg tega je raziskava empirična oziroma izkustvena, saj sem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo s spraševanjem strokovnih delavk in delavcev, ki sem ga potem uporabila za odgovor na zastavljena raziskovalna vprašanja (Mesec, 2009, str. 84). Takšen pristop omogoča bolj poglobljeno razumevanje obravnavane problematike ter identifikacijo izzivov, s katerimi se soočajo strokovni delavci in delavke pri obravnavi primerov prisilnega nadzora (Mesec, 2009, str. 84).

3.2 Merski instrument

Metoda, ki sem jo uporabila, je intervju, pri čemer sem uporabila smernice za delno strukturiran intervju. V sklopu teh smernic sem si pripravila nekaj okvirnih vprašanj za lažje vodenje in potek intervjuja, ki sem jih po potrebi prilagajala. Pri oblikovanju vprašanj sem se osredotočila predvsem na praktične izkušnje, ovire in izzive, s katerimi se srečujejo pri svojem delu.

Vodilo pri oblikovanju vprašanj so mi bila raziskovalna vprašanja, ki sem jih razširila in poglobila s podvprašanji. Skozi interpretacijo teh vprašanj sem pridobila podatke o potrebi po izrecni prepovedi prisilnega nadzora v Sloveniji in morebitnih drugih potrebah na področju nasilja v intimno-partnerskih odnosih.

Ker bo diplomsko delo javno objavljeno, sem poskrbela za anonimizacijo podatkov, ki so mi jih posredovali sogovorniki in sogovornice. Pred izvedbo intervjujev sem vse seznanila z anonimnostjo zapisa ter sogovornike in sogovornice prosila za soglasje za snemanje pogovora za namen prepisa transkripta.

3.3 Opredelitev enot raziskave – populacija in vzorec

Populacijo v moji raziskavi predstavljajo vse strokovne delavke in delavci, zaposleni na enotah centra za socialno delo v Sloveniji leta 2024 in imajo vsaj 6 mesečne izkušnje dela na področju nasilja v družini. Ker je populacija velika, si nisem prizadevala proučiti celotne populacije, temveč sem se osredotočila na manjše število primerov in zato sem uporabila vzorčenje (Mesec, 2009, str. 137). Vzorec v raziskavi je neslučajnostni in priročen, sestavljalo ga je 6 strokovnih delavk in delavcev na Centrih za socialno delo v Sloveniji, ki so bili pripravljeni sodelovati in so bili v času raziskave dosegljivi.

3.4 Načrt zbiranja podatkov

Kvalitativno raziskavo sem izvedla z uporabo metode spraševanja, natančneje s polstrukturiranimi intervjuji, v katerih je sodelovalo šest strokovnih delavcev, med njimi dva moška in štiri ženske. S temi intervjuji sem poskušala pridobiti podatke, potrebne za razjasnitev raziskovalnega problema.

Za izvajanje intervjujev sem se z vsakim strokovnim delavcem dogovorila preko e-pošte, kjer sem upoštevala njihove želje in se jim, kolikor sem se lahko, prilagodila. Sodelujočim sem se v sporočilu kratko predstavila, povedala namen moje raziskave. Hkrati sem jih seznanila s predvidenim časovnim okvirjem trajanja intervjuja in jih opomnila, da bodo vsi podatki anonimizirani. Svoje intervjuje sem zaradi krajevne oddaljenosti z vsemi sodelujočimi izvedla preko platforme Zoom. Vsakega izmed sodelujočih sem predhodno vprašala za dovoljenje za snemanje intervjuja, pri tem pa sem jim povedala, da bom posnetke uporabila izključno za študijske namene. Vse sodelujoče sem pred samo izvedbo intervjuja seznanila s tem, da bodo njihovi podatki anonimni.

Nadaljevala sem s postavljanjem vprašanj in sprotnih podvprašanj, če sem zaznala, da sogovorniki vprašanja morda ne razumejo. Ob koncu vsakega intervjuja sem se sodelujočim zahvalila za sodelovanje.

3.5 Načrt obdelave gradiva

Pridobljene podatke sem obdelala in analizirala s pomočjo postopka kvalitativne analize (Mesec, 2007, str. 27). Posnete pogovore sem transkriptirala in intervjuje označila s črkami od A do F, pri čemer sem vsako izjavo oziroma enoto kodiranja oštevilčila. Vsako enoto je dobila svojo kodo, ki se je navezovala na sodelujočega v intervjuju (npr. A1, A2, B1, B2 itd.). Po končanem označevanju šestih intervjujev sem izvedla odprto in osno kodiranje. Pri odprtem kodiranju sem vsaki izjavi dodelila pojem in jo uvrstila v določeno kategorijo, podkategorijo in nadkategorijo. Nato sem dodelila še temo, ki sem jih oblikovala po lastni presoji v skladu z vsebino izjav. Za odprtim kodiranjem je sledilo osno kodiranje, kjer sem združila izjave strokovnih delavcev in delavk, ki sem jih opredelila pod isto temo, nadkategorijo, podkategorijo in kategorijo, ter dodala še izjave in njihove oznake. Celoten prepis pogovorov je natančno prikazan v poglavju Priloge, odprto kodiranje pa so zaradi obsežnosti gradiva dostopni v mojem osebnem arhivu. Osno kodiranje pa se nahaja v prilogi C.

V nadaljevanju prikažem primer šifriranja izjave in primer oprtega in osnega kodiranja.

Primer šifrirane izjave strokovne delavke:

Nekatere prepoznavajo to kot nasilje, nekatere pa ne.. (A8). V glavnem ne poimenujejo tega same kot nasilje, tudi če vejo da je to nasilje (A9). In naša naloga je zelo pomembna (A10) in je točno to kar si ti rekla.. *ne glede na to, če ona ta ravnanja poimenuje kot nasilje ali ne, mi kot strokovni delavci smo dolžni da to opredelimo (A11).*

Primer odprtega kodiranja:

Tabela 1: primer odprtega kodiranja

Št. izjave	**Izjava**	**Pojem**	**Podkategorija**	**Kategorija**	**Nadkategorija**	**Tema**
A7	*In takrat je naša naloga da identificiramo in poimenujemo to nasilje.*	identificiranje in poimenovanje nasilja		naloge in dolžnosti strokovnih delavcev	delo z žrtvijo	Obravnava nasilja v intimno-partnerskem odnosu
A8	*Nekatere prepoznavajo to kot nasilje, nekatere pa ne..*	žrtve lahko ali pa ne prepoznajo nasilje		Prepoznavanje nasilja na strani žrtve	delo z žrtvijo	Obravnava nasilja v intimno-partnerskem odnosu

A9	*V glavnem ne poimenujejo tega same kot nasilje, tudi če vejo da je to nasilje*	žrtve same ne poimenujejo nasilja kljub vedenju, da to je		Prepoznavanje nasilja na strani žrtve	delo z žrtvijo	Obravnava nasilja v intimno-partnerskem odnosu
A10	*In naša naloga je zelo pomembna*	socialni delavci imajo pomembno nalogo		naloge in dolžnosti strokovnih delavcev	delo z žrtvijo	Obravnava nasilja v intimno-partnerskem odnosu
A11	*ne glede na to če ona ta ravnanja poimenuje kot nasilje ali ne, mi kot strokovni delavci smo dolžni da to opredelimo*	opredelitev nasilja		naloge in dolžnosti strokovnih delavcev	delo z žrtvijo	Obravnava nasilja v intimno-partnerskem odnosu

Primer osnega kodiranja:

4.2.2 Osebne ovire

- Osebna prepričanja (C68)
- Predsodki (C69)
- Strahovi (C70)
- Pretekle izkušnje (C71)
- Delovni pogoji (C72)
- Nepredelane osebne izkušnje v povezavi z nasiljem (C73)
- Nepredelane lastne izkušnje, ki vplivajo na manjšo občutljivost do nasilja (C74)
- Lastna pričakovanja (D42), (D48)
- Frustracije (D49)
- Strah je vedno prisoten (D55)
- Strah ob začetku sodelovanja (D56)
- Strah pred lastno nezmogljivostjo (D57)
- Postavljanje meja (D103)
- Frustracija zaradi ne opažanja rezultatov (D106), (D46)
- Občutek neskladja z uporabniki glede ciljev (D43)

- Težko sprejemanje, da se žrtve vrnejo k povzročitelju (F20)

4 REZULTATI

V rezultatih sem po oblikovanih temah in kategorijah povzela, kaj so strokovni delavci povedali v intervjujih. Izjave so zapisane ležeče, ob vsaki izjavi pa je zapisana tudi šifra.

Dinamika in nasilje v intimno-partnerskih odnosih

Najpogostejša oblika nasilja, ki jo strokovni delavci na Centrih za socialno delo prepoznavajo, je psihično nasilje, ki je hkrati prisotno tudi pri vseh drugih oblikah nasilja (»*Jaz mislim da se vsaka druga oblika nasilja prepleta vedno s psihičnim nasiljem« (*A3*)*. Psihično nasilje je pogosto prepoznano tako, da intimni partner žrtev kritizira, ponižuje, žali, negativno komentira žrtvin izgled, način prehranjevanja, inteligentnost, kaj in kako nekaj počne, povzročitelj ravna tako, da ji povzroči občutek strahu, manjvrednosti in stiske ter jo čustveno zlorablja in izsiljuje. Nekaj strokovnih delavcev je omenilo, da obstaja veliko oblik psihičnega nasilja in je le-to zelo široko opredeljeno, zato ga je potrebno bolj specifično opredeliti, kajti v nasprotnem primeru je to lahko le prazna fraza (»*Ampak na primer psihično nasilje je lahko prazna fraza.« (*B35)). Druga najbolj pogosta oblika nasilja je fizično nasilje, ki je v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (2008) opredeljeno kot uporaba fizične sile ne glede na to ali nastane poškodba ali ne *(»fizično nasilje je v ZPND-ju opredeljeno kot vsako nasilje kjer se uporabi fizična sila, ne glede na to če nastane poškodba ali ne«* (A14)). Ob obisku na domu strokovni delavci ne opažajo fizičnega nasilja (»*S fizičnim še nisem prišla v stik na obisku« (*D3*)*. Ena od strokovnih delavk meni, da mediji pripomorejo k večji prepoznavnosti in s tem tudi prijavljanju psihičnega in fizičnega nasilja (»*Menim, da morda tudi zato, ker se o medijih veliko govori o psihičnem in fizičnem nasilju«* (E9)), medtem pa se manj govori o ekonomskem in spolnem nasilju. Ekonomsko nasilje strokovni delavci težje zaznajo zaradi kratkotrajne vključitve v družino, je pa bolj pogosto zaznano pri starostnikih.

Kljub temu, da strokovni delavci menijo, da je psihično nasilje najpogostejše, ga je hkrati tudi najtežje prepoznati, kajti velikokrat je le-to prikrito (»*Vedno je največja težava pri prepoznavanju nasilja pri žrtvi sami v primerih, ko gre za oblike prikritega nasilja.«* (F9)). Hkrati se strokovni delavci soočajo s težavami pri dokazovanju psihičnega nasilja v postopkih, ki jih vodi policija (*kot pa je problem pri psihičnem nasilju to, da je težko dokazljivo nadalje v postopku, ki ga vodi policija* (E21)).

Eden strokovni delavec je povedal, da je potrebno ločiti visoko-konfliktne zveze in nasilne zveze. Visoko-konfliktne zveze se razlikujejo po stopnji konflikta (nizka, srednja in visoka). Pri visoko konfliktni zvezi, partnerja ne iščeta rešitve za problem, temveč se medsebojno obtožujeta, kritizirata in napadata ter ne prepoznavata svoje odgovornosti za težavo (»*Visoka stopnja pomeni, da je velik fokus na osebi, ne pa na problemu okoli katerega poteka konflikt.« (*B49*)*). Medtem pa se v visoko konfliktnih zvezah lahko razvijejo v nasilje, ki lahko vključuje razbijanje stvari in odrivanje. Povzročitelj nasilja je dominantnejši, sprejema odločitve in uporablja fizično ter psihično nasilje nad podrejeno žrtvijo. Strokovni delavec je povedal, da je pomembno prepoznavanje razlik in ločnic med visoko-konfliktnimi zvezami z elementi nasilja in nasilnimi zvezami. V nasilnih zvezah obstaja nesorazmerje moči, kjer je povzročitelj dominantnejši, medtem ko v visoko-konfliktnih zvezah z elementi nasilja to nesorazmerja ni izrazito (»*Potrebno je tudi ločit zveze z visokim konfliktom z elementi nasilja in pa nasilne zveze, kjer gre za izrazito nesorazmerje v moči.«* (B55)).

Prisilni nadzor kot oblika intimno-partnerskega nasilja

Poznavanje prisilnega nadzora med strokovnimi delavci

Prisilni nadzor v Sloveniji še ni prepoznan kot posebna oblika nasilja (»*Da bi prisilni nadzor sistem prepoznal kot obliko nasilja, je ne.«* (E84*)* in je še precej nova, obširna in kompleksna tema, o kateri se premalo govori (*»potrebna je širša razprava pri obravnavi pojava«* (C107*)*). Samo prepoznavanje koncepta je v praksi odvisno od vsakega strokovnega delavca posebej in od njegovega lastnega zanimanja ter izobraževanja o prisilnem nadzoru (»*Precej je odvisno od osebe, ki sprejme žrtev« (*F35*)).* Eden od strokovnih delavcev je povedal, da se je s konceptom seznanil že leta 2015, ko je bila o konceptu napisala knjiga (»*V zadnjem času pa veliko raziskujem o njem, že 2015 sem prebral prvo knjigo o tem« (*B2*)*), ena izmed strokovnih delavk pa je povedala, da koncepta ne pozna in da se z njim v praksi ni srečala, ima pa izkušnje v zasebnem življenju (»*Imam izkušnje, ampak ne iz službe, ko so partnerji nadzirali svoje partnerje« (*D65«*)).* Večina strokovnih delavcev je s konceptom seznanjena in se je strinjala, da koncept prisilnega nadzora prepoznavajo kot obliko nasilja, a ga poimenujejo psihično nasilje (»*Mi to prepoznavamo, a ga ne poimenujemo tako« (*A12*)), »Mi to poimenujemo psihično nasilje« (*A13*)).* Nekateri so mnenja, da ločevanje oblik nasilja po vsebini ni potrebno in predlagajo, da se vse oblike nasilja preprosto poimenuje kot »nasilje« *(»Se mi pa zdi da bi bilo najbolje je da se vse oblike poimenuje preprosto kot nasilje« (*D66*)), »Tako kot z vsemi oblikami nasilja, pri delu z žrtvami ne ločujemo oblik nasilja po vsebini« (*F11*)).*

Službe, kot so sodišča, policija in kriminalisti koncepta prisilnega nadzora ne poznajo, kar kaže na potrebo po dodatnem izobraževanju in seznanjanju tako sistemov pomoči kot širše družbe (»*Zato so priporočila, da je treba najprej izobrazit družbo« (*B20)), *»sisteme pomoči, za prepoznavanje prisilnega nadzora.« (*B21)), saj le z ustreznim znanjem se lahko spremeni tudi delo v praksi *(»Ampak ja, ko pa imaš ti znanje, imaš možnost stvari spreminjat« (*D116*)).*

Doživljanje prisilnega nadzora med žrtvami

Ljudje pogosto doživljajo prisilni nadzor, zlasti med ženskami in otroki, čeprav se tega pogosto ne zavedajo (»*Zelo pogosto tudi žrtve, ki živijo v prisilnem nadzoru, niti same ne vedo da živijo v tem« (*B26*)*). Žrtve prisilnega nadzora živijo v zlorabljajočem okolju, kjer doživljajo zatiranje, razvrednotenje in mračenje (ang. gaslighting). Približno 90 % žrtev prisilnega nadzora so ženske (*je pa 90% žrtev prisilnega nadzora žensk« (*B84)), ki pogosto nimajo socialne mreže, ki bi jim nudila podporo (*»da ženska nima socialne mreže« (*E31)).

Kriminalizacija prisilnega nadzora

Obstaja več vidikov uvedbe prisilnega nadzora v slovensko zakonodajo, ki hkrati prinaša več izzivov in odprtih vprašanj. V Sloveniji se o izrecni prepovedi prisilnega nadzora še ne govori veliko (»*o čemer v Sloveniji sploh še ni nekih debat, da bi sploh lahko prišlo do tega« (*B15*)*), medtem pa v tujini opažajo tudi negativne vidike kriminalizacije koncepta prisilnega nadzora (»*v tujini pa opozarjajo da so tudi negativni vidiki kriminalizacije prisilnega nadzora.« (*B16*)).* Nekateri strokovni delavci menijo, da obstoječa zakonodaja na področju psihičnega in ekonomskega nasilja ter zalezovanja že deloma zajema elemente prisilnega nadzora (»*zato ker je to dosedanja opredelitev psihičnega, ekonomskega nasilja in zalezovanja« (*A67*)*) ter da je trenutna zakonodaja na področju nasilja že ustrezno opredeljena (»*ne vem, če so vsi naklonjeni kriminalizaciji prisilnega nadzora. Mnenja so, da so te stvari v naših zakonih do neke mere že opredeljene« (*B34)). Dve strokovni delavki sta povedali, da samo poimenovanje oblik nasilja ni pomembno ter da bi se bolj morali osredotočiti na samo prepoznavanje nasilja, kot pa kriminalizacijo in drugačna poimenovanja. Ena od strokovnih delavk je izrazila dvom, da bi kriminalizacija prisilnega nadzora naredila spremembo (»*Dvomim, da bi prišlo do kakšne razlike« (*F36*)),* kajti prisilni nadzor že spada pod opredelitev psihičnega nasilja, ki pa je že uzakonjeno *(»saj je psihično nasilje že uzakonjeno« (*F37*)).* Nekateri strokovni delavci menijo, da bo pred kriminalizacijo prisilnega nadzora, najprej potrebna podrobnejša opredelitev tega pojma in razmejitev, kaj spada pod katero obliko nasilja (»*Ampak pod pogojem da točno razmejimo kaj paše pod katero obliko nasilja« (*A70*)), »ker bi mogoče lahko bolj podrobno*

*uredil kaj spada pod katero obliko« (*A105*)).* Strokovni delavci menijo, da težava kriminalizacije prisilnega nadzora ni samo v pomanjkanju jasne definicije (»*kako naj žrtve to definirajo« (*B24*)*, »*da bi vedeli kaj točno se definira kot prisilni nadzor« (*E65*)),* ampak tudi v težavnosti dokazovanja na sodišču. Trenutno je prepoznavanje in zbiranje trdnih dokazov o prisilnem nadzoru izziv (»*Problem je, ker se psihično nasilje v obličnosti prisilnega nadzora težko dokazuje« (*C59)). Poleg tega pa je eden strokovni delavec povedal, da vidi težavo pri načinu preganjanja prisilnega nadzora (»*Potem problem je še, kako to sploh preganjat« (*B22*)).* Eden od strokovnih delavcev je poudaril, da sama kriminalizacija ne bo prinesla rezultata, dokler sama ideja o prisilnem nadzoru ne dozori v družbi (»*Ocenjujem, da zgolj vnos koncepta v obstoječo zakonodajo ne bo prinesla rezultata« (*C110*)), »stvari morajo dozoreti v družbi« (*C111*)).* Koncept bi se pred kriminalizacijo moral kritično ovrednotiti, znanstveno raziskati, dodobra razumeti in šele takrat bodo možni ustrezni ukrepi in spremembe v zakonodaji. Poleg tega je omejeno poznavanje tega koncepta med strokovnimi delavci in širšo javnostjo, kar pomeni, da bi bilo potrebno izobraževanje vseh služb, ki se ukvarjajo z nasiljem (»*Bolj potrebno bi bilo izobraževanje vseh služb o oblikah nasilja in ravnanjih v teh primerih« (*F38*)*. Strokovnim delavcem bi tudi pomagal vnaprej pripravljen sklop vprašanj, ki bi jih postavljali žrtvam, da bi lažje prepoznali in določili če gre v nekem primeru za prisilni nadzor (»*Morda tudi kakšen specifičen sklop vprašanj na to temo, da bi potem to prepoznavali kot nek prisilni nadzor« (*E67*)).* Eden od ključnih argumentov za kriminalizacijo prisilnega nadzora je, da žrtvam pomaga ubesediti svoje izkušnje in prepoznati prisilni nadzor kot obliko nasilja (»*Prednost prisilnega nadzora je, da žrtvam pomagamo ubesedit njihove izkušnje.« (*B28*), »ker bi se verjetno bolj zavedale, da je to oblika nasilja, če bi bilo to definirano v zakonu« (*E94*)).* Nekateri strokovni delavci so se strinjali, da bi podrobnejša opredelitev nasilja v zakonu pomagala tudi strokovnim delavcem, da ubesedijo nasilje in žrtve lažje osveščajo o prisilnem nadzoru (»*hkrati pa meni pomaga, da imam nekaj oprijemljivega da lahko to ubesedim z uporabniki« (*D118*), »Tudi mi bi potem morda lažje razložili zakaj nekaj je vrsta nasilja« (*E95)). Ena od strokovnih delavk je povedala, da se ji zdi dopolnitev trenutne zakonodaje, s še eno obliko nasilja, dobra, kajti le-ta bo lahko pomagala pri večjem odkritju nasilja (»*Vse kar je novega, kar doprinese da se odkrije to nasilje in da imamo neko zakonsko osnovo za zaščito nasilja je dobrodošlo« (*A68*)),* kar bi strokovnim delavcem dalo več zakonske opore pri delu *(»in bi tudi nam bilo lažje da se opremo na nekaj« (*A106*)).* Vendar pa je za potrebna temeljita filozofska in znanstvena obdelava konceptov, da bi dosegli konsenz glede definicije in zakonodajnih sprememb (»*Koncepti se morajo filozofsko obdelati« (*C112*), »a potrebna je širša razprava pri obravnavi pojava« (*C107*), »da se dosežejo potrebne spremembe v definicijah, ki*

*so v službi sporazumevanja« (*C108)). Veliko je še odprtih vprašanj, kot je dilema, v kateri zakon vključiti prisilni nadzor in kako posodobiti obstoječe zakone (»*Edino ne vem, a bi to dali v ZPND pod posebno področje, ali bi to dali kot še eno obliko nasilja v družini« (*A77*), »da bi bilo potem potrebno posodobiti tudi druge zakone« (*E96*))*. Implementacija zakona bi bila izziv, saj bi zahtevala prilagoditve in dodatna izobraževanja strokovnih delavcev (»*Dodatni izzivi bi bili seveda tudi implementiranje zakona« (*E97*))*, a bi se sčasoma strokovni delavci tudi na to prilagodili (»*Mi strokovne delavke smo zelo, če se pošalim »prilagodljive živalce« (*A69*))*. Strokovni delavci poudarjajo, da je ključna ozaveščenost ljudi in celovito izobraževanje o vseh oblikah nasilja (»*Ozaveščenost ljudi se mi zdi ključna« (*D117*))*. Za uspešno kriminalizacijo prisilnega nadzora se nekateri strokovni delavci menijo, da je najprej potrebno javnost ter žrtve seznanit s konceptom prisilnega nadzora (»*Menim, da bi bilo zelo pomembno, da bi glede tega poučili žrtev« (*E72*), »da vedo da prisilni nadzor ni okej, da je to del nasilja« (*E73)).

Povezava prisilnega nadzora z drugimi oblikami nasilja

Prisilni nadzor je tesno povezan z drugimi oblikami nasilja, saj vsebuje elemente, ki so že prisotni v različnih opredelitvah oblik nasilja, kot je ekonomsko nasilje, spolna zloraba in psihično nasilje. Psihično nasilje je pogosto neločljivo povezano s prisilnim nadzorom, saj leta v zakonodaji spada in se razume kot psihično nasilje (»*ampak vse to spada pod psihično nasilje«, »Vse to kar je prisilni nadzor je tudi psihično nasilje« (*A34*))*. Kot taktike, ki jih povzročitelj uporablja in jih lahko štejemo pod prisilni nadzor, a so v zakonu opredeljene kot psihično nasilje, so omejevanje prijateljskih stikov in preverjanje telefona. Elementa prisilnega nadzora, ki ju strokovni delavci v praksi opredeljujejo kot ekonomsko nasilje, pa sta nadzor in omejevanje financ. Eden od strokovnih delavcev je poudaril, da fizično nasilje ni nujno prisotno pri prisilnem nadzoru (»*Ampak prisilni nadzor ni nujno da je fizično nasilje« (*B81*))*, če pa je prisotno, se kaže kot omejitev gibanja in prepoved žrtvi, da hodi v službo.

Obravnava prisilnega nadzora v praksi

Ena izmed dilem strokovnih delavcev pri obravnavi prisilnega nadzora v praksi je, ali naj bo vloga strokovnih delavcev pri sami zaznavi prisilnega nadzora proaktivna ali pasivna (»*le da je pri tej obliki potrebno, da najprej pri sebi razjasnimo v kakšni vlogi bomo, ko bomo zaznali pojav nasilja - se bomo odzvali proaktivno ali pasivno?« (*C50)). Pristop pri zaznavanju prisilnega nadzora je sicer enak kot pri vseh drugih oblikah nasilja, vendar je njegovo zaznavanje pogosto oteženo zaradi prikritosti (»*Podobno kot pri vseh drugih primerih nasilja« (*C49*), »Težko je to zaznat, ker je to zelo prikrito« (*D64)). To zahteva veliko samopresoje in

izogibanje subjektivni presoji. Ena od strokovnih delavk je dejala, da pri sami obravnavi nasilja ni pomembno za katero obliko le-tega gre, saj vse oblike nasilja strokovni delavci obravnavajo enako (»*Tako kot z vsemi oblikami nasilja, pri delu z žrtvami ne ločujemo oblik nasilja po vsebini« (*F110*), »Pri vseh oblikah nasilja delamo enako«* (F13)).

Strokovni delavci zaznavajo potrebo po sodelovanju z drugimi strokovnjaki s področja nasilja, da lahko žrtev celostno obravnavajo in prilagodijo obravnavo glede na lastnosti le-te (»*Pristop se oblikuje posebej glede na vsako žrtev nasilja« (*E34)). V sami praksi in pri sodelovanju z drugimi institucijami se termin prisilni nadzor ne uporablja, kar pa posledično pomeni, da pri sami obravnavi ni fokusa na prisilnem nadzoru (»ker sedaj posebej termina prisilni nadzor ne uporabljamo« (E68), »*Da mi imeli posebni fokus na prisilni nadzor, ga ni« (*E83*)).*

Prisilni nadzor in intimno-partnerski umori

Povezava med prisilnim nadzorom in intimno-partnerskimi umori obstaja, vendar prisotnost prisilnega nadzora ni vedno nujna, kajti vsak posamezen primer ima drugačne značilnosti (»*Jaz lahko rečem iz izkušenj, da prisilni nadzor lahko je, lahko ni« (*A83*)*. Ena od strokovnih delavk je povedala, da s takim primerom v svoji praksi še ni prišla v stik, zato o povezavi ne more veliko povedati (»*Ne vem, nimam izkušenj s tem« (*D90*)).*

- Ločitev

Strokovni delavci navajajo, da se nasilje po razvezi oz. ločitvi ne konča, povzročitelj nasilja le obliko nasilja prilagodi trenutnim razmeram (»*Z ločitvijo se problem ne konča, nasilje samo spremeni obliko.« (*B90*)).* Strokovni delavci zaznavajo veliko število groženj z ubojem v procesu ločitve (»*Moram ti pa reči, da je grožnja z ubojem ogromno, ogromno!« (*A87*)).* Žrtve pa se v veliki meri v postopku ločitve za obisk centra za socialno delo odločijo zaradi urejanja starševskih razmerij, ne pa zaradi prijave nasilja, kar pa ena strokovna delavka navaja kot zaskrbljujoče, kajti strokovne delavke ne morejo z gotovostjo prepoznati in vedeti, ali bo kasneje prišlo do umora ali ne, če žrtve same tega ne povedo *(»Ničesar pa o nasilju in to je nekaj kar se meni zdi zelo zaskrbljujoče« (*A85)), *»ker nimaš nič iz česar bi lahko to prepoznal«* (A86*), »Z gotovostjo pa ne moremo vedeti ali bo v odnosu prišlo do umora v intimno-partnerskem razmerju ali ne« (*E58)).

- Intimno-partnerski umor

Intimno-partnerski umor se ne zgodi nenadoma in velikokrat gre v takih primerih za dolgoletno izvajanje nasilja nad žrtvijo. (»*Intimno partnerski umor se ne zgodi tako – do včeraj nič, danes pa umor« (*A80*)).* Osebnost povzročitelja nasilja je lahko pomemben dejavnik, ki bi strokovnim delavcem lahko bil v pomoč pri zaznavi nasilja v intimno-partnerskem odnosu, a ker strokovni delavci takih družin pred umorom ne obravnavajo, o osebnostni strukturi povzročitelja nimajo podatka (»*Če grem pogledat posamične primere k smo jih imeli, bi rekla da je bila pomembna osebnostna struktura povzročitelja« (*A81)), *»In mi v zadnjem primeru, ki se je zgodil pri nas, družine nismo še obravnavali pred tem nič« (*A82*)).* Hkrati pa zaradi neprijavljanja in nevednosti o tem, ali se nasilje dogaja, nimajo podatka o izoliranosti žrtve (»*iz teh naših primerov lahko rečem, da nismo imeli informacije o izoliranosti« (*A88)).

- Možnosti preprečevanja

Preventiva zahteva mreženje in multidisciplinarno sodelovanje, ki omogoča boljši nadzor in zaznavanje dogajanja na različnih lokacijah in v različnih situacijah hkrati (»*ki omogoči, da imamo vsi oči in ušesa bolj »na pecljih« na različnih lokacijah in situacijah hkrati, kot bi to lahko počeli kot posamezniki« (*C63*)*. Kljub temu je 100-odstotna preventiva utopija, saj je nemogoče predvideti in preprečiti vse potencialne nevarnosti.

- Pomoč strokovnim delavcem pri zaznavanju

Strokovnim delavcem lahko pri zaznavanju morebitne nevarnosti za kasnejši umor pomaga uporaba biltena Kaljenje, v katerem so zapisane strategije preživetja žrtve (»*Pri svojem delu uporabljamo bilten Kaljenje«* (E53), »*ki nam pomaga pri prepoznavanju kakšne so strategije preživetja žrtve« (*E54*)*. Hkrati pa navajajo pomembnost izdelave ocene ogroženosti, ki nam v primeru, da je le-ta visoka, nalaga obveznost izdelave podrobnega varnostnega načrta, da se lahko načrtuje umik na varno (»*V primeru visoke ogroženosti jo potem napotimo oz. ji pomagamo načrtovati umik na varno lokacijo« (*E56*), »Hkrati pa je nujno potrebno, da z žrtvijo naredimo podroben varnostni načrt« (*E57)). Skozi celoten proces, pa ena strokovna delavka poudarja, da je nujno znanje vzpostavljanja delovnega odnosa (»*Vedno in povsod vzpostavljanje socialno delavskega odnosa« (*F17)).

Nasilje in otroci

- Obveznosti CSD

Centri za socialno delo imajo dolžnost poskrbeti za dobrobit otrok. V primeru, da starši niso zmožni narediti potrebnih sprememb za zagotavljanje varnega okolja za otroka, CSD lahko odloči o odvzemu otroka (»*In problem je ravno to, da če oni ne zmorejo lahko pride do odvzema otroka« (*D45*)*).

- Izvajanje manipulacije nad otroki

Povzročitelji nasilja, ki izvajajo nasilje nad partnerko, pogosto izvajajo manipulacijo nad otroki na tak način, da krivdo prenašajo na mamo. V primerih, ko pa gre za izvajanje nasilja s strani obeh staršev, se to kaže na tak način, da otrok sme povedat le toliko, kolikor mu starš dovoli (»*Lahko ti pa povem več v povezavi z otroki, na primer, ko starš reče otroku, kaj naj meni pove« (*D70*), »Na nek način programira otroka, kaj da pove.« (*D71*)).*

- Delo s starši

Obstajajo trije tipi staršev, s katerimi se strokovni delavci srečujejo. Prvi tip staršev izraža željo po spremembi in trudu (»*En tip so te, ki želijo spremembe in se trudijo« (*D27*))*. Drugi tip staršev se zaveda problema, a ga ne zmore rešiti, tretji tip staršev pa so neprostovoljni uporabniki, ki pogosto govorijo to, kar strokovni delavci želijo slišati, vendar nimajo prave želje po spremembi (»Tretja skupina so neprostovoljni uporabniki » (D29), »*ki ogromno energije vložijo v to, da meni ustrežejo, da rečejo to kar bi jaz hotela da slišim« (*D30*),« V ozadju ni pravega namena« (*D31)) . Pri tem tipu staršev je otrokovo vedenje pogosto znak, da težave niso rešene. Delo s tretjim tipom staršev je zahtevno, saj pogosto prikrivajo dejansko stanje. Potrebno je veliko napora za soočanje z njimi glede dejanskega stanja (»*Težko je potem soočit ljudi s tem« (*D33*).* Pri delu s starši ena od strokovnih delavk poudarja pomembnost zrcaljenja, ki staršem pomaga priti do uvida svojih napak (»*in jim zrcalim na subtilen način, da razumejo kaj delajo narobe« (*D10)).

Vzpostavitev odnosa in zaupanja med starši in strokovnimi delavci je temelj za uspešno delo, saj okrepitev staršev vključuje tudi njihovo zavedanje napačnih dejanj (»*Torej želim da razumejo zakaj neko dejanje ni okej« (*D20*)*. Individualni pogovori o pomembnosti sprememb so ključni, saj omogočajo, da se starši počasi prilagajajo in začnejo uvajati spremembe v svojem vedenju (»*da jaz skozi individualne pogovore predstavim zakaj je nekaj pomembno« (*D75*), »Začnejo se spreminjat v svojem ritmu« (*D22*)*. Pri tem je bistveno prizadevanje za ohranitev odnosa in zaupanja med vsemi udeleženimi (»*Vedno pa poskušam ohranit odnos« (*D76*), »in zaupanje«* (D77), »*Da se srečamo nekje vmes« (*D41*),* hkrati pa strokovni delavci morajo

izhajati iz zmogljivosti družine in ne iz svojih lastnih želja (»*da ne bi preveč naložila družini, ki to ne zmore« (*D40)).

V procesu dela s starši se strokovni delavci z različnimi izzivi, kot so ponavljanje težavnih vedenj, kar zahteva osebno vodenje in soočanje s temi težavami (»*Sem pa v primerih, ko sem opazila, da se to ponavlja, tudi soočila s tem starše« (D82)*. Delo je uspešno, če starši sami želijo spremembe, ki se običajno začnejo počasi in zahtevajo spoštljivo obravnavo ter prilagajanje dela glede na dinamiko v družini (»*če imam pred sabo osebe, ki želijo spremembe, takrat delo lahko prinese določene rezultate« (*D21), *»spoštljivo z njimi delam« (*D24*), »Jaz svoje metode dela prilagajam glede na dinamiko« (*D84*))*. Strokovni delavci pa pri delu s starši uporabljajo različne metode dela po lastni presoji, pogovor in validacijo.

Edukacija staršev o otroku je še en ključni vidik dela s starši (»*Če gledamo z vidika starš-otrok, jih podučim« (*D14)). To vključuje razumevanje razvojnih in drugih potreb otroka, ter vpliva besed na otroka (»*Kako to otrok razume« (*D19)), razvoj možganov, posledic uporabe telefona, motenj spanja in regulacije čustev. Poudarek je na strokovni literaturi in opravljenih raziskavah (»*Zato vedno poudarjam kakšne so raziskave strokovne literature« (*D78*))*, ki staršem omogočajo boljše razumevanje prednosti spremembe (»*Ko vidiš v čem je problem, jih educiraš zakaj je sprememba dobra« (*D44*))*. Edukacija pomaga staršem pridobiti potrebna znanja za podporo otrokovemu razvoju in s tem izboljšati družinske razmere ter otrokov blagor.

Obravnava nasilja v intimno-partnerskem odnosu

<u>Delovne izkušnje</u>

Delovne izkušnje strokovnih delavcev so dolgoletne in bogate, saj jim vsaka izkušnja spopadanja z nasiljem prinese novo znanje (»*Moje izkušnje spopadanja z različnimi oblikami nasilja so različne« (*E1*))*. Ena od strokovnih delavk pa je povedala, da njeno delo najpogosteje zadeva starše (*Jaz lahko govorim bolj o starših, ker več delam z njimi« (*D25*))*.

<u>Trenutna zakonodaja na področju nasilja v Sloveniji</u>

Zakon o preprečevanju nasilja v družini je dober, saj opredeljuje ničelno toleranco do nasilja, bi pa potreboval posodobitev (»*mogoče bi zahteval posodobitev« (*A103*))*.

<u>Ovire pri delu</u>

- Osebne ovire

Strokovne delavce pri njihovem delu ovirajo osebna prepričanja, predsodki, nepredelane osebne izkušnje v povezavi z nasiljem, ki lahko posledično vplivajo na manjšo občutljivost do nasilja (»*toliko slabše smo opremljeni s potrebno in primerno občutljivostjo za delo na tem področju« (*C74)). Strah je pri nekaterih strokovnih delavcih vedno prisoten, zlasti pa se pojavlja ob začetku sodelovanja z uporabniki zaradi dvoma o lastni zmogljivosti. (»*sploh na začetku ko začneš v družino hodit*« (D56), »*Strah te je tudi lastnih zmogljivosti« (*D57*))*. Lastna pričakovanja so lahko ovira pri opravljanju dela, zlasti če se ne skladajo s pričakovanji uporabnikov (»*Zato moram razmejevat kje je moja moč in koliko oni zmorejo« (D43))*. Oviro pa lahko predstavljajo tudi frustracije, ko strokovni delavci ne opažajo rezultatov (»*To me frustrira, ker ni premikov« (*D106)) ali pa težko sprejemajo, da se žrtve vrnejo nazaj k povzročitelju (»*saj je težko vedno znova sprejemati, ko se žrtve vračajo k povzročitelju« (F20))*. Ovira strokovnim delavcem je tudi postavljanje meja (»*Imam pa težavo kako postavit meje« (*D103)).

- Strokovne in organizacijske ovire

Ena izmed glavnih težav je kadrovska podhranjenost, ki vpliva na razporeditev dela ter celoten potek storitev (»*pa tudi ugotavljam, da sem premalo samo jaz, da bi se družina toliko okrepila« (*D104*))*. Kljub pomanjkanju kadra pa mora delo biti opravljeno (»*Še vedno smo mi tisti, kljub temu da nas je absolutno premalo, moramo vse naredit« (*A111*))*, kar pogosto vodi v izgorevanje in izčrpanost med strokovnimi delavci. Delovni pogoji so dodatno obremenjeni z birokracijo, ki otežuje nemoten potek dela in onemogoča dovolj časa za individualno obravnavo primerov (»*in nam tudi zmanjka časa, da bi se res lahko posvetili posameznemu primeru«* (E80)), sestanke ter pisanje poročil. Pomanjkanje časa povzroča zastoj pri reševanju primerov, saj so ti pogosto zahtevni in zamudni (»*primeri so vse bolj kompleksni, zahtevajo veliko časa.« (B97))*. V takšnih pogojih se slabša vzdušje v timu, nastajajo konflikti z delodajalcem, prihodki pa so nestimulativni, kar dodatno vpliva na motivacijo in učinkovitost strokovnih delavcev. Slabi delovni pogoji povzročajo odtujenost od metod dela (»*Če so delovni pogoji slabi, strokovno delo trpi oz. postane nemogoče«* (C86)), uporabnikov in celo od sebe, kar zmanjšuje zmožnosti nudenja podpore žrtvam nasilja (»*To strokovnega delavca odtuji od metod dela« (*C92), *od uporabnika (*C93*), od sebe (*C94)). Pomankanje znanja, izkušenj in napačna prepričanja strokovnih delavcev, predvsem glede lažnih prijav žrtev (»*Drugače se mi pa zdi, da imajo strokovni delavci absolutno premalo znanja in pogosto napačna prepričanja*« (B108), »*Ena moja sodelavka je prepričana, da je v ločitvenih postopkih 40% prijav mater lažnih.« (*B62*))*, skupaj s premalo izobraževanji, prispevajo k pomanjkanju specifičnih znanj o nudenju

dodatne podpore žrtvam. Hkrati pa lahko zaradi pomanjkanja izkušenj in znanja strokovni delavci nepravilno postavijo vprašanje (»*Eni ne znajo postavljat pravilnih vprašanj«* (B9*)).* Novo zaposleni nimajo veliko znanja o nasilju, saj rednega in kontinuiranega izobraževanja na visokem strokovnem nivoju primanjkuje (»*Ni pa za pozabiti, da se kadri menjajo, novi zaposleni nimajo možnosti pridobivanja takih znanj« (*D42)*)*. Hkrati pa ena strokovna delavka trdi, da so lahko tudi dolgoletne izkušnje kdaj ovira (»*včasih pa v škodo« (*F19*)).* Strokovni delavci pogosto ne ločujejo med visoko-konfliktnimi in nasilnimi zvezami (»*Potem še to, da se narobe uporablja visoko-konflikten odnos in nasilni odnos*« (B106)) ter so pod vplivom mitov o nasilju (»*veliko mitov kroži o tem kaj so visoko-konfliktne in kaj nasilne zveze« (*B10*))*, kar vodi do napačnih pristopov, kot je siljenje v stike s povzročiteljem (»*Matere in otroke se sili v stike s povzročiteljem nasilja« (*B12)) in uporaba problematičnih konceptov, kot je odtujevanje (»*uporablja se koncept odtujevanja, ki je tudi na nek način problematičen«* (B13)). Kljub tem oviram je za uspešno delo potrebno znanje in celovit osebni, strokovni in družbeni razvoj (»*Poudariti pa želim, da nam ogromno znanja pri tem delu ne pomaga, če hkrati ne delamo holistično/celovito na razvoju– osebnem, strokovnem in družbenem«* (C78)), saj nekateri strokovni delavci kljub delu na področju nasilja, nimajo ničelne tolerance do nasilja (»*Skratka, do nasilja je potrebno zagovarjati ničelno toleranco« (*C104*), »in pri tem začeti pri sebi« (*C105)). Ovira je lahko tudi to, da pri delu ni rigidnosti.

- Sistemske ovire

Večina strokovnih delavcev je kot sistemsko oviro navedla to, da sistem in družba še vedno ne izkazujeta ničelne tolerance do nasilja (»*in bojim se da smo daleč od ničelne tolerance« (*A110*))*, kar je dodatno oteženo zaradi pomanjkanja osveščenosti glede problematike nasilja (»*osveščena družba je ideal pri obravnavanju nasilja« (*C99*))*. Strpnost družbe do nasilja, težavna vzgoja otrok, romska problematika in težave družin s področja Balkana so dodatne sistemske ovire pri obravnavi nasilja v družini. Sami postopki so pogosto dolgotrajni in obremenilni za žrtev (*Sam proces na policiji, tožilstvu, sodišču in v vseh postopkih je za žrtev zelo velika obremenitev« (*F30*))*, hkrati pa nastopi težava pri samem sodnem postopku, »*Ko pa so postopki in obravnave v teku, pa nastajajo težave tudi v sodnih postopkih« (*C33*))*, strokovni delavci tu navajajo predvsem neobčutljivost odločajočih in neustrezno ocenitev stanja nasilja s strani organov in institucij (»*pa bodisi policija/tožilstvo/sodišče neustrezno oceni dejansko stanje v razmerah z nasiljem« (*C36*)),* hkrati pa se ne zavedajo obremenitve žrtve, ko mora pričat pred povzročiteljem nasilja, kar lahko privede do slabega argumentiranja nasilja, ki ga je doživela s strani povzročitelja *(»npr. žrtve slabo argumentirajo ogroženost pred storilcem«*

*(*C35)). *Ena strokovna delavka je poudarila, da sam sistem žrtvi oteži iskanje pomoči (»Sistem stvari še bolj zakomplicira za žrtev« (*F29*)).*

Eden strokovni delavec je izpostavil, da je sam model nasilja zastarel (»*Še to se mi zdi pomembno da povem.. po konceptu prisilnega nadzora je model nasilja zastarel« (*B79*),* saj temelji na enkratnih incidentih, kar ne odraža realnosti dolgotrajnega in ponavljajočega se nasilja (»*in temelji na posameznih incidentih, na primer zlomi, vidne poškodbe*« (B80)). Strokovni delavci so povedali, da so potrebne spremembe sistema, vključno z nujno reformo sodišča, ki odloča v primerih nasilja v družini in pogosto se odloči za skupno skrbništvo nad otrokom kljub temu, da se v družini dogaja nasilje (»*določanje skupnega skrbništva v primerih nasilja« (*B102*))*. Hkrati pa je sistemska ovira tudi ta, da se žrtvam ne verjame, ko nasilje prijavijo (»*to, da se žrtvam ne verjame« (*B103*))*. Strokovni delavci so povedali, da je ena izmed ovir tudi ta, da v družbi poklic socialnega delavca ni spoštovan (»*Iz sistemskega vidika pa menim, da je družba pozabila na spoštovanje socialnih delavk«* (A99*))*. Hkrati so tudi najslabše plačani, kljub zahtevnosti svojega dela (»*Mi smo zadnji voz, na katerega se vse naloži in zadnji voz, ki je tudi od lokomotive pozabljen« (*A101*)).* Eden strokovni delavec meni, da so potrebne družbene spremembe, ki se odvijajo na medgeneracijski ravni (»*Ampak družbene spremembe se odvijajo na medgeneracijski ravni, ne z danes do jutri« (*C103*)).*Strokovni delavci politiko in področje oblasti navajajo kot problematično, hkrati pa je ena strokovna delavka, ki dela na področju mobilne službe, izpostavila, da je projektno delo na področju mobilne službe še vedno brez zakonske podlage in da je potrebna čimprejšnja vzpostavitev zakonodaje na tem področju (»*to kar jaz počnem je projektno delo in se uvaja v sistem, kar je mogoče težava, ker nimamo še zakonske osnove (*D91*))*.

- Olajševalni dejavniki

Vsi strokovni delavci so povedali, da jim izobraževanja olajšajo njihovo delo na področju nasilja v intimno-partnerskih odnosih (»*dodatna izobraževanja na temo nasilja« (*E61), *»Bral sem, da bo država namenila veliko več denarja za izobraževanja javnih delavcev« (*B109*))*, ena od njih pa je izpostavila izobraževanje na temo predsodkov in stereotipov, predvsem v kontekstu osebnih olajševalnih dejavnikov (»*in ravno zadnjič smo imeli temo o stereotipih in predsodkih«* (A93)). Delo brez stereotipov in predsodkov (»*Nimam nekih predsodkov, stereotipov«* (A90)) prispeva k bolj vključujočemu in učinkovitemu delovnemu okolju. Delavci, ki so brez strahov in slabih izkušenj, lažje ustvarjajo zadovoljive pogoje za svoje delo (»*Sama sem si pri svojem delu ustvarila pogoje za delo s katerimi sem jaz zadovoljna« (*A96*))* in

dosegajo zadovoljstvo ob evalvaciji svojega dela (»*da jaz ko delam evalvacijo sem sama s sabo zadovoljna« (*A97)). Pri svojem delu se zavedajo, da je vedno prostor za izboljšave (»*no vedno se da kaj novega pridobiti oz. kaj starega prenoviti*« (C77)). Eden strokovni delavec je izpostavil samo-izobraževanje in raziskovanje področja nasilja, ki pomaga povezovanju teorije s prakso (»*jaz se sam v to poglabljam, zato da to razumem in povežem v to s prakso«* (B107)). Ustrezna opremljenost z znanji pomaga strokovnim delavcem pri občutku kompetentnosti (»*Ocenjujem, da sem ustrezno opremljen z znanji*« (C76)).

Hkrati je polovica strokovnih delavcev povedala, da jim pri delu pomaga timsko delo, kjer z ostalimi zaposlenimi podelijo svoje izkušnje in znanja (»*podelimo izkušnje, tudi konkretne primere« (*A92)). Poleg tega navajajo tudi intervizije in supervizije, kot priložnosti za strokovno rast in izmenjavo izkušenj. Vsi strokovni delavci so povedali, da jih organizacija spodbuja in podpira pri njihovem delu, ter da opozarja višje oblasti na nepravilnosti *(»direktorice opozarjajo na kadrovski manko«* (F24*).* Hkrati pa si organizacija, skupaj s strokovnimi delavci prizadeva za osveščanje družbe o problemih nasilja. »*K temu stremimo vsi izobraženi strokovni delavci ter organizacije, ki jim pripadamo v delovnem razmerju« (*D100*)).*

Že pridobljene, dolgoletne izkušnje, strokovni delavci opisujejo kot olajševalni dejavnik dela na področju nasilja (»*Dolgoletne izkušnje pri delu na področju nasilja v družini, so včasih v korist« (*F18)), saj jim omogočajo, da si realno zastavijo svoje cilje ter hitreje ocenijo stanje *(»Izkušnje velikokrat pripomorejo k temu da si ne daješ prevelikih ciljev* (D53*), »hitreje prepoznaš ali obstajajo možnosti za spremembo v družini ali ne«* (D54)). Hkrati tudi dobra regijska organiziranost prispeva k učinkovitemu delovanju sistema (»*regijska organiziranost je tudi dobra« (*C84)). Prepoznavanje mimike obraza je ena od veščin, ki olajšuje interakcijo z uporabniki (»*prav tako pomagajo izkušnje pri prepoznavanju mimike« (*E63)).

Dva strokovna delavca sta navedla skrb zase in delo na sebi kot ključno načelo strokovnega dela v poklicih pomoči (»*Zato je delo na sebi eno od ključnih načel strokovnega dela v poklicih pomoči.«* (C75)). Samorefleksija in možnost lastne presoje pomaga pri zavedanju svojih lastnih slepih peg (»*Ja, samorefleksija se mi zdi ključna*« (D58)), »*Zato je lastna presoja tako pomembna*« (D50), »*da se zavedaš svojih slepih peg« (*D51*)).*

Eni od strokovnih delavk, ki dela na področju mobilne službe, organizacija omogoča fleksibilen delovnik, možnost prilagajanja dela ter svobodo, ki je za njo olajševalni dejavnik, ostali pa o tem niso poročali (»*Organizacija pa mi omogoča, da imam fleksibilen delovnik«* (D92), »*imam svobodo*« (D101)).

Poleg tega, je tretjina strokovnih delavcev povedalo, da sam sistem in zakonodaja nudita dobre možnosti podpore in pomoči žrtvam (»*Možnosti podpore so dobre*« (C79)), med njimi tudi ukrep prepovedi približevanja, ki je hiter in učinkovit (»*Sistem dobro deluje v primerih izreka ukrepov prepovedi približevanja s strani policije in prvih 15 dni« (F31)).* Sodelovanje in povezovanje različnih institucij med seboj je ena strokovna delavka opisala kot olajševalni dejavnik (»*Zdi se mi zelo pomembno je to, da z različnimi institucijami sodelujemo« (*E81)).

Ena od strokovnih delavk je izpostavila, da si prizadeva videti dobro v ljudeh. Izpostavila je tudi zmožnost opažanja svojih frustracij (»*Jaz pa pri sebi moram opažat svoje frustracije«* (D39)).

- <u>Delo z žrtvijo</u>

- iskanje pomoči na strani žrtve

Žrtve nasilja pogosto ne prijavljajo nasilja zaradi nezaupanja v institucije (»*Ja ljudje se sploh ne odločajo pogosto za prijave nasilja zaradi nezaupanja v institucije«* (B7)), saj menijo, da institucije ne razumejo njihovega vsakodnevnega doživljanja nasilja (»*To se verjetno dogaja zato, ker ljudje v institucijah ne razumejo vsakodnevnega doživljanja ljudi« (*B8*)*). Žrtve pogosto ne prijavljajo nasilja in se ne odločajo za prijavo nasilja, ker menijo, da se nič ne bo spremenilo (»*včasih se ženski, ki prijavi psihično nasilje, zdi ta prijava zaman, ker se nič ne spremeni« (*E22*)* ali pa zaradi dolgih postopkov obžalujejo svojo prijavo (»*in žrtve si želijo, da sploh nikoli ne bi prijavljale«* (F33).

Nekatere pa se odločijo da jo bodo poiskale zaradi doživljanja lastne stiske (»*Eno je, da pride oseba k nam zaradi svoje stiske« (*A5*)).* Ko žrtve same poiščejo pomoč, so pripravljene sodelovati (»*In ko žrtve pridejo so po navadi pripravljene veliko povedat«* (A6*)*), pomoč pa po navadi poiščejo na raznih institucijah, kot so centri za socialno delo, policija in nevladne organizacije. Eden od strokovnih delavcev je povedal, da po navadi najprej za žrtev pomoč poiščejo svojci in prijatelji (»*za žrtev se najprej oglasijo svojci«* (C6*), »prijatelji« (*C7*),* sama žrtev pa poišče pomoč, ko psihično nasilje že preraste v fizično (»*Žrtve se oglasijo takrat, ko psihično preraste v fizično nasilje« (*C8*)*) in ko so njene psihosomatske težave že zelo resne (»*ali ko so psihosomatske posledice zanjo resne, da sama ne zmore več«* (C9*)*). Pripravljenost iskanja pomoči žrtve sta odvisni od njene informiranosti, proaktivnosti, asertivnosti in socialne mreže žrtve, pa tudi od dostopnosti pomoči in ugleda državne ustanove, ki nudi pomoč.

- prepoznavanje nasilja na strani žrtve

Velikokrat žrtve ne vedo, da je to, kar doživljajo, nasilje (»*sploh ne ve da je to nasilje«* (B87)). Lahko se zgodi, da žrtve bodisi prepoznajo nasilje bodisi ga ne prepoznajo. Včasih žrtve, čeprav vedo, da doživljajo nasilje, tega ne poimenujejo kot takšnega (»*V glavnem ne poimenujejo tega same kot nasilje, tudi če vejo da je to nasilje« (*A9*))*. Pozorno opazovanje neverbalne komunikacije lahko razkrije prisotnost nasilja (»*Jaz sem pozorna na neverbalno komunikacijo« (D9))*, saj se *p*rikrito nasilje pogosto opazi po vedenju ali načinu komuniciranja žrtev. Pozorno opazovanje neverbalne komunikacije lahko razkrije prisotnost nasilja (»*to se zelo dobro vidi v tem kako se oni vedejo drug do drugega« (*D7*), »in kako komunicirajo« (*D8)). Nekatere žrtve prepoznajo nasilje in vedo, da ga v razmerju ne bi smelo biti. Kljub temu mediji pogosto ne poročajo o različnih oblikah nasilja, kot so spolno, ekonomsko nasilje, zalezovanje in zanemarjanje, kar vodi v to, da žrtve teh oblik nasilja ne prepoznajo (»*Menim, da morda tudi zato, ker se o medijih veliko govori o psihičnem in fizičnem nasilju« (*E9*), »o ostalih oblikah pa ne tako pogosto« (*E10*))*.

- Spopadanje žrtev z nasiljem

Žrtve se različno spopadajo z nasiljem *(»Ženske, ki so žrtve nasilja se različno spopadajo z nasiljem«* (E2*)),* pri čemer se lahko pojavita strategiji, kot sta minimaliziranje nasilja *(»Nekatere partnerjevo nasilja minimalizirajo« (*E3*)) in zanikanje nasilja (»nekatere zanikajo nasilje« (*E4)).

- Podpora žrtvam

Tretjina strokovnih delavcev je poudarila to, da se žrtvi mora verjeti. Z njo vzpostavijo dober in zaupen odnos (»*Moram ji zaupat«* (A61*), »Postopoma gradimo zaupen odnos«* (E37*)).* Strokovni delavci žrtvi pomagajo ozavestit, da živi v nasilju (»*Podpirat jih moramo, da ozavestijo da živijo v nasilju« (*B29*))* in ji nudijo podporo, dokler jo le-ta potrebuje (»*Moja naloga je da ji nudim neomejeno podporo dokler me bo rabila« (*A62)). Pri zagotavljanju podpore strokovni delavci uporabljajo premišljena vprašanja (»*Ampak s premišljenimi vprašanji«* (A17)), ki krepijo njeno moč, hkrati pa jo znajo dobro poslušati (»*in dobrim poslušanjem lahko tudi to rešimo*« (A19*), (»Pri žrtvi je pomembno to, da se čuti slišano*« (E51)). Z žrtvijo se pogovarjajo o občutkih v trenutkih ko le-ta doživlja nasilje, o psihičnem nasilju, ter posledicah, ki jih le-ta prinaša (»*Z žensko govorimo o tem, kakšne so posledice psihičnega nasilja« (*E12), *»govorimo o njenih občutkih, ko to doživlja«* (E13)). Strokovni delavci so tudi povedali, da žrtev spodbujajo, da o nasilju govori (»*da v prvi vrsti niso tiho«* (C17*),* da ga prijavi in da se vključi v programe pomoči (»*ali da se vsaj žrtve kam vključijo«* (C19*))*. Med tem pa so

ji vedno na voljo za pogovor (»*Podporo žrtvi zagotavljamo na ta način, da smo ji vedno na voljo za pogovor« (*E39*)*) in za sestavo novega načrta pomoči glede nadaljnjih željenih korakov (»*za nov načrt*« (E40), »*da ji pomagamo pri korakih, ki jih želi narediti«* (E41*)*). Strokovni delavci si prizadevajo žrtev opolnomočiti za učinkovito soočanje z nasiljem (»*Prizadevamo si, da žrtve takoj, ko pridejo v stik z nami iz tega področja opolnomočimo za učinkovito soočanje s pojavom nasilja«* (C16)) in da iz odnosa odide (»*jo poskušamo opolnomočiti da odide iz odnosa«* (E19)). Ena od strokovnih delavk je omenila socialnodelovno storitev z imenom osebna pomoč, ki žrtvam nudi pomoč in podporo, hkrati pa se pri storitvi osvešča o specifiki nasilnega odnosa (»*Menim, da imamo dobro storitev, ki se imenuje osebna pomoč« (E74), »kjer lahko žrtvi nudimo pomoč in podporo« (*E75*), »hkrati pa jo ozaveščamo o specifiki nasilnega odnosa« (*E76)). Žrtvam se nudi pomoč za samoopolnomočenje in pri iskanju rešitev, sam postopek pa se prilagodi značilnostim žrtve *(»In ne glede na to, a bo to šlo naprej na sodišče, je vse v skladu z značilnostmi žrtve nasilja« (*A23)).

- Naloga in dolžnosti strokovnih delavcev

Strokovni delavci imajo pomembno nalogo pri delu z žrtvijo (»*In naša naloga je zelo pomembna« (*A10)). Številne naloge in dolžnosti so opredeljene v ZPND, pravilnikih ter katalogu javnih pooblastil CSD (»*te naloge so dosti jasno opredeljene v ZPND*« (B70), *»Pravilnikih«* (B71*), »katalogu«* (B72)). Njihova vloga vključuje preverjanje dejstev (»*Zato socialni delavci morajo dobro preverit vse, da se ne ujamemo v mrežo povzročitelja.«* (B69)), identificiranje in poimenovanje nasilja ter opredelitev le-tega (»*ne glede na to če ona ta ravnanja poimenuje kot nasilje ali ne, mi kot strokovni delavci smo dolžni da to opredelimo« (*A11)). Pomembno je, da ob zaznavi nasilja dolžnostno obvestijo policijo (»*Seveda smo dolžni o zaznavi nasilja obvestiti tudi policijo« (*A22*)* in prijavijo policiji ali tožilstvu, če zaznajo tveganje za umor (»*In takoj ko se zazna tveganje za umor, po uradni dolžnosti prijavljamo policiji ali tožilstvu« (*C64)). Posebno pozornost pa namenijo ranljivim skupinam, kot so otroci, nosečnice, starostniki, invalidi in migranti ali begunci, ki doživljajo nasilje. Strokovni delavci pri delu z družino morajo starše izobraževati o nasilju v družini in zagotavljati informiranje ter preventivno delovanje (»*Kar se tiče organov, institucij, pa je ključna preventiva pri delu z družinami« (*C51)) . Prav tako morajo razložiti, da je prikrito nasilje brez fizičnih znakov tudi oblika nasilja (»*Pri takšnih primerih je naša praksa taka, da razložimo, da je tudi to oblika nasilja« (*E11)) in svetovati glede nadaljnjih postopkov. Pomembno je tudi seznanjenje z brezplačno pravno pomočjo in usmeritev v nevladne organizacije. Delo strokovnih delavcev vključuje tudi zapisovanje načrta pomoči (»*in da lahko naredimo načrt pomoči za žrtev*

*nasilja.« (*A21)), pogovore o varnosti in svetovanje žrtvam. Vključujejo se tudi v okolje žrtve (»*center pa se vključi v okolje žrtve« (*C65)). Pomembno je, da se pripravi načrt pomoči in se žrtve seznani z možnimi oblikami pomoči (»*Seveda je žrtev potrebno seznaniti z možnimi oblikami pomoči« (*E35)).

- Delo s povzročiteljem

- načini izvajanja nasilja nad žrtvami

Povzročitelji pogosto nadzirajo težo žrtve, nasilno merijo njeno težo (»*nasilno jo je meril« (A37))* in nadzirajo, koliko poje. Preprečujejo stike s sorodniki in prijateljicami (»*ogromno preprečevanja stikov s sorodniki« (*A40*), »prijateljicami«* (A41*))* ter nadzorujejo njeno uporabo socialnih omrežij (»*brskanje po telefonu« (*A42*))*. Spremljajo, s kom se žrtev pogovarja, prepovedujejo obiske (»*prepoved da kdo pride v hišo in da ona koga obiskuje« (*A44*))* in nadzirajo ali prepovedujejo uporabo kontracepcije. Nasilje vključuje tudi bolj ali manj prikrito manipuliranje z različnimi tehnikami (»*Zlasti manipulativne, bolj ali manj prikrite« (*C42), *»tehnike storilk/-cev do tistega, ki je v podrejenem položaju« (C42))*, vključno z mračenjem (ang. gaslightingom), nadzorom gibanja, komuniciranja, odzivanja in vedenja žrtve. Povzročitelji spremljajo, kje se žrtev nahaja in s kom se druži, nadzirajo, kaj obleče, ter poskušajo žrtev osamiti (»*da je partner žensko osamil« (*E30)). Povzročitelji zahtevajo, da je žrtev vedno dosegljiva, ko jo kličejo (»*da se mu mora vedno, ko jo pokliče oglasiti na telefon« (*E33)). Nadzor nad financami je prav tako pogosta oblika nasilja, kjer povzročitelj žrtvi preprečuje dostop do denarja.

- izvajanje manipulacije nad strokovnimi delavci

Eden od strokovnih delavcev je povedal, da se strokovni delavci zavedajo, da povzročitelji manipulirajo tudi z institucijami (»*Vemo pa, da povzročitelji lahko hitro zmanipulirajo institucije«* (B60*))*, kar pa se pogosto dogaja (»*Jaz mislim da se to zelo velik dogaja« (*B61)).

Povzročitelji pogosto prepričujejo strokovne delavce, da mame odtujujejo otroka)« *Povzročitelji nasilja velikokrat zasejejo dvome, da mama odtujuje otroka.« (*B63)), zaradi česar se žrtvi ne verjame (»*In zelo pogosto se zgodi, da se ta dvom tok zaseje v socialne delavce, da se potem materam ne verjame.«* (B64)). Eden od strokovnih delavcev je pa poudaril, da raziskave kažejo, da je prijav, za katere povzročitelji trdijo, da so lažne, malo (»*Raziskave pa kažejo, da je lažnih raziskav relativno malo.« (*B65*))*. Povzročitelji nasilja pogosto zanikajo svojo vlogo povzročiteljev in uporabljajo različne obrambne mehanizme, kot so pripisovanje

krivde žrtvi, porazdeljevanje krivde, poskus očarati ali napadati strokovne delavce. Pogosto povzročitelji igrajo vloge žrtve (*»tretji se posujejo s pepelom in gredo čisto v vlogo žrtve« (*A59)) in minimalizirajo nasilje. Prikazujejo razmere kot drugačne (*»in manipulacijo pri prikazovanju razmer organom« (*C28*)*), pogosto zanikajo nasilje in trdijo, da so oni žrtve nasilja. A kljub manipulaciji, strokovni delavci hitro razkrijejo resnico (*»Prej ali slej se v večini primerov moč povzročitelja pri prikazovanju javne podobe razblini« (*C58*))*. Da bi se izognili manipulacijam, isti strokovni delavec ne dela z obema, povzročiteljem in žrtvijo, skupaj (*Na našem CSD smo organizirani tako, da različni zaposleni delajo z žrtvijo in povzročiteljem, tako da v vsakem primeru imamo dva vidika situacij«* (F14*))*. Posvetovalni timi in intervizija pomagajo strokovnim delavcem prepoznati in se spoprijeti z manipulacijami povzročiteljev (*»v posebnih primerih, če pa gre za bolj kompleksne situacije, se lahko skliče tudi posvetovalni tim« (*F15), *»ali intervizija« (*F15)).

- Programi za povzročitelje nasilje

Programov za povzročitelje nasilja je premalo (« *mislim da imamo premalo programov pomoči za povzročitelje«* (A49)) in se nahajajo le v večjih mestih (*»ampak je samo v Mariboru, naši iz Ptuja pa ne morejo prit tja, če delajo«* (A51*))*. Hkrati pa se izvajajo dopoldne in se jih zaposleni povzročitelji nasilja ne morejo udeležiti. Dva strokovna delavca sta povedala, da se jima zdi program društva za nenasilno komunikacijo dober (*»jaz mislim da program DNK zelo dobro dela, ker ima veliko izkušenj« (*B92)).

5 RAZPRAVA

V nadaljevanju bom s pomočjo pridobljenih rezultatov odgovorila na zastavljena raziskovalna vprašanja. Pri tem bom ugotovitve povezovala s teoretičnimi izhodišči, ki so bila predstavljena v teoretičnem delu.

1. Katere oblike intimno-partnerskega nasilja strokovni delavci/ke pri svojem delu zaznavajo?

Nasilje je pojav svetovnih razsežnosti in hkrati huda kršitev človekovih pravic (Council of Europe, 2019, str. 2). Na splošno je nasilje opredeljeno kot vedenje, s katerim oseba zlorabi svojo fizično, psihično, ekonomsko, socialno in institucionalno moč, da bi drugo osebo »nadzorovala, ustrahovala, ji škodovala, jo ponižala, razvrednotila, ji vzela moč, si jo podredila, jo izkoristila ali jo uničila.« (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.). Po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (2008), poznamo več oblik nasilja, in sicer psihično, fizično, ekonomsko, spolno nasilje, zanemarjanje in zalezovanje. Po podatkih iz raziskave Društva za nenasilno komunikacijo (b.d.), se v Sloveniji vsaka druga ženska od dopolnjenega 15. leta starosti naprej, srečuje z vsaj eno od oblik nasilja. Skoraj polovica žensk (49,3%) pa se sooča s psihičnim nasiljem (Društvo za nenasilno komunikacijo, b.d.). Tudi intervjuvani strokovni delavci so se strinjali, da v praksi najpogosteje zaznavajo ravno psihično nasilje, ki se kaže kot kritiziranje, poniževanje, žaljenje, negativno komentiranje žrtvinega izgleda, načina prehranjevanja, inteligentnosti, kaj in kako nekaj počne. Povzročitelj ravna tako, da žrtvi povzroči občutek strahu, manjvrednosti in stiske ter jo čustveno zlorablja in izsiljuje. Bolj natančno so našteli različne oblike nadzora in manipulacije, ki se jih povzročitelji poslužujejo, med drugim: nasilno merjenje teže žrtve, nadzor nad količino hrane, ki jo žrtev poje, preprečevanje stikov s sorodniki in prijatelji, nadzor in omejevanje uporabe socialnih omrežij, prepovedovanje obiskov, nadzor ali prepoved uporabe kontracepcije, manipuliranje s tehnikami, kot je mračenje (angl. gaslighting), nadzor gibanja, komuniciranja, odzivanja in vedenja žrtve, spremljanje žrtvine lokacije in druženja, nadzor nad oblačili žrtve in poskus osamitve, zahteva, da je žrtev vedno dosegljiva po telefonu, nadzor nad financami in preprečevanje dostopa do denarja.

Kako pa zakon opredeljuje psihično nasilje? Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) psihično nasilje definira kot »ravnanja in razširjanje informacij, s katerimi povzročitelj nasilja

pri žrtvi povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske, tudi če so storjena z uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije«. Filipčič (2016, str. 162) navaja, da so vse oblike nasilja v Zakonu o preprečevanju nasilja splošno opredeljene z njihovimi temeljnimi značilnostmi, saj zaradi raznolikosti ravnanj, ki sodijo v različne oblike nasilja, zakon ne more izčrpno našteti vseh možnih posamičnih dejanj, za kar je nekaj strokovnih delavcev v moji raziskavi omenilo, da so, oz. bolj natančneje, je psihično nasilje zelo široko opredeljeno, kajti brez specifične opredelitve je lahko le-to prazna fraza.

Psihičnemu nasilju skoraj vedno sledi fizično nasilje (Henning,in Klesges, 2003). Follingstad in sodelavci (1990) ter Stets (1990) (kot navedeno v Henning in Klesges, 2003) so ugotovili, da je le en odstotek žensk, ki so bile fizično zlorabljene, poročalo o fizičnem nasilju brez prisotnosti psihičnega nasilja. Follingstad in sodelavci (1990) (kot navedeno v Henning,in Klesges, 2003) so poročali, da je 72 % fizično zlorabljenih žensk v njihovi raziskavi menilo, da je čustvena zloraba njihovih partnerjev imela bolj negativen vpliv kot fizična agresija. Veliko žrtev šele takrat, ko povzročitelj nad njimi začne izvajati fizično nasilje, ki je v Zakonu o preprečevanju nasilja (2008) definirano kot »vsaka uporaba fizične sile ali grožnja z uporabo fizične sile, ki žrtev prisili, da kaj stori ali opusti ali da kaj trpi ali ji omejuje gibanje oziroma komuniciranje in ji povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale telesne poškodbe«, spozna, da so se znašle v nasilnem odnosu (Policija, 2021). S tem so se strinjali tudi intervjuvanci v moji raziskavi, ki so dejali, da sama žrtev poišče pomoč šele, ko psihično nasilje preraste v fizično in ko njene psihosomatske težave postanejo že zelo resne. A preden se žrtev sama odloči, da bo poiskala pomoč, so intervjuvani strokovni delavci povedali, da se v praksi velikokrat zgodi, da za žrtev najprej poiščejo pomoč njeni sorodniki in prijatelji. Običajno se žrtev odloči poiskati pomoč, ko ne more več prikriti posledic nasilja, opazi negativen vpliv nasilnih dejanj na otroke in druge družinske člane, ko so poškodbe tako resne, da zahtevajo zdravniško posredovanje, ali pa, ko se zaradi groženj storilca boji za lastno in otrokovo varnost (Policija, 2021). Prijavo nasilja lahko žrtve podajo na policiji, centru za socialno delo in državnem tožilstvu (Horvat in Matko, b.d.). V primeru, da organi in organizacije ter nevladne organizacije, pri opravljanju svojega dela izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je možno sklepati da se izvaja nasilje, so dolžni o tem obvestiti pristojni center za socialno delo, ki potem posreduje prijavo policiji. Organi, organizacije in nevladne organizacije ni nujno da obvestijo center za socialno delo le v primeru, če žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti (Horvat in Matko, b.d., str. 245). Intervjuvanci v moji raziskavi so povedali, da žrtve najpogosteje poiščejo pomoč na policiji,

nevladnih organizacijah in centru za socialno delo, iskanje pomoči pa je odvisno od informiranosti, proaktivnosti, asertivnosti in socialne mreže žrtve ter od dostopnosti pomoči. Eden od strokovnih delavcev je omenil, da je iskanje pomoči odvisno tudi od ugleda državne ustanove, ki nudi pomoč, za kar uradnih podatkov o tem, kam se žrtve najpogosteje zatekajo po pomoč, nisem zasledila. Intervjuvanci so tudi omenili, da se žrtve ne odločajo za prijavo zaradi nezaupanja v institucije, mnenja da se nič ne bo spremenilo in pa dolgih postopkov. Tudi Filipčič (2016, str. 173) in Horvat (b.d., str.70) v svojih delih poudarjata, da večina žensk, ki so žrtve nasilja, svojih izkušenj ne prijavi. Filipčič (2016, str. 173) kot vzrok za to navede prizadevanja feminističnih gibanj, ki so v sedemdesetih letih vztrajala na tem, da nasilje iz zasebnega problema preraste v družbeni problem in s tem naj se tudi sama država bolj represivno vede do nasilja s poudarkom, da se žrtev postavi v ospredje tako pri zagotavljanju pomoči kot tudi pri sami obravnavi povzročitelja nasilja. Zgodilo se je pa to, da kazensko pravo in kazenski postopek ni dal fokusa na žrtev, temveč na kršitev družbenih pravil. Tak kazenski postopek omeji žrtvino vlogo in jo v sam postopek postavi le kot pričo. Ženske zato najpogosteje izražajo svoj odnos do postopka tako, da ne prijavijo nasilja policiji ali pa nočejo pričati, če postopek že poteka (Filipčič, 2016, str. 173). Neprijavljanje pa je sama Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA), ki je v letu 2014 predstavila rezultate najobsežnejše vseevropske raziskave o nasilju nad ženskami, označila kot težavno, kajti pomanjkanje podatkov o obsegu in naravi problematike nasilja v družini posledično oteži delo oblikovalcem politik in javnim službam s smeri zagotavljanja boljše politike za preprečevanje nasilja v družini.

Intervjuvanci so v moji raziskavi omenili, da se pojavlja še ekonomsko nasilje, ki je v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (2008) opredeljeno kot neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje žrtve v njeni finančni neodvisnosti, kot tudi neupravičeno omejevanje njenega dostopa do lastnih ali skupnih finančnih sredstev znotraj družine. To lahko vključuje zavestno neizpolnjevanje finančnih ali premoženjskih obveznosti do partnerja ali nepošteno prenašanje teh bremen na druge člane družine. Hkrati pa so intervjuvanci omenili še, da zaznavajo spolno nasilje, ki zajema dejanja, ki vključujejo spolno vsebino, pri katerih žrtev ni dala privoljenja, je bila prisiljena ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume pomena teh dejanj (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008). To vključuje tudi grožnje z uporabo spolnega nasilja ter nepravilno razkritje ali javna objava spolnih vsebin o žrtvi (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008). Intervjuvani strokovni delavci so povedali, da se o ekonomske in spolnem nasilju v medijih ne govori v tolikšni meri kot o psihičnem in fizičnem nasilju, kar pa se

posledično pozna tudi na manjšem številu prijavljanja takih oblik nasilja. Podatki Nacionalne raziskave o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in partnerskih odnosih (Leskošek, Urek in Zaviršek, 2010) kažejo enako, in sicer 49,3% žrtev, ki so sodelovale v raziskavi je doživljajo psihično nasilje, 23% je doživljalo fizično nasilje, s premoženjskim nasiljem se je srečevalo 14% žrtev, s spolnim pa najmanjši delež, in sicer 6,5% žrtev.

Naloge strokovnih delavcev v primerih, ko gre za nasilje v intimno-partnerskem odnosu, oz. širše, v družini, so jasno opredeljene v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (Skupnost centrov za socialno delo, 2023). Namen samih nalog je zagotoviti podporo žrtvam in povzročiteljem nasilja v družini. Te naloge se izvajajo v okviru socialno varstvene storitve prva socialna pomoč (v nadaljevanju PSP). Osnovna naloga PSP je pomoč pri prepoznavanju socialne stiske ali težave ter ocena možnih rešitev. Uporabnikom se predstavijo možne socialnovarstvene storitve in dajatve, skupaj s povezanimi obveznostmi. Poleg tega se uporabnikom predstavi tudi mreža izvajalcev, ki lahko nudijo pomoč. PSP je namenjena vsem, ki se znajdejo v socialni stiski, torej v primeru nasilja, je do storitve upravičen tako povzročitelj, kot žrtev nasilja. Storitev lahko uporabnik izbere prostovoljno in jo poišče na CSD. Lahko pa se tudi odloči za storitev, ki jo CSD začne na pobudo upravičenih predlagateljev, ali pa pristane na storitev, ki jo začne CSD po uradni dolžnosti ali na osnovi obvestil organov in zavodov, ki so ugotovili socialno ogroženost upravičenca (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 228, 229). Naloge strokovnih delavcev pa vključujejo proučitev prejetih obvestil ter oceno potrebe po izdelavi načrta pomoči za žrtve, pogovor z žrtvijo za zagotovitev informacij, analizo tveganj, izdelavo ocene ogroženosti in individualnega varnostnega načrta, delo s povzročiteljem nasilja s ponudbo strokovne pomoči in usmeritvijo v ustrezne programe, posredovanje povratnih informacij prijavitelju, oblikovanje multidisciplinarnega tima za celovito pomoč žrtvi, izdelavo mnenja o ogroženosti osebe za dodelitev brezplačne pravne pomoči, pripravo potrdila o oceni ogroženosti, izdelavo načrta pomoči žrtvi, delo s povzročiteljem nasilja za spremembo vedenja, podajo predlogov za začetek postopka na sodišču ter spremljanje izvajanja sodnih ukrepov. Ključno je, da strokovnjak deluje koordinirano in upošteva varnost ter dobrobit žrtve, s ciljem preprečevanja nadaljnjega nasilja v družini (Skupnost centrov za socialno delo, 2023, str. 137-141). Intervjuvani strokovni delavci so dodali še nekaj vidikov samega dela z žrtvijo, ki sem jih razdelila v različne sklope, in sicer prvi je sklop z naslovom »naloge in dolžnosti strokovni delavcev«. Strokovni delavci svoje naloge opisujejo kot zelo pomembne, predvsem pri preverjanju dejstev, identificiranju in poimenovanju nasilja, ter dolžnostno obveščajo policijo

ob zaznavi nasilja, še posebej v primeru tveganja za umor. Posebno pozornost namenjajo ranljivim skupinam, kot so otroci, nosečnice, starostniki, invalidi in migranti, ter jim zagotavljajo informiranje, preventivno delovanje ter izobraževanje staršev o nasilju v družini. Strokovnjaki tudi svetujejo glede nadaljnjih postopkov, se seznanjajo z brezplačno pravno pomočjo ter usmerjajo v nevladne organizacije. Njihovo delo vključuje zapisovanje načrta pomoči, pogovore o varnosti in svetovanje žrtvam, pri tem pa se aktivno vključujejo tudi v okolje žrtve. Pomembno je, da se pripravi načrt pomoči in žrtve seznani z možnimi oblikami pomoči, da bi jim olajšali dostop do potrebne podpore. Drugi sklop se, poimenovala »podpora žrtvam«, kjer so intervjuvanci izpostavili pomembnost zaupanja žrtvi in vzpostavljanja zaupnega odnosa z njo. Skozi pogovore ozaveščajo žrtve o nasilju, nudijo jim podporo ter jih spodbujajo k prijavi in sodelovanju v programih pomoči. Strokovnjaki uporabljajo premišljena vprašanja, krepijo moč žrtve in ji zagotavljajo, da se počuti slišano. S pogovori o občutkih in posledicah nasilja skušajo žrtvam pomagati pri soočanju s težavami. Prizadevajo si za njihovo opolnomočenje in iskanje rešitev ter jim nudijo podporo pri sestavi načrta za nadaljnje korake. Storitve, kot je osebna pomoč, omogočajo žrtvam pomoč, podporo in ozaveščanje o nasilnih odnosih. Delo se prilagaja značilnostim posamezne žrtve, obenem pa se skuša opolnomočiti žrtve za učinkovito soočanje s situacijo.

Vredno pa je omeniti še opazko enega od strokovnih delavcev, ki opozarja na to, da se v socialnem delu premalo omenja in zaznava razlika med konfliktnimi zvezami in nasilnimi zvezami. Tudi Šeme (2024, str. 31-35) v svojem delu opozarja na škodljivost nerazločevanja med visokim konfliktom in nasiljem, pri čemer je glavna razlika med njima v nesorazmerju moči med partnerjema. Sam partnerski konflikt lahko razdelimo na tri stopnje, in sicer konflikt z nizko, srednjo in visoko stopnjo konflikta (Anderson idr., 2010). Pri nizki stopnji konflikta partnerji zmorejo prevzemati odgovornost za svoj delež v konfliktu in prej omenjeni avtorji (po Gottman, 1994) navajajo, da je tak konflikt za pare lahko tudi koristen. Anderson in sodelavci (2010) o konfliktu z nizko stopnjo povedo, da sta v takem konfliktu partnerja bolj osredotočena na sam problem in ne toliko drug na drugega, med njima pa še vedno obstaja zaupanje in pozitivno čustveno vzdušje. Pri srednji stopnji konflikta je večji fokus na partnerju, kot na samem problemu. Partnerja pri srednji stopnji konflikta težje razrešita sam konflikt in med njima je prisoten večji delež negotovosti, obtoževanja, čustvene reaktivnosti, frustracije, zamere, jeze, nezaupanja in pesimizma (Anderson idr., 2010). Najbolj težavna pa je visoka stopnja konflikta, pri kateri partnerje medsebojno obtoževanje, reaktivnost, frustracija in zamere vodijo v občutke nemoči, besa, maščevanja, pogosto pa je prisotno tudi reaktivno

fizično nasilje, kot posledica eskalacije konfliktnega cikla (Anderson idr., 2010). Pri parih, kjer je prisotna visoka stopnja konflikta, skupaj z ljubosumjem, jezo, nezadovoljstvom v odnosu, pomanjkanjem veščin za razreševanje konfliktov in negativnim pripisovanjem partnerju lahko vodijo v hude oblike nasilja (Anderson idr., 2010).

2. Kako strokovni delavci/ke prepoznavajo prisilni nadzor v intimno-partnerskem odnosu?

Prisilni nadzor je opredeljen kot vzorec nadvlade oz. strateški način zatiralskega ravnanja, za katerega sta običajno značilna pogosta, vendar nizka stopnja fizičnega nasilja in spolne prisile v kombinaciji s taktikami ustrahovanja, poniževanja, izolacije in nadzora nad žrtvami (Stark, 2012, 2013). Raziskave kažejo, da žrtve pogosto opisujejo občutek izgube lastne identitete (Moulding, Franzway, Wendt, Zufferey in Chung, 2021) in občutek ujetosti (Pitman, 2017), kar povečuje tveganje žrtve za resne in smrtne poškodbe (npr. nasilje po ločitvi), saj spodkopava njeno avtonomno zmožnost, da se zlorabi upre ali ji uide (Stark, 2007).

Strokovni delavci so v intervjujih povedali, da ljudje, natančneje ženske in otroci, pogosto doživljajo prisilni nadzor, a se tega sami sploh ne zavedajo. To, da prisilni nadzor v veliki meri doživljajo ženske, potrdita tudi avtorja Burton in Gormally (2024), ki prisilni nadzor opišeta kot obliko zlorabe, ki se pogosto pojavlja v kontekstu neenakosti med spoloma. Enako menijo tudi zagovorniki feministične perspektive, ki poudarjajo, da je nasilje nad ženskami neposredna »posledica spolne asimetričnosti, ki je prisotna na družbeni ravni« (Yodanis, 2004, kot navedeno v Bograd, 1988). Medtem ko so nekateri menili, da je fizično nasilje glavni vir nadzora, je Stark (2007; 2010) zagovarjal stališče, da je to le ena od sestavin prisilnega nadzora, ki ga dopolnjujejo nefizične taktike, kot sta izolacija in omalovaževanje. Po mnenju Starka (2010) se fizično nasilje lahko zmanjšuje, medtem ko se druge oblike prisilnega nadzora povečujejo. To, da fizično nasilje ni nujno prisotno, zaznajo tudi intervjuvani strokovni delavci, ki prisilni nadzor pri žrtvah največkrat zaznajo kot zatiranje, razvrednotenje, mračenje (angl. gaslighting), pogosto se tudi zgodi, da je žrtev osamljena in da nima socialne mreže. Njihovo zaznavanje v praksi potrdi tudi teorija, ki kot značilnosti prisilnega nadzora navaja izolacijo žrtve od njenih socialnih mrež, popoln nadzor nad vsemi njenimi dejanji s strani storilca, pretirano ljubosumje, grožnje s smrtjo, vključno z grožnjami s smrtjo otrok ali drugih odvisnih oseb, stalno »bombardiranje« s sporočili, telefonskimi klici ter zasledovanje ali nadlegovanje. Poleg tega je s strani storilca pogostokrat lahko prisotno tudi spolno poniževanje ali zloraba ter

grožnje s samomorom, kar povečuje občutek ujetosti žrtve (Myhill in Hohl, 2019), česar se bom dotaknila tudi v nadaljevanju.

Kljub temu, da je v nekaterih državah prisilni nadzor že opredeljen v zakonu kot posebna oblika nasilja v družini, pa strokovni delavci v moji raziskavi omenjajo, da je prisilni nadzor v slovenski zakonodaji že opredeljen kot psihično nasilje in da ga tudi sami tako razumejo. Tudi Istanbulska konvencija, ki velja za najobsežnejšo mednarodna pogodbo in nasilje nad ženskami priznava kot kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije, ki ščiti vse ženske in deklice, ne glede na starost, raso, veroizpoved, družbeno ozadje, morebiten status migranta in spolno usmerjenost (Council of Europe, 2016), ne vključuje prisilnega nadzora kot posebne oblike nasilja. Vendar pa v 33. členu Konvencije opredeljuje koncept »psihološko nasilje« kot "katerikoli namenjeni potek ravnanja, ki resno ogroža psihološko celovitost druge osebe s prisilo ali grožnjami". Zato je razumljivo, da strokovni delavci prisilni nadzor zaznavajo kot psihično nasilje, kajti prisilni nadzor še ni vpeljan v sam sistem in zakonodajo v številnih državah in je še precej nov koncept. A kljub pogostem enačenju, koncepta »psihološko nasilje« in »prisilni nadzor« ločujejo konkretna nasilna dejanja, medtem ko ju splošna psihična škoda združuje. Razlikovanje med psihičnim nasiljem in prisilo je razvidno iz opredelitve Svetovne zdravstvene organizacije (2012, str. 1), ki psihično nasilje opredeljuje kot "žalitve, omalovaževanje, stalno poniževanje, ustrahovanje (npr. uničevanje stvari), grožnje s poškodbami, grožnje z odvzemom otrok", nadzorno vedenje pa kot "izoliranje osebe od družine in prijateljev, spremljanje njenih gibanj in omejevanje dostopa do finančnih sredstev, zaposlitve, izobraževanja ali zdravstvene oskrbe". A zaradi priznanja v Istanbulski konvenciji je psihološko nasilje v EU državah članicah pogosteje razumljeno in kriminalizirano kot prisilni nadzor (European Institute for Gender Equality, 2022, str. 12). Ravno zato, ker je večina strokovnih delavcev povedala, da prisilni nadzor razumejo kot psihično nasilje, sem vse naštete načine izvajanja le-tega združila pod naslov »načini izvajanja nasilja nad žrtvami«, ki sem jih sama poskušala povezati s samo teorijo prisilnega nadzora. In sicer strokovni delavci v praksi opažajo, da povzročitelji nasilja izvajajo nasilje na različne načine, ki segajo od nadzora nad težo in prehrano do omejevanja socialnih stikov ter uporabe socialnih omrežij. To vključuje nasilno merjenje teže žrtve in nadzor nad njeno prehrano, kot tudi omejevanje stikov s sorodniki in prijatelji ter nadzorovanje njene uporabe socialnih omrežij, vključno z brskanjem po telefonu. Poleg tega povzročitelji spremljajo, s kom se žrtev pogovarja, in lahko prepovedujejo obiske ter nadzorujejo ali prepovedujejo uporabo kontracepcije. Manipulacija z različnimi tehnikami, kot je mračenje (ang. gaslighting), nadzor nad gibanjem, komunikacijo in odzivanjem žrtve, je

prav tako pogost pojav. Povzročitelji spremljajo tudi, kje se žrtev nahaja, s kom se druži, ter nadzirajo, kaj oblečejo, in poskušajo žrtvam preprečiti stike z drugimi. Zahtevajo tudi, da je žrtev vedno dosegljiva, ko jih kličejo. Nadzor nad financami je prav tako ena od pogostih oblik nasilja, kjer povzročitelj žrtvi preprečuje dostop do denarja. Myhill in Hohl (2019) v svoji raziskavi prisilnega nadzora opažata enako, in sicer izolacijo žrtve od njenih socialnih mrež, popoln nadzor nad njenimi ravnanji, Liesl (2011) pa dodaja nadzor nad finančnimi sredstvi in spolno ponižanje, ki ga lahko povežemo z opaženim iz prakse, in sicer prepovedjo kontracepcije.

»Storilci pogosto spretno ustvarijo privlačno javno podobo, ki žrtvam še dodatno otežuje iskanje pomoči in pridobivanje podpore drugih« (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020), za kar pa intervjuvanci povedo, da se v praksi pogosto dogaja, sami pa se tega dobro zavedajo. Da se izognejo manipulaciji, se strokovni delavci organizirajo tako, da isti strokovni delavec ne dela z obema, povzročiteljem in žrtvijo, skupaj. Prav tako posvetovalni timi in intervizija pomagajo strokovnim delavcem prepoznati in se spoprijeti z manipulacijami povzročiteljev.

Ena od pogostih načinov izvajanja prisilnega nadzora je tudi grožnja s smrtjo, vključno z grožnjami s smrtjo otrok ali drugih, žrtvi bližnjih oseb (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). To sem v svoji raziskavi poskušala povezat z intimno-partnerskimi umori, za katere so mi strokovni delavci v raziskavi povedali, da ni nujno, da povezava obstaja in da centri za socialno delo velikokrat prej ne obravnavajo same družine, v kateri se zgodi umor. Tudi Johnson, Eriksson, Mazerolle in Wortley (2019), ki so preučevali ozadje okoliščin, v katerih so se umori intimnih partneric zgodili, so ugotovili, da polovica storilcev ni poročala o nobenih fizičnih ali spolnih napadih na svoje partnerke v letu pred umorom. Ti rezultati postavljajo v ospredje pomembnost drugih, nefizičnih oblik nasilja kot zelo pomemben dejavnik kasnejših umorov, ki pa še vedno nekoliko zaostajajo za fizičnim nasiljem, ki je v pravnih, policijskih in političnih odzivih na nasilje v družini še vedno prevladujoča in najbolj zaznana oblika nasilja (Bishop 2016, str. 60). Tudi sama ločitev oz. razveza ne predstavlja ne varnosti ne svobode žrtvam nasilja (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020), kar so se strinjali tudi strokovni delavci. Eden od intervjuvancev je poudaril, da se nasilje po ločitvi ne preneha, le spremeni obliko. »Prisilni nadzor lahko vključuje nasilje, grožnje, ustrahovanje, zasledovanje, spremljanje, čustveno zlorabo in manipulacijo, ki se prepletajo z obdobji navidezno "skrbnega" in "popustljivega" vedenja kot dela splošne zlorabe« do svojih intimnih partneric (Katz, Nikupeteri in Laitinen, 2020). Poleg tega pa intervjuvanci povedo, da se povzročitelji nasilja poslužujejo tudi manipulacije z otroki, predvsem na način, da prenašajo krivdo na mamo.

Butterby (b.d.) piše o tem, kaj lahko strokovni delavci naredijo, ko se srečajo z osebo, ki je žrtev prisilnega nadzora. Prvi korak, ki ga socialni delavci lahko naredijo, je vzpostavitev zaupnega odnosa z žrtvijo. To lahko vključuje pogovor s žrtvami samimi, stran od njihovega partnerja, če je to mogoče. Žrtve pogosto nerade govorijo o zlorabi, zato je ključno, da socialni delavci postavljajo vprašanja, vendar hkrati omogočajo žrtvam, da izrazijo svoje želje in odločitve (Butterby, b.d). Enako kot zgoraj omenjena avtorica, tudi intervjuvanci v svoji praksi se trudijo krepiti moč žrtvam, poslušati in slišati le-te, ter skupaj graditi zaupen prostor. Z žrtvijo se pogovarjajo o občutkih v trenutkih ko le-ta doživlja nasilje, o psihičnem nasilju, ter posledicah, ki jih le-ta prinaša. Strokovni delavci so tudi povedali, da žrtev spodbujajo, da o nasilju govori, da ga prijavi in da se vključi v programe pomoči. Med tem pa so ji vedno na voljo za pogovor in podporo.

Butterby (b.d.) nadaljuje, da morajo strokovni delavci biti sposobni prepoznati znake prisilnega nadzora in razumeti, kako to vpliva na žrtve. Pomembno je, da socialni delavci razumejo, kako storiti primerne ukrepe za zaščito žrtve, vključno s preusmeritvijo v varno okolje in zagotavljanjem finančne podpore (Butterby, b.d). Po prijavi zlorabe policiji ali drugim službam morajo socialni delavci zagotoviti, da žrtve še naprej prejmejo podporo in varnostne ukrepe ter jih usmerjajo k ustrezni podpori in storitvam. Njihova naloga je tudi zagotoviti, da žrtve prejmejo ustrezno podporo in informacije o možnostih nastanitve ter jim pomagati pri prehodu iz zlorabljajočega razmerja v varno okolje (Butterby, b.d). Polovica strokovnih delavcev je v intervjujih povedala, da pri samem obravnavanju nasilja v intimno-partnerskem odnosu ni pomembno za katero obliko nasilja gre, temveč je bolj pomembno, da se le-ta prepozna, kar pa je bilo vidno tudi pri samem opisu tega, kako strokovni delavci žrtve obravnavajo in jim pomagajo, ne glede na to, za katero obliko nasilja gre. Njihove naloge so jasno opredeljene v Zakonu o preprečevanju nasilja, pravilnikih in katalogu javnih pooblastil CSD. Med njihove naloge spadajo preverjanje dejstev, identifikacija in poimenovanje nasilja, ter obvezno obveščanje policije ob zaznavi nasilja ali tveganja za umor. Posebno pozornost namenjajo ranljivim skupinam, kot so otroci, nosečnice, starostniki, invalidi in migranti, ter izvajajo preventivne ukrepe. Prav tako pomagajo pri oblikovanju načrta pomoči, nudijo podporo in svetovanje žrtvam ter se vključujejo v njihovo okolje. Glavni cilj je osveščanje žrtev o možnostih pomoči ter izobraževanje o nasilju v družini, pri čemer se prilagajajo individualnim potrebam žrtve.

3. Katere so osebne, organizacijske, strokovne in sistemske ovire, s katerimi se srečujejo pri delu na področju nasilja v intimno-partnerskih odnosih?

Strokovni delavci se srečujejo s številnimi ovirami pri svojem delu, ki sem jih razdelila na tri področja, in sicer osebne ovire, strokovne in organizacijske ovire ter sistemske ovire, pri čemer me je predvsem zanimal vidik strokovnih, organizacijskih in sistemskih ovir, ki sem ga poskušala povezati s konceptom prisilnega nadzora.

Glede strokovnih in organizacijskih ovir, so strokovni delavci kot eno glavnih težav izpostavili kadrovsko podhranjenost. Ker socialni delavci veliko časa namenjajo potrebam uporabnikov, zanemarijo pa svoje (Choosing therapy, b.d.), lahko take dolgotrajne delovne obremenitve povzročijo stanje notranje iztrošenosti, občutek fizične in osebne izžetosti in nemoči, kar pa posledično vodi v izgorelost (Cink, 2008 po Možina idr., 2004), s čimer se strinjajo tudi intervjuvanci. Izpostavili so, da kljub kadrovski podhranjenosti, mora samo delo biti opravljeno, delo pa jim otežuje še birokracija, ki onemogoča strokovnim delavcem individualno obravnavo primerov. Cink (2008) prav tako izpostavlja, da v praksi socialnega dela pogosto prihaja do konflikta med profesionalno vlogo socialnega delavca in birokratskimi zahtevami, saj birokratski sistemi pogosto postavljajo omejitve in ne omogočajo ustvarjalnosti, ki je ključna za delo z uporabniki, kar lahko otežuje delo strokovnjakov na področju izvajanja pomoči. Intervjuvani strokovni delavci navajajo, da se v takih pogojih slabša vzdušje v timu, nastajajo konflikti z delodajalcem, prihodki pa so nestimulativni, kar dodatno vpliva na motivacijo in učinkovitost strokovnih delavcev. Slabi delovni pogoji povzročajo odtujenost od metod dela, uporabnikov in celo od sebe, kar zmanjšuje zmožnosti nudenja podpore žrtvam nasilja. Poleg tega, pa intervjuvanci navajajo težavo novo prihajajočih strokovnih delavcev, katerim primanjkuje znanja in izobraževanj na področju nasilja, katere strokovni delavci opredeljujejo kor esencialne za boljše delo.

Večina strokovnih delavcev kot ključno sistemsko oviro izpostavlja pomanjkanje ničelne tolerance do nasilja v družbi in sistemu. Družba postaja vse bolj strpna do nasilja in vse manj osveščena o problematiki nasilja. Digitalni mediji so v zadnjem času postali vse pogostejši in pomembnejši vir dobivanja informacij, hkrati pa so postali tudi taktika za povzročitelje nasilja, ki ga le-ti uporabljajo za nadzor, nadlegovanje, sledenje in grožnje svojih žrtev (Dragiewicz idr., 2018). Tako obliko nasilja pa Dragiewicz in sodelavci (2018) poimenujejo »tehnološko podprt prisilni nadzor« (ang. technology-facilitated coercive control). Plaz (b.d.) navaja, da so postopki dolgotrajni in hkrati se zna zgoditi, da tudi neučinkoviti, zaradi katerih se pogosto žrtve vračajo k povzročitelju, kajti službe, ki bi jim morale pomagati, so neučinkovite. S tem se strinjajo tudi intervjuvanci, ki dodajajo, da so dolgotrajni postopki obremenjujoči za žrtev. Strokovni delavci opozarjajo na neobčutljivost in neustrezno ocenjevanje stanja nasilja s strani

organov in institucij. Kazniva dejanja intimno-partnerskega nasilja so zasnovana predvsem v smislu incidentov (Tolmie, 2017), zato tudi kazenskopravni sistem razdrobi dolgotrajne vzorce nasilja v ločena kazniva dejanja, pri čemer se vsak incident izvzame iz širšega konteksta v katerem se je zgodil (Bettinson in Bishop, 2015). Posledično se pri obravnavi intimno-partnerskega nasilja pogosto spregledajo pomembni vidiki, kot so psihološka in finančna zloraba, motivi nasilneža ter kumulativni učinki na žrtev in se na vseh stopnjah kazenskega postopka lahko napačno razumejo in zmanjšajo pomen storilčevega vedenja, nenehnega tveganja, ki ga predstavlja, in teže škode, ki jo doživlja žrtev (Tolmie, 2017). Eden od strokovnih delavcev je izpostavil, da je obstoječi model obravnave nasilja zastarel, saj temelji na enkratnih incidentih, kar ne odraža realnosti dolgotrajnega in ponavljajočega se nasilja. Enako izpostavi tudi Stark (2009, str. 1510), ki pove, da se nasilje v družini še vedno obravnava kot enkratno kaznivo dejanje, specifično za posamezen dogodek, in ga povezuje izključno s fizičnim in psihičnim napadom. Navedeni avtor poudarja, da se ocena resnosti osredotoča na "izračun škode", pri čemer večja kot je poškodba ali travma, hujša naj bi bila zloraba, kar vodi v razporeditev ustreznih ukrepov. Intervjuvani strokovni delavci ocenjujejo, da so potrebne sistemske spremembe, vključno s reformo sodišč, ki pogosto določajo skupno skrbništvo nad otrokom, kljub prisotnosti nasilja v družini. Prav tako je problematično, da se žrtvam pogosto ne verjame, ko prijavijo nasilje. Družba se namesto razumevanja in podpore, žrtvi posmehuje, podcenjuje in jo označuje za noro, histerično hipohondrični, paranoično (Plaz, b.d.), kar pa še enkrat poudari zaznavanje intervjuvancev, da družba nima ničelne tolerance do nasilja. V družbi poklic socialnega delavca ni dovolj spoštovan, kar se odraža v nizkem plačilu in pomanjkanju priznanja, kljub zahtevnosti njihovega dela.

4. Kako ocenjujejo, da bi izrecna prepoved prisilnega nadzora v zakonodajni regulaciji prispevala k obravnavi nasilja v intimo-partnerskem odnosu?

Nedavno je bil prisilni nadzor priznan kot posebna oblika nasilja v družini, kar je prineslo pomembne spremembe v javno politiko v številnih državah (Myhill in Hohl, 2019), med njimi so Škotska, Anglija in Wales, Irska, Francija, Švedska, ter mnoge druge v Avstraliji in ZDA ter Kanadi. Intervjuvani strokovni delavci so povedali, da se o prisilnem nadzoru in sami kriminalizaciji na slovenskem prostoru še ne govori in tudi nekateri od njih niso bili povsem seznanjeni s to obliko nasilja pred opravljanjem samega intervjuja. Nekateri so menili, da je slovenska zakonodaja na področju nasilja v družini že ustrezno opredeljena, in sicer v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini, ki nasilje v družini opredeljuje kot psihološko-socialno stanje, v katerem ena oseba zlorablja moč nad drugo osebo, s katero je v posebnem psihičnem

razmerju (Filipčič, 2016, str. 162). V 3. členu splošno opredeljuje različne oblike nasilja (psihično, fizično, spolno, ekonomsko nasilje, zanemarjanje in zalezovanje) ki služijo kot temeljni okvir za strokovne delavce pri odločitvi, ali gre v posameznem primeru za nasilje (Filipčič, 2016, str. 162). Pomembno je, da zakon enakopravno obravnava vse oblike nasilja in zanemarjanje v družini ter kot nasilje v družini prepoznava tudi nasilna dejanja brez vidnih poškodb (Lešnik Mugnaioni, 2014, str. 105). Ravno zaradi splošne opredelitve oblik nasilja v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini, so strokovni delavci izpostavili, da bi ob sami kriminalizaciji prisilnega nadzora v zakonu bilo potrebno natančno opredeliti, kaj spada pod katero obliko nasilja, kajti v trenutni zakonodaji je sama definicija prisilnega nadzora sklada z definicijo prisilnega nadzora in je po mnenju intervjuvancev, že deloma zajeta v drugih oblikah nasilja, kot so psihično, ekonomsko nasilje in zalezovanje. Hkrati pa so izpostavili dilemo, v kateri zakon sploh vključiti nov koncept ter kako posodobiti vse obstoječe zakone glede nasilja. Trenutno je prisilni nadzor opredeljen kot vzorec nadvlade oz. strateški način zatiralskega ravnanja, za katerega sta običajno značilna pogosta, vendar nizka stopnja fizičnega nasilja in spolne prisile v kombinaciji s taktikami ustrahovanja, poniževanja, izolacije in nadzora nad žrtvami (Stark, 2012, 2013). V raziskavi Liesla (2011), je sama opredelitev še nekoliko bolj razširjena ter zajame več vrst zlorabe, kot so: čustvena zloraba, pri kateri povzročitelj žrtvam očita in spodkopava njihovo samospoštovanje ter lastno vrednost; psihična zloraba, ki vključuje grožnje in ustrahovanje; verbalna zloraba, ki se izraža predvsem v obliki poniževanja in preklinjanja; sistematična socialna izolacija; ekonomska zloraba, ki zajema nadzor nad vsemi finančnimi sredstvi; ter duhovna zloraba, pri kateri povzročitelj izkorišča verske in duhovne tradicije za upravičevanje svojega ravnanja. Poleg tega se pojavi tudi spolna zloraba, ki se lahko kaže kot spolni pritisk ali spolno poniževanje (Liesl, 2011). Tako tudi intervjuvanci povedo, da je tema zelo obširna, ter menijo, da ločevanje oblik po vsebini ni potrebno, kajti vse oblike nasilja se morajo v praksi obravnavati enako, kar pa je opredeljeno v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (Skupnost centrov za socialno delo, 2023). V slednjem je zapisano, da je namen nalog za preprečevanje nasilja v družini, zagotoviti podporo žrtvam in povzročiteljem nasilja v družini.

Eden od strokovnih delavcev pa je poudaril, da obstajajo tudi negativni vidiki kriminalizacije v prej omenjenih državah, o čemer pišejo številni avtorji. Stark in Hester (2019), ki sta izpostavila, da pomanjkanje soglasja o definiciji prisilnega nadzora vodi v težave pri primerjavi podatkov o nasilju, saj različna razumevanja samega koncepta otežujejo usklajevanje podatkov in izdelave analiz. Izpostavila sta tudi problem ocenjevanja resnosti prisilnega nadzora. Različni

pristopi k merjenju lahko povzročijo nejasnosti ali neskladne rezultate. Tretjič, vprašalniki v raziskavah, ki naj bi preverjali obstoj prisilnega nadzora lahko povzročijo nepopolno ocenjevanje resnosti situacije zaradi omejenosti vprašanj. Četrtič, omejena pokritost podatkov iz populacijskih raziskav, ki ne zajamejo vseh oblik prisilnega nadzora, kar lahko pripelje do nepopolnih ugotovitev. In petič, etična vprašanja pri raziskovanju prisilnega nadzora, ki lahko vključujejo pomisleke o krivdi žrtev ali zmanjševanju njihovega trpljenja (Stark in Hester, 2019). Tudi Katz, Nikupeteri in Laitinen (2020) menijo, da je prisilni nadzor, kljub pogosti uporabi med raziskovalci in zagovorniki nasilja v partnerskih odnosih, nejasno definiran in merjen. Enako kot zgoraj omenjeni avtorji, se tudi strokovni delavci v moji raziskavi strinjajo, da obstaja veliko odprtih vprašanj pri kriminalizaciji prisilnega nadzora, predvsem glede preganjanja, dokazovanja in glede same definicije prisilnega nadzora. Strokovni delavci, vključeni v mojo raziskavo, so izpostavili potrebo po kritičnem ovrednotenju, znanstvenem raziskovanju in dodatnem razumevanju koncepta prisilnega nadzora pred njegovo morebitno kriminalizacijo.

Strokovni delavci so opozorili tudi na omejeno poznavanje tega koncepta med strokovnimi delavci in širšo javnostjo ter poudarili potrebo po izobraževanju vseh služb, ki se ukvarjajo z nasiljem. Strokovni delavci so izpostavili, da sodišče, policija in kriminalisti niso seznanjeni s tem konceptom, prav tako pa ob skupnem sodelovanju z njimi strokovni delavci o samem prisilnem nadzoru ne govorijo. Te ugotovitve strokovnih delavcev se skladajo s predlogi Katza, Nikupeterija in Laitinena, ki prav tako poudarjajo nujnost izobraževanja in izboljšanja razumevanja prisilne kontrole za učinkovitejše raziskovanje in obravnavo nasilja v partnerskih odnosih. Tolmie (2017) dodaja, da bi se bilo treba pri uspešnem pregonu prisilnega nadzora bolj zanašati na pričanje žrtev ter izvesti obsežne raziskave dokazov in analize dejstev, za kar sistem kazenskega pravosodja trenutno ni dobro opremljen. Slednja opozarja, da takšno kaznivo dejanje v praksi morda ne prinese vseh koristi, ki jih teoretično obljublja

Ena od strokovnih delavk je povedala, da bi strokovnim delavcem pomagal vnaprej pripravljen sklop vprašanj, ki bi jih postavljali žrtvam, da bi lažje prepoznali in določili če gre v nekem primeru za prisilni nadzor, kajti v nasprotnem primeru ne bi vedeli, na kaj naj bodo pozorni glede prisilnega nadzora, kar pa kot sam izziv prisilnega nadzora izpostavljata tudi Stark in Hester (2019), kajti zaradi nesoglasja glede definicije, lahko vprašalniki v raziskavah, ki naj bi preverjali obstoj prisilnega nadzora povzročijo nepopolno ocenjevanje resnosti situacije.

Intervjuvanci v moji raziskavi se strinjajo, da bi kriminalizacija prisilnega nadzora bila žrtvam v pomoč, kajti sama opredelitev nasilja bi bila podrobnejša, kar bi jim pomagalo, da lažje

ubesedijo svoje izkušnje. Prav tako bi olajšala strokovnim delavcem ubeseditev nasilja in ozaveščanje žrtev o prisilnem nadzoru. Ena od strokovnih delavk je poudarila, da bi dopolnitev trenutne zakonodaje z novo obliko nasilja pripomogla k boljšemu odkrivanju nasilja in strokovnim delavcem zagotovila več zakonske opore pri delu. Tolmie (2018) tudi izpostavlja, da kriminalizacija povečuje zaščito žrtev, saj bodo organi in organizacije lažje prepoznali primere prikritega nasilja. Tudi Bettison (2016) v svojem delu dodaja, da bi lahko bila sama kriminalizacija prisilnega nadzora policistom v pomoč pri odzivanju na primere, ki so potencialno smrtonosni zaradi visoke stopnje psihološkega nadzora, vendar v njih ni odkrite fizične zlorabe.

Strokovni delavci v moji raziskavi pa menijo, da bi bilo pred samo kriminalizacijo potrebno celovito izobraževanje in povečanje ozaveščenosti celotne družbe o tem konceptu, saj mora ideja o prisilnem nadzoru najprej dozoreti v družbi.

Intervjuvanci zaznavajo psihično in ekonomsko nasilje kot najtežje prepoznavni in dokazljivi obliki nasilja. Ta ugotovitev se ujema s teoretičnimi izhodišči Tolmie (2018), ki izpostavlja, da kriminalizacija prisilnega nadzora omogoča celovito razumevanje vzorcev zlorabe, vključno s psihološkim in finančnim nasiljem. Tolmie (2018) izpostavlja, da kriminalizacija prisilnega nadzora preprečuje fragmentacijo obravnave nasilja, kjer pravni sistem vsako dejanje obravnava ločeno, kar lahko vodi do napačnega razumevanja obsega in resnosti zlorabe.

6 SKLEPI

V nadaljevanju predstavim sklepe, ki se nanašajo na rezultate, pridobljene s pomočjo intervjujev s strokovnimi delavkami in delavci.

- Strokovni delavci pri svojem delu najpogosteje zaznavajo psihično nasilje, ki se kaže v obliki kritiziranja, poniževanja, nadzora in manipulacije ter se pogosto stopnjuje v fizično nasilje.

- Žrtve nasilja se pogosto odločajo za prijavo nasilja šele, ko se iz psihičnega razvije v fizično nasilje, kljub temu pa se žrtve pogosto odločajo proti prijavi zaradi nezaupanja v institucije in prepričanja, da se nič ne bo spremenilo ter dolgotrajnih postopkov.

- Strokovni delavci prisilni nadzor v intimno-partnerskem odnosu prepoznavajo kot zatiranje, razvrednotenje, mračenje (ang. gaslighting), osamitev žrtve in nadzor stikov s svojci in prijatelji.

- Strokovni delavci prisilni nadzor razumejo kot obliko psihičnega nasilja, ki je v slovenski zakonodaji že zakonsko opredeljena. Bolj se osredotočajo na samo prepoznavanje, kot na poimenovanje nasilja.

- Žrtve prisilnega nadzora so največkrat ženske, med postopkom ločitve ali po ločitvi pa se z njim srečujejo tudi otroci. Žrtve se prisilnega nadzora pogosto ne zavedajo.

- Kadrovska podhranjenost, birokracija in slaba organizacija dela predstavljajo pomembne organizacijske ovire, ki vplivajo na izčrpanost strokovnih delavcev ter otežujejo nudenje ustrezne pomoči žrtvam nasilja.

- Sistemske ovire, kot je pomanjkanje ničelne tolerance do nasilja v družbi in neučinkovit pravosodni sistem, otežujejo procese pomoči in zaščite žrtev ter zahtevajo celovite sistemske spremembe za izboljšanje obravnave nasilja v intimno-partnerskih odnosih.

- Izobraževanje, timsko delo, samorefleksija in podpora organizacij so ključni dejavniki, ki lahko olajšajo delo strokovnih delavcev na področju nasilja v družini ter izboljšajo kakovost in učinkovitost pomoči žrtvam.

- Kriminalizacija prisilnega nadzora bi žrtvam pomagala prepoznati in ubesediti nasilje, omogočila strokovnjakom lažje nudenje pomoči ter zagotovila večjo zakonsko podlago za zaščito žrtev.

- Strokovni delavci poudarjajo potrebo po natančni opredelitvi prisilnega nadzora v zakonu, izpostavljajo, da se ta že deloma zajema v obstoječi zakonodaji, ter opozarjajo na potrebo po izobraževanju in ozaveščanju celotne družbe o konceptu prisilnega nadzora, preden se lahko uvede kriminalizacija le-tega.

7 PREDLOGI

- Predlagam izvajanje specializiranih usposabljanj za strokovnjake vseh služb, ki obravnavajo primere nasilja. Usposabljanja naj vključujejo prepoznavanje znakov nasilja, postopke obravnave, nudenje podpore žrtvam, ter izobraževanje o konfliktnih in nasilnih zvezah in prisilnega nadzora.
- Predlagam spremljanje raziskav in študij držav, ki so že kriminalizirale prisilni nadzor, kar bi pripomoglo k boljšemu razumevanju pojavnosti, vzrokov in posledic prisilnega nadzora ter identifikaciji potreb po nadaljnjih izboljšavah.
- Predlagam razvoj smernic in protokolov za prepoznavanje prisilnega nadzora, ki bodo vključevali konkretne znake in simptome, na katere naj strokovni delavci/ke namenijo pozornost. Te smernice naj bodo jasne, dostopne in uporabne v praksi.
- Predlagam razvijanje projektov ozaveščanja o prisilnem nadzoru in njegovih posledicah, namenjene tako strokovnim delavcem kot splošni populaciji. Projekti naj poudarjajo pomembnost prepoznavanja in ukrepanja ob prisotnosti prisilnega nadzora v intimnih partnerskih odnosih.
- Predlagam povečanje števila zaposlenih v socialnem delu za zmanjšanje delovne obremenitve in preprečevanje izgorelosti, s poudarkom na financiranju novih delovnih mest.
- Predlagam spremembo birokratskih postopkov za večjo prilagodljivost pri obravnavi primerov, vključno z zmanjšanjem administrativnih ovir in uvedbo boljših informacijskih sistemov za upravljanje podatkov.

8 VIRI IN LITERATURA

1. Ali, P., Dhingra, K., & Mcgarry, J. (2016). A Literature Review of Intimate Partner Violence and its Classifications. *Aggression and Violent Behavior*, Volume 31. Pridobljeno 3.3.2024 s file:///C:/Users/lejla/Downloads/Ali2016Aliteraturereviewofintimatepartnerviolenceanditsclassifications%20(2).pdf

2. American psychological association. (2018). *Physical abuse*. Pridobljeno 14.4.2024 s https://dictionary.apa.org/physical-abuse

3. Australia's National Research Organisation for Women's Safety. (2021). *Defining and responding to coercive control:* Policy brief (ANROWS Insights, 01/2021). Pridobljeno 2.3.2024 s https://anrowsdev.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2021/07/Coercive-Control-Policy-Brief-ANROWS-Insights-1.1.pdf

4. Bancroft, L. (2018). *Zakaj to počne?: kaj se dogaja v glavah jeznih in nadzirajočih moških?* Ljubljana: Založba UMco.

5. Baker McKenzie Hub. (b.d.). *Fighting domestic violence - Sweden*. Pridobljeno 2.3.2024 s https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/sweden/topics/1legal-provisions

6. Barlow, C., & Walklate, S. (2022). *Coercive Control* [pdf]. Pridobljeno 2.3.2024 s https://doi.org/10.4324/9781003019114

7. Beckwith, S., Lowe, L., Wall, L., Stevens, E., Carson, R., Kaspiew, R., MacDonald, J, B., McEwan, J., Willoughby, M., & Gahan, L. (2023). How dare you call that playground banter?!: Service provider perspectives on coercive control and young people. *Children & Society,* 38(2). Pridobljeno 2.2.2024 s https://doi.org/10.1111/chso.12724

8. Beckwith, S., Lowe, L., Wall, L., Stevens, E., Carson, R., Kaspiew, R., MacDonald, J.B., McEwen, J., Willoughby, M., Gahan, L. (2023). *Coercive Control Literature Review*. (Final report). Pridobljeno 7.5.2024 s https://aifs.gov.au/sites/default/files/2023-07/2304_Coercive-control-literature-review_July2023.pdf

9. Bettinson, V. (2016) Criminalising coercive control in domestic violence cases: Should Scotland follow the path of England and Wales? *Criminal Law Review*, 3: 165–180. Pridobljeno 24.5.2024 s https://www.researchgate.net/publication/297161736_Criminalising_Coercive_Control_in_Domestic_Violence_Cases_Should_Scotland_Follow_the_Path_of_England_and_Wales/citations

10. Bettinson, V., & Bishop C. (2015) Is the creation of a discrete offence of coercive control necessary to combat domestic violence? *Northern Ireland Law Quarterly* , 66(2). Pridobljeno 23.5.2024 s https://www.researchgate.net/publication/280936472_Is_the_creation_of_a_discrete_offence_of_coercive_control_necessary_to_combat_domestic_violence

11. Bishop, C. (2016). Domestic Violence: The Limitations of a Legal Response. V Hilder, S., Bettinson, V. (ur.), *Domestic Violence* (str. 59-79). Pridobljeno 3.4.2024 s https://link.springer.com/chapter/10.1057/978-1-137-52452-2_4#citeas

12. Black M. C., Basile K. C., Breiding M. J., Smith S. G., Walters M. L., Merrick M. T., Chen J. & Stevens M. R. (2011). *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS)* (2010 summary report). Pridobljeno 12.3.2024 s https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/nisvs_report2010-a.pdf

13. Boxall, H., Morgan, A., & Brown, R. (2020). *The prevalence of domestic violence among women during the COVID-19 pandemic.* (Statistical Bulletin No. 28). Pridobljeno 23.2.2024 s chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2020-07/apo-nid306836.pdf

14. Brownridge, D. A. (2010). Does the Situational Couple Violence-Intimate Terrorism Typology Explain Cohabitors' High Risk of Intimate Partner Violence? *Journal of Interpersonal Violence,* 25(7). Pridobljeno 3.4.2024 s https://doi.org/10.1177/0886260509340544

15. Burton, V., & Gormally, S. (2024). 'How dare you call that playground banter?!': Service provider perspectives on coercive control and young people. *Children & Society*, 38(2). Pridobljeno 25.1.2024 s https://doi.org/10.1111/chso.12724

16. Campbell, J. C., Glass, N., Sharps, P. W., Laughon, K., & Bloom, T. (2007). Intimate partner homicide: Review and implications of research and policy. Trauma, *Violence, & Abuse,* 8(3). Pridobljeno 5.3.2024 s https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1524838007303505?casa_token=Y5UEUEpeCyQAAAAA:xpOLfUWgBA98tvWQTDe2XgVBXIY5uAFcUdP7cdQLx_NDi5_FBwRETbH_kVitz6xNzTHBtVtU8lWd

17. Choosing Therapy. (b.d.). *Social Worker Burnout*. Pridobljeno 4.1.2024 s: https://www.choosingtherapy.com/social-worker-burnout/

18. Cink, T. (2008). Organizacijski dejavniki stresa v profesiji socialnega dela. *Socialno delo*, 47(1/2). Pridobljeno 22.12.2023 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Organizacijski_URN_NBN_SI_DOC-FDA1RM08.pdf/2019012409512901/

19. Cook, S. L., & Goodman, L. A. (2006). Beyond Frequency and Severity: Development and Validation of the Brief Coercion and Conflict Scales. Violence Against Women, 12(11). Pridobljeno 2.3.2024 s https://doi.org/10.1177/1077801206293333

20. Council of Europe. (2016). *Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima - Istanbulska Konvencija*. Pridobljeno 21.2.2024 s https://rm.coe.int/09000016806a90d6

21. Council of Europe. (2019). *Konvenciji Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (Istanbulski konvenciji). Vprašanja in odgovori*. Pridobljeno 21.2.2024 s https://rm.coe.int/istanbul-convention-questions-

22. Crossman, K., & Hardesty, J. (2017). Placing coercive control at the center: What are the processes of coercive control and what makes control coercive? *Psychology of Violence,* 8(2). Pridobljeno 2.2.2024, s https://doi.org/10.1037/vio0000094

23. Department of Communities and Justice. (b.d.). *Criminalising coercive control in NSW*. Pridobljeno 26.12.2023 s https://dcj.nsw.gov.au/children-and-families/family-domestic-and-sexual-violence/police--legal-help-and-the-law/criminalising-coercive-control-in-nsw.html

24. Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (1992). *Women, violence and social change*. [pdf]. Pridobljeno 13.3.2024 s

https://books.google.si/books?hl=sl&lr=&id=0rOJAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&ots=8oHUqerk59&sig=p05bRq49zJEzX19wYFtTvUX1Ld0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

25. Dobash, R. E., Dobash, R. P., Cavanagh, K., & Medina-Ariza, J. (2007). Lethal and nonlethal violence against an intimate female partner. *Violence Against Women*, 13(4). Pridobljeno 15.2.2024 s https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1077801207299204?casa_token=tSGvuKslM2MAAAAA:ZlTUriPt9zfwWD7XDmAbKnWVpGI-jfb6nZVstC-6pUejLS5GQlESsu01Z2iApYYuX1BeuMOdqMtB

26. Dokkedahl, S., Kok, R. N., Murphy, S., Kristensen, T. R., Bech-Hansen, D., & Elklit, A. (2019). The psychological subtype of intimate partner violence and its effect on mental health: protocol for a systematic review and meta-analysis. *Systematic Reviews,* 8(198). Pridobljeno 12.3.2024 s https://doi.org/10.1186/s13643-019-1118-1

27. *Domestic Abuse Act.* (2018). Pridobljeno 26.12.2023 s https://www.legislation.gov.uk/asp/2018/5/part/1/crossheading/engaging-in-course-of-abusive-behaviour/enacted

28. *Domestic Violence Act.* (2018). Pridobljeno 26.12.2023, s https://www.irishstatutebook.ie/eli/2018/act/6/section/39/enacted/en/html

29. Donovan, C., & Hester, M. (2015). Domestic violence and sexuality: What's love got to do with it? [pdf]. Pridobljeno 3.3.2024 s https://sure.sunderland.ac.uk/id/eprint/8373/1/Domestic%20Violence%20and%20Sexuality%20Full%20book%20CC-BY.pdf

30. Douglas H (2015) Do we need a specific domestic violence offence? Melbourne University Law Review 39(2). Pridobljeno 24.5.2024 s https://law.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0011/1774550/02-Douglas.pdf

31. Dragiewicz, M., Burgess, J., Matamoros-Fernández, A., Salter, M., Suzor, N. P., Woodlock, D., & Harris, B. (2018). Technology facilitated coercive control: domestic violence and the competing roles of digital media platforms. *Feminist Media Studies*, *18*(4). Pridobljeno 23.5.2024 s https://doi.org/10.1080/14680777.2018.1447341

32. Dragiewicz, M., Woodlock, D., Harris, B. A., & Reid, C. (2019). Technology-facilitated coercive control. V W. S. DeKeseredy, C. M. Rennison, & A. K. Hall-Sanchez (Ur.), *The Routledge international handbook of violence studies* (str. 244–253). Pridobljeno 23.5.2024 s https://www.researchgate.net/publication/334049185_Domestic_violence_and_communication_technology_Survivor_experiences_of_intrusion_surveillance_and_identity_crime

33. Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK). (b.d.). Nasilje nad ženskami. Pridobljeno 27.5.2023 s https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/nasilje-nad-zenskami.html

34. Dutton, M. A., & Goodman, L. A. (2005). Coercion in Intimate Partner Violence: Toward a New Conceptualization. Sex Roles, 52(11). Pridobljeno 2.2.2024 s https://www.researchgate.net/publication/227252624_Coercion_in_Intimate_Partner_Violence_Toward_a_New_Conceptualization

35. European Union Agency for Fundametal Rights – FRA (2014) *Violence against women: an EU-wide survey. Results at a glance.* Pridobljeno 22.5.2024 s http: / /fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vawsurvey-at-a-glance-apr14_en.pdf, 2. 7. 2014.

36. *Family Violence Act*. (2004). Pridobljeno 26.2.2024, s: https://www.legislation.tas.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2004-067

37. Filipčič, K. (2016). Zakonodaja na področju preprečevanja nasilja v družini v Sloveniji. V Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: Izdaja ob 25. obletnici Društva SOS telefon*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (159-176).

38. Gordon, M. (2000). Definitional Issues in Violence Against Women: Surveillance and Research from a Violence Research Perspective. Violence Against Women, 6(7). Pridobljeno 21.1.2024 s https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1077801200006007004

39. Nonomura, R., & Baker, L. (2022). Children Experience Coercive Control: What You Need to Know. Learning Network, Issue 37. Pridobljeno 3.4.2024 s https://gbvlearningnetwork.ca/our-work/issuebased_newsletters/issue-37/Newsletter_Issue_37.pdf

40. Hamberger, L. K., Larsen, S. E., & Lehrner, A. (2017). Coercive control in intimate partner violence. Aggression and Violent Behavior, 37 (2017) 1-11. Pridobljeno 3. 3. 2024 s https://www.academia.edu/88022050/Coercive_Control_in_Intimate_Partner_Violence_Relationship_with_Womens_Experience_of_Violence_Use_of_Violence_and_Danger

41. Hanna, C. (2009). The Paradox of Progress: Translating Evan Stark's Coercive Control Into Legal Doctrine for Abused Women. Violence Against Women, 15(12). Pridobljeno 22.5.2024 s https://doi.org/10.1177/1077801209347091

42. Hardesty, J. L., Ogolsky, B. G., & Akinbode, T. D. (2024). Coparenting and intimate partner violence. Family Court Review, 62(1). Pridobljeno 3.3.2024 s https://doi.org/10.1111/fcre.12769

43. *HB2425*. (2020). Pridobljeno 26.2.2024, s https://www.capitol.hawaii.gov/sessions/session2020/bills/H-0027_.pdf

44. Hegarty, K., O'Doherty, L., Chondros, P., Valpied, J., Taft, A., Astbury, J., Brown, S., Gold, L., Taket, A., Feder, G.S. & Gunn, J.M. (2013). Effect of type and severity of intimate partner violence on women's health and service use: Findings from a primary care trial of women afraid of their partners. Journal of Interpersonal Violence, 28(2). Pridobljeno 14.2.2024 s https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260512454722?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200pubmed

45. Henning, K., & Klesges, L. M. (2003). Prevalence and Characteristics of Psychological Abuse Reported by Court-Involved Battered Women. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(8). Pridobljeno 23.5.2024 s https://doi.org/10.1177/0886260503253878

46. Horvat, D. (b.d.). Nasilje proti ženskam v okviru človekovih pravic. V Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: Izdaja ob 25. obletnici Društva SOS telefon*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (51-73).

47. Horvat, D. & Matko, K. (b.d.). Oblike pomoči, pristojnosti in organizacije, ki nudijo pomoč ženskam in otrokom – žrtvam nasilja ter delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. V Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja:*

Izdaja ob 25. obletnici Društva SOS telefon. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (245-265).

48. Hrovat Svetičič, T., Horvat, D., & Hrovatič, D. (2008). Strokovna izhodišča za delo z odraslimi žrtvami nasilja v družini za strokovne delavce na centrih za socialno delo. Pridobljeno 23.2.2024 s https://www.drustvo-dnk.si/images/dokumenti/smernice-zenske.pdf

49. Yodanis, C. L. (2004). Gender Inequality, Violence Against Women, and Fear: A Cross-National Test of the Feminist Theory of Violence Against Women. Journal of Interpersonal Violence, 19(6). Pridobljeno 14.3.2024 s https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0886260504263868

50. Jeffries, S. (2016). In the Best Interests of the Abuser: Coercive Control, Child Custody Proceedings and the "Expert" Assessments That Guide Judicial Determinations. Laws, 5(1), 14. Pridobljeno 28.4.2024 s file:///C:/Users/lejla/Downloads/Child%20Custody%20and%20Coercive%20Control.pdf

51. Johnson, H., Eriksson, L., Mazerolle, P., & Wortley, R. (2019). Intimate Femicide: The Role of Coercive Control. *Feminist Criminology*, 14(1). Pridobljeno 5.3.2024 s https://doi.org/10.1177/1557085117701574

52. Johnson, M. P. (2008). A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence. Northeastern University. Pridobljeno 3.3.2024 s https://books.google.si/books?id=alLur9raDCwC&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=true

53. Youngs, J. (2015). Domestic violence and the criminal law: Reconceptualising reform. The Journal of Criminal Law, 79(1). Pridobljeno 25.5.2024 s https://doi.org/10.1177/0022018314566746

54. Katz, E., Nikupeteri, A., & Laitinen, M. (2020). When Coercive Control Continues to Harm Children: Post-Separation Fathering, Stalking and Domestic Violence. Child Abuse Review, 29(4). Pridobljeno 2.3.2024 s https://www.researchgate.net/publication/341484418_When_Coercive_Control_Continue

s_to_Harm_Children_Post-Separation_Fathering_Stalking_and_Domestic_Violence#fullTextFileContent

55. *Kazenski zakonik (KZ-1)* (2008). Ur. l. RS 50/12.

56. Kelly, L., & Westmorland, N. (2016). Naming and Defining 'Domestic Violence': Lessons from Research with Violent Men. *Feminist Review*, 112(1). Pridobljeno 6.2.2024 s https://doi.org/10.1057/fr.2015.52

57. Kirkwood, C. (1993). Leaving abusive partners: From the scars of survival to the wisdom for change. Pridobljeno 3.3.2024, s https://books.google.si/books?hl=sl&lr=&id=ZlcetASQrGcC&oi=fnd&pg=PA1&ots=YtLCinr6Ek&sig=p05bRq49zJEzX19wYFtTvUX1Ld0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

58. Kline, M. (2014) Pristojnosti tožilstva na področju nasilja v družini. V Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: Izdaja ob 25. obletnici Društva SOS telefon*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (201-205).

59. Leone, J. M., Lape, M. E., & Xu, Y. (2014). Women's Decisions to Not Seek Formal Help for Partner Violence: A Comparison of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence. Journal of Interpersonal Violence, 29(10). Pridobljeno 4.3.2024 s https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260513511701?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200pubmed

60. Leskošek, V., Urek, M. & Zaviršek, D., (2010). *Poročilo o nacionalni raziskavi o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih* (Končno poročilo 1. faze raziskovalnega projekta). Pridobljeno 22.5.2024 s https://www.fsd.uni-lj.si/mma/Nasilje-nad-zenskami-v-zasebni-sferi-in-partnerskih-odnosih/2011022116135113/

61. Lešnik Mugnaioni, D. (2014), Otroci v primežu zlorabe moči. V Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: Izdaja ob 25. obletnici Društva SOS telefon*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (93-105).

62. Liesl M., (2011). *Domestic Violence in Australia - An Overview of the Issues* [pdf]. Pridobljeno 12.2.2024 s

https://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/search/display/display.w3p;query=Id:%22library/prspub/1246402%22

63. LOI n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales. (2020). Pridobljeno 26.2.2024, s https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2020/7/30/JUSX1935275L/jo/texte

64. Meier, J. S. (2003). Domestic Violence, Child Custody, and Child Protection: Understanding Judicial Resistance and Imagining Solutions. Washington: The George Washington University Law School.

65. Meier, J. S. (2015). Johnson's Differentiation Theory: Is it Really Empirically Supported? Journal of Child Custody, 12(1), 4-24. Pridobljeno 28.4.2024 s file:///C:/Users/lejla/Downloads/Johnson_s%20Differentiation%20Theory_%20Is%20It%20Really%20Empirically%20Suppor.pdf

66. Mesec, B. (2009). Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

67. Milek Ogrinc, M. (b.d.). Pristojnosti centrov za socialno delo na področju preprečevanja nasilja v družini. V Hrovat Svetičič, T., Horvat, D., in Hrovatič, D. (2008). Strokovna izhodišča za delo z odraslimi žrtvami nasilja v družini za strokovne delavce na centrih za socialno delo. (str. 177-191). Pridobljeno 23.2.2024 s https://www.drustvo-dnk.si/images/dokumenti/smernice-zenske.pdf

68. Monk, L. (2017). Improving Professionals' Responses to Mothers who Become, or are at Risk of Becoming, Separated from their Children, in Contexts of Violence and Abuse. (Doktorsko delo). Pridobljeno 2.4.2024, s https://pureportal.coventry.ac.uk/files/41978952/Monk2017.pdf

69. Moulding N, Franzway S, Wendt S, Zufferey C, Chung D. (2021). Rethinking Women's Mental Health After Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*, 27(8). Pridobljeno 12.1.2024 s https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1077801220921937?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200pubmed

70. Muršič, M. (2004). Opredelitev nasilja v sodobnih medosebnih odnosih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo,* 55(4). Pridobljeno 24.12.2023 s

www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2004/04/RKK2004-04_MitjaMursic_OpredelitevNasiljaVOdnosih.pdf.

71. Myhill, A. (2017). Measuring domestic violence: context is everything. Journal of Gender-Based Violence, 1(1). Pridobljeno 6.2.2024 s https://doi.org/10.1332/239868017X14896674831496

72. Myhill, A., & Hohl, K. (2019). The "Golden Thread": Coercive Control and Risk Assessment for Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(4). Pridobljeno 6.2.2024 s https://www.researchgate.net/publication/309656752_The_Golden_Thread_Coercive_Control_and_Risk_Assessment_for_Domestic_Violence

73. *Senate Bill 1141*. (2020). Pridobljeno 26.2.2024 s https://www.narcissisticabuserehab.com/wp-content/uploads/2020/09/California-Senate-Bill-1141-Domestic-Violence-Coercive-Control.pdf

74. *SB77 Jennifer's Law*. (2021). Pridobljeno 26.2.2024, s https://usercontent.one/wp/www.narcissisticabuserehab.com/wp-content/uploads/2021/02/sb77-jennifers-law.pdf?media=1706788229

75. Office of the Chief Coroner for Ontario. (2015). *Domestic Violence Death Review Committee (*Annual Report 2013-14*)*. Pridobljeno 12.3.2024 s https://cdhpi.ca/sites/cdhpi.ca/files/2013-2014_DVDRC_Annual_Report_Final-English_2.pdf

76. *Criminal Law (Coercive Control and Affirmative Consent) and Other Legislation Amendment Act 2024. (2024).* Pridobljeno 14.5.2024 s https://www.legislation.qld.gov.au/view/html/bill.first/bill-2023-007/lh

77. Pitman, T. (2017). Living with Coercive Control: Trapped within a Complex Web of Double Standards, Double Binds and Boundary Violations. *The British Journal of Social Work,* 47(1). Pridobljeno 6.2.2024 s https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw002

78. Plaz, M. (b.d.). Nasilje nad ženskami v partnerskih in sorodstvenih odnosih. V Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja: Izdaja ob 25. obletnici Društva SOS telefon*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (75-94).

79. Podreka, J. (2019). Characteristics of intimate partner femicide in Slovenia. *Annales - Series Historia et Sociologia*, 29(1). Pridobljeno 14.4.2024 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-V3435GB9/47955cc0-57ef-4e04-9a7c-d0816ec16ed0/PDF

80. Policija. (2021). *Nasilje v družini ni vedno vidno. Bi znali prepoznati tudi bolj skrite oblike?*. Pridobljeno 21.5.2024 s https://www.policija.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/sporocila-za-javnost-gpue/111737-nasilje-v-druzini-ni-vedno-vidno-bi-znali-prepoznati-tudi-bolj-skrite-oblike

81. *Pravilnik o nalogah in pooblastilih policije* (ZNPPol). (2013, 2015, 2017). Ur. l. RS, 15/13, 23/15, 10/17.

82. *Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju*. (2014). Ur. l. RS, 49/14.

83. *Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini* (2009). Ur. l. RS, 42/17.

84. *Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini* (2010). Ur. l. RS 25/10.

85. Safe Ireland. (b.d.). *The Criminal Offence of Coercive Control*. Pridobljeno 26.12.2023, s https://www.safeireland.ie/get-help/safety-information/the-criminal-offence-of-coercive-control/

86. Schechter, S. (1982). *Women and male violence*. [pdf]. Pridobljeno 12.3.2024 s https://books.google.si/books?hl=sl&lr=&id=rVQrxDKihxwC&oi=fnd&pg=PP9&ots=JePIssM-Y7&sig=p05bRq49zJEzX19wYFtTvUX1Ld0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

87. Scott, M. (2020). The Making of the New 'Gold Standard': The Domestic Abuse (Scotland) Act 2018. V M. McMahon & P. McGorrery (ur.), *Criminalising coercive control: family violence and the criminal law* (str. 177–194). Pridobljeno 12.3.2024 s https://www.researchgate.net/publication/339582083_The_Making_of_the_New_'Gold_Standard'_The_Domestic_Abuse_Scotland_Act_2018

88. Serious crime act. (2015). Domestic abuse. Pridobljeno 25.12.2023, s https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/9/part/5/crossheading/domestic-abuse/2023-04-05#commentary-key-5d2fa0c0c24882c2279fd9540056fe63

89. Sigurna kuća. (b.d.). *Ekonomsko nasilje*. Pridobljeno 14.4.2024 s https://www.sigurnakuca.net/nasilje-nad-zenama/vrste-nasilja/ekonomsko-nasilje

90. Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. (2023). *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD*. Pridobljeno 23.2.2023, s https://www.scsd.si/files/katalog%2022%20kon%C4%8Dni.pdf

91. Smith, L. (2018). *Children experiencing interparental coercive control* [Blog]. Pridobljeno 7.4.2024 s https://www.iriss.org.uk/resources/esss-outlines/coercive-control

92. Stansfield, R., & Williams, K. R. (2021). Coercive Control Between Intimate Partners: An Application to Nonfatal Strangulation. *Journal of Interpersonal Violence,* 36(9-10). Pridobljeno 4.3.2024 s https://doi.org/10.1177/0886260518795175

93. Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford University Press.

94. Stark, E. (2009). Rethinking Coercive Control. *Violence Against Women*, 15(12). Pridobljeno 6.2.2024 s https://doi.org/10.1177/1077801209347452

95. Stark, E. (2010). Do Violent Acts Equal Abuse? Resolving the Gender Parity/Asymmetry Dilemma. Sex Roles, Volume 62. Pridobljeno 3.3.2024 s https://doi.org/10.1007/s11199-009-9717-2

96. Stark, E. (2012). Re-presenting battered women: Coercive control and the defense of liberty. Prepared for Violence against Women: Complex Realities and New Issues in a Changing World. Les Presses de l'Universite du Quebec. Pridobljeno 25.12.2023 s https://www.stopvaw.org/uploads/evan_stark_article_final_100812.pdf

97. Stark, E. (2013). The dangers of dangerousness assessment. Family and Intimate Partner Violence Quarterly, 6(2). Pridobljeno 3.3.2024, s http://www.ncdsv.org/FIPVQ_Dangers-of-dangerousness-assessment_11-20-2013.pdf

98. Stark, E., & Hester, M. (2019). Coercive Control: Update and Review. Violence Against Women, 25(1). Pridobljeno 4.3.2024 s https://doi.org/10.1177/1077801218816191

99. Stockl, H., Devries, K., Rotstein, A., Abrahams, M., Campbell, J., Watts, C., & Garcia Moreno, C. (2013). The global prevalence of intimate partner homicide: A systematic review. *The Lancet*, Volume 382. Pridobljeno 3.3.2024 s https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(13)61030-2/fulltext

100. Šeme, M. (2024). Glas otroka in varstvo koristi otroka v primerih ločitev, kjer je prisoten visok konflikt ali nasilje – vloga psihoterapevta in drugih strokovnjakov v mreži pomoči otroku. V Mali Kovačič, U. (ur.), *Psihoterapija otrok in mladostnikov : zbornik prispevkov 2. kongresa SKZP, 2024* (str. 31-35). Pridobljeno 12.6.2024 s https://acrobat.adobe.com/id/urn:aaid:sc:EU:67270085-8bd4-4f4d-a651-26eb03d224f9

101. The Swedish Criminal Code. (1962) Pridobljeno 26.2.2024, s https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf

102. Thomas, K. A., Joshi, M., & Sorenson, S. B. (2014). "Do You Know What It Feels Like to Drown?": Strangulation as Coercive Control in Intimate Relationships. Psychology of Women Quarterly, 38(1). Pridobljeno 3.3.2024 s https://doi.org/10.1177/0361684313488354

103. Tolmie, J. R. (2018). Coercive control: To criminalize or not to criminalize? *Criminology & Criminal Justice,* 18(1). Pridobljeno 21.5.2024 s https://doi.org/10.1177/1748895817746712

104. Tyson, D. (2020). Coercive Control and Intimate Partner Homicide. V McMahon, M. & McGorrery, P. (ur.), *Criminalising Coercive Control* (str.73-90). Pridobljeno 3.5.2024 s https://doi.org/10.1007/978-981-15-0653-6_4

105. UK Government. (2022). *Domestic Abuse Act 2021: overarching factshee*t. Pridobljeno 25.12.2023, s https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets/domestic-abuse-bill-2020-overarching-factsheet

106. *H.27.* (2023). Pridobljeno 26.2.2024, s https://legislature.vermont.gov/sessions/session2020/bills/H-0027_.pdf

107. Walby, S., & Towers, J. (2017). Untangling the concept of coercive control: Theorizing domestic violent crime. *Criminology & Criminal Justice*, 18(1). Pridobljeno 24.3.2024 s https://doi.org/10.1177/1748895817743541

108. Woodlock, D. (2017). The Abuse of Technology in Domestic Violence and Stalking. *Violence Against Women*, 23(5). Pridobljeno 23.5.2024 s https://doi.org/10.1177/1077801216646277

109. World Health Organization. (2012). *Intimate partner violence*. Pridobljeno 27.5.2023, s https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/?sequence=1

110. World Health Organization. (2023). *Combating Coercive Control and Psychological Violence Against Women in the EU Member States*. Pridobljeno 27.2.2024, s https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12.36_eng.pdf?sequence=1

111. Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol). (2013, 2015, 2017). Ur. l. RS, 15/13, 23/15, 10/17.

112. *Zakon o preprečevanju nasilja v družini* (ZPND) (2008). Ur. l. RS 16/08, 68/16, 54/17.

9 PRILOGE

9.1 Priloga A: Smernice za intervju

R1: Katere oblike intimno-partnerskega nasilja strokovni delavci/ke pri svojem delu zaznavajo?

i. Kakšne so vaše izkušnje pri spopadanju z različnimi oblikami nasilja v intimno-partnerskem odnosu?
ii. Katero od oblik nasilja v intimno-partnerskih odnosih ocenjujete kot najpogostejšo? Na kakšen način to opažate v praksi?
iii. Kakšna je praksa dela na področju obravnavanja nasilja v intimno-partnerskih odnosih, kadar ni očitnih znakov fizične agresije, ampak gre za bolj prikrite oblike nasilja (poniževanje, vpitje, siljenje v spolni odnos, finančno nasilje, mračenje (ang. gaslighting), zasledovanje in zalezovanje, kontroliranje vsakdanjega življenja ženske in/ali otroka – npr. koliko poje, koliko tehta, preprečevanje stikov z drugimi ljudmi – razširjeno družino, prijatelji, sodelavci, grožnje z umorom…)?
iv. Na katerih področjih, ko gre za intimno-partnersko nasilje, imate osebno pa tudi vaši kolegi, največ težav, ko gre za prepoznavanje nasilja in nadaljnje ukrepanje glede nasilja?

R2: Kako strokovni delavci/ke prepoznavajo prisilni nadzor v intimno-partnerskem odnosu?

i. Koliko ste seznanjeni z obliko nasilja v družini, ki se ji reče prisilni nadzor?
ii. Kakšni so ključni kazalci ali znaki, ki vas opozarjajo na prisotnost prisilnega nadzora v intimno-partnerskem odnosu med vašimi uporabnicami in uporabniki?
iii. Kako se oblikuje vaš pristop pri obravnavi primerov, kjer sumite na prisilni nadzor v intimno-partnerskih odnosih, in kako zagotavljate varnost ter podporo žrtvam?
iv. Kako se strokovni delavci/ke spopadajo s situacijami v primerih intimno-partnerskega nasilja kot prisilnega nadzora, ko je težko razločiti med vlogo storilca in žrtve, kjer je storilec spreten pri ustvarjanju pozitivne »javne« podobe? (oz. manipulira, zavaja strokovno delavko, uporablja metodo splittinga oz. razcepa)
v. Kakšne strategije uporabljajo strokovni delavci za prepoznavanje in obravnavo situacij, kjer so prisotni dejavniki tveganja za umore v intimno-partnerskih odnosih, ko gre za prisilni nadzor, z ali brez fizičnega nasilja?

R3: Katere so osebne, organizacijske in sistemske ovire, s katerimi se srečujejo pri delu na področju nasilja v intimno-partnerskih odnosih?

a. Osebne ovire:

i. Kateri osebni dejavniki vplivajo na vas pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilni nadzor (npr. osebna prepričanja, predsodki, strahovi, izkušnje)?
ii. Kako se ti vaši osebni dejavniki kažejo pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja?

b. Strokovne ovire:

i. Katera znanja o prisilnem nadzoru vam po vašem mnenju manjkajo, da bi ga znali bolje prepoznavati, naj odreagirati, nuditi boljšo pomoč žrtvi tovrstnega nasilja?

b. Organizacijske ovire:

i. Kako gledate na možnosti podpore in pomoči, ki jih lahko kot strokovni delavci nudite žrtvam intimno-partnerskega nasilja, še posebej ko gre za prisilni nadzor, tudi tak brez fizičnega nasilja?
ii. Kako menite, da organizacija podpira vaše možnosti nudenja podpore in pomoči žrtvam intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilnem nadzoru kot strokovnemu delavcu?
iii. Kako se pravila in načini dela v vaši organizaciji odražajo na vaši sposobnosti pomagati žrtvam nasilja v družini, s poudarkom na prisilnem nadzoru? (npr. omejitve v času, kadrovske omejitve, pomanjkanje sredstev, skupne vrednote, prepričanja, norme in običaji znotraj organizacije, formalno določene smernice, postopki in pravila, operativni postopki, komunikacija med oddelki, razporeditev dela itd.)

c. Sistemske ovire:

i. Kako učinkovito menite, da vas sistemska ureditev podpira pri nudenju podpore in pomoči žrtvam intimno-partnerskega nasilja (zakonodaja, sodišča, sodni izvedenci, sodelovanje med različnimi institucijami), s posebnim fokusom na prisilni nadzor ?
ii. Menite, da sistem prepoznava prisilni nadzor, kot obliko nasilja v družini?

R4: Kako ocenjujejo, da bi izrecna prepoved prisilnega nadzora v zakonodajni regulaciji prispevala k obravnavi nasilja v intimo-partnerskem odnosu?

i. Kakšen bi bil po vaši oceni vpliv zakona, ki izrecno prepoveduje prisilni nadzor (na ljudi, podporo žrtvam, institucije)?
ii. Kakšni izzivi bi se po vašem mnenju lahko pojavili pri izvajanju tega zakona?

Demografski podatki:

Spol:
Skupna delovna doba:
Delovne izkušnje na področju nasilja v družini:

Izobrazba:
Kraj opravljanja dela:

9.2 Priloga B: Transkripti intervjujev A–F z označenimi izjavami

Transkript 1 – Intervju A

L: Dan! Se slišiva?

J: Živjo Lejla! Ja, evo samo še kamero uredim.

L: Evo, vas vidim. No, naprej bi vam se lepo zahvalila da ste bili pripravljeni sodelovat v moji raziskavi..

J: Seveda! Z veseljem! Si že mela kakšne intervjuje?

L: Ne, vi ste prva! Ravno to sem vam hotela še povedat.. ne mi zamerit če bo kaj malo zmedeno (smeh).

J: Ne, seveda da ne! Vsi smo bili kdaj v taki vlogi (smeh).

L: Najprej bi vas pa želela še vprašat če lahko ta pogovor snemam zaradi lažje transkripcije potem? Bo v redu?

J: Ja, seveda, nimam težav s tem.

L: No velja, lahko kar začneva, da vam ne bom preveč časa vzela, verjamem da ste na vašem področju zelo zaposleni.

J: Ja, se hitro nabere ogromno!

L: Aha, no pa da začneva.. Najprej bi vas vprašala kakšne so vaše izkušnje pri spopadanju z različnimi oblikami nasilja v intimno-partnerskem odnosu, torej lahko se bolj osredotočiva na to s katerimi vrstami se najbolj pogosto srečujete.

J: *Mislim da psihično nasilje prednjači pred drugimi vrstami nasilja (A1). Torej zdaj midve govoriva o partnerskem odnosu. Drugo, ki prevladuje je pa fizično (A2). Jaz mislim da se vsaka druga oblika nasilja prepleta vedno s psihičnim nasiljem (A3). Tudi ekonomsko nasilje je kdaj, ampak to vidim več pri starostnikih (A4).*

L: Na kakšen način to opažate v praksi, torej če sva pri psihičnem nasilju.. na kakšen način se to izvaja pri vas a CSD-jih?

J: Torej misliš kako mi izvemo za nasilje?

L: ja, npr. kaj vam žrtve povedo, ko pridejo k vam?

J: *Eno je, da pride oseba k nam zaradi svoje stiske (A5). In ko žrtve pridejo so po navadi pripravljene veliko povedat (A6). In takrat je naša naloga da identificiramo in poimenujemo to nasilje. (A7)*

L: Pa mogoče me še to zanima.. a one ko pridejo na CSD, a one vejo da to kar doživljajo je nasilje, oz. a prepoznajo to same, ali šele potem z vami?

J: *Nekatere prepoznavajo to kot nasilje, nekatere pa ne.. (A8). V glavnem ne poimenujejo tega same kot nasilje, tudi če vejo da je to nasilje (A9). In naša naloga je zelo pomembna (A10) in je točno to kar si ti rekla.. ne glede na to če ona ta ravnanja poimenuje kot nasilje ali ne, mi kot strokovni delavci smo dolžni da to opredelimo (A11).*

L: Okej, amm.. zdaj me v bistvu še to zanima.. kadar ni nekih očitnih znakov fizične agresije, ampak gre za bolj prikrite oblike nasilja, a to one opažajo? Ali bolj vi opažate in v bistvu delate na tem poimenovanju z njimi, kot ste prej povedali.. in na kakšen način z njimi delate? Torej na primer primeri te nefizične agresije, da si mogoče lažje predstavljate.. gaslighting, kontroliranje koliko poje, tehta, da preprečuje stike z drugimi ljudmi..

J: *Mi to prepoznavamo, a ga ne poimenujemo tako..(A12) Mi to poimenujemo psihično nasilje. (A13).*

L: Aha..

J: *Glede nefizičnih znakov.. tudi fizično nasilje je v ZPND-ju opredeljeno kot vsako nasilje kjer se uporabi fizična sila, ne glede na to če nastane poškodba al ne. (A14) Tudi psihično nasilje ima veliko raznoraznih oblik. (A15)*

L: Na katerih področjih pa imate največ težav, da vi odkrivate nasilje? Lahko najprej mi odgovorite za vas, potem pa že za vaše kolege na celotnem CSD-ju.

J: *Lahko rečem, na splošno, da prepoznavanje psihičnega nasilja (A16) Ampak s premišljenimi vprašanji, (A17) spodbudo (A18) in dobrim poslušanjem lahko tudi to rešimo. (A19)*

L: Sem tudi od naše profesorice slišala da vaš center res odlično dela na tem področju. Vas je velikokrat pohvalila.

J: To pa moram povedat direktorici, je zelo velika pohvala.

L: Jaz ko sem delala prakso na CSD Ljubljana, je bilo tako, da tud ko so oni prepoznali nasilje, je bilo tako, da je mentorica rekla da policija naprej pa ne bo teh dokazov na tak način sprejemala, kot da lahko nekaj naprej iz tega naredijo. Kakšno je vaše mnenje glede tega, predvsem mogoče s področja zakona? Opažate mogoče pri vašem delu kaj takega, da vi naredite delo, a na koncu se postopek ne razvije kakor bi se moral?

J: *Ne, mi iščemo podatke za identifikacijo nasilja (A20) in da lahko naredimo načrt pomoči za žrtev nasilja. (A21) Seveda smo dolžni o zaznavi nasilja obvestiti tudi policijo (A22). In ne glede na to, a bo*

to šlo naprej na sodišče, je vse v skladu z značilnostmi žrtve nasilja (A23). Mi moramo dati vse napore da ustvarimo dober odnos z žrtvijo (A24), da jih spodbujamo. (A25)

L: zdaj ko smo lih pri partnerskem odnosu, kakšne so vaše izkušnje glede deleža žrtev prisilnega nadzora? Je več žensk oz. moških, to zelo opažate?

J: *Ne vem kakšne informacije si ti dobila ko si prebirala literaturo, ampak lahko rečem da je več kot 90% žensk žrtev. (A26)*

L: Ja, tudi jaz sem enako iz literature razbrala. Zdaj bi bilo pa fajn, da se malo dotakneva prisilnega nadzora, in sicer, zanima me koliko ste kej seznanjeni s to obliko nasilja?

J: *Mi to imenujemo psihično nasilje. (A27) Ker psihično nasilje je zelo široko opredeljeno (A28). Od vseh tistih ravnanj, ki povzročijo občutke stiske (A29), ponižanja (A30), manjvrednosti (A31), stiske (A32) , strahu (A33). Vse to kar je prisilni nadzor je tudi psihično nasilje (A34). Potem kontroliranje »kje si, kam si šla, kje si bila, rekla si da boš prišla ob 17:00, ura pa je 17:15, tebe pa še ni, si res tam k si mi rekla?« je tudi psihično nasilje. (A35) Nekaj si še prej omenila glede o nadzorovanja telesne teže?*

L: Ja, tako.. koliko poje, koliko tehta, da preprečuje stike z drugimi ljudmi..

J: *Tako.. poznam, poznam en primer iz moje prakse ko ji je kontroliral težo ker je bila zelo suha (A36) in nasilno jo je meril (A37) kontroliral jo je koliko poje da ne bo presuha (A38), da ne bo premalo tehtala (A39). Kar se pa tiče izolacije.. ogromno preprečevanja stikov s sorodniki (A40), prijateljicami (A41), brskanje po telefonu (A42), kontroliranje s kom se je pogovarjala (A43), prepoved da kdo pride v hišo in da ona koga obiskuje (A44), nadzor kontracepcije (A45) in celo prepoved kontracepcije (A46) res ogromno nijans je (A47). Imela sem pred leti enega gospoda, ko je ona prišla domov je morala sleči spodnje hlačke da jih je on pregledal (A48).*

L: Kako se spopadate s situacijami, ko je težko razločiti med vlogo storilca in žrtve, ker oni manipulirajo.

J: Če najprej to dodam, *mislim da imamo premalo programov pomoči za povzročitelje (A49). Program DNK-ja za povzročitelje nasilja je super (A50), ampak je samo v Mariboru, naši iz Ptuja pa ne morejo prit tja, če delajo (A51). In še to v dopoldanskem času, ko so vsi v službi (A52).*

L: Kako pa opažate da so neke glavne stvari, ki jih povzročitelji uporabljajo da bi vas poskušali na nek način zmanipulirat?

J: *največ zanikanje (A53), obrambni mehanizmi (A54), pripisovanje krivde njej (A55), porazdeljevanje svoje krivde na žrtev nasilja (A56). Eni probajo očarat (A57), drugi napadat (A58), tretji se posujejo s pepelom in gredo čisto v vlogo žrtve (A59).*

L: torej vi se kokr razumem osredotočate da to »verjemi žrtvi«? ni tako da ne znate razločit med žrtvijo in povzročiteljem?

J: *Ko sem jaz delala z žrtvami nasilja, moja naloga, moje strokovno prepričanje in moj strokovni pristop je takšen da žrtvi verjamem (A60). Moram ji zaupat (A61). Moja naloga je da ji nudim neomejeno podporo dokler me bo rabila (A63).*

L: Aha, sam malo da odprem nov link, zdaj naju bo prekinlo…

J: Okej.

L: Okej, če se malo osredotočiva na prisilni nadzor, ste rekli da ne rabite takega poimenovanja, ker v bistvu temu rečete psihično nasilje oziroma to vse že »date« pod psihično nasilje.

J: *Ja, ta prisilni nadzor se je pojavil v bolj novejšem času kokr jaz vem (A64) ampak vse to spada pod psihično nasilje (A65).*

L: Ja, veliko držav že ima uzakonjeno prepoved prisilnega nadzora, ampak je pa še vedno nekako problem pri definiciji tega koncepta, ker se še avtorji niso strinjal za eno poimenovanje., Me pa zanima kakšen je vaš vidik tega prisilnega nadzora?

J: *Jaz mislim da če bo to se uzakonilo nam zna prinest nekaj težav (A66), zato ker je to dosedanja opredelitev psihičnega, ekonomskega nasilja in zalezovanja (A67).*

L: Kaj pa na primer, če bi se ta oblika uzakonila kot posebna oblika, kakšen bi bil po vašem mnenju vpliv na ljudi in žrtve nasilja?

J: *Vse kar je novega, kar doprinese da se odkrije to nasilje in da imamo neko zakonsko osnovo za zaščito nasilja je dobrodošlo (A68). Mi strokovne delavke smo zelo, če se pošalim »prilagodljive živalce« (A69). Ampak pod pogojem da točno razmejimo kaj paše pod katero obliko nasilja (A70).*

L: Kaj pa za vas? Glede organizacijskih in sistemskih ovir in pa tudi pridobitev?

J: *Glede organizacijskih zadev.. mi smo že dolgo dolgo dolgo let kadrovsko popolnoma podhranjeni (A71), mi smo izgoreli (A72), mi smo izčrpani (A73). Tudi v okviru timskega pristopa imamo intervizije (A74), skupi iščemo rešitve v timu, kaj bi lahko še naredil (A75).*

L: kakšni mislite da bi bili izzivi prisilnega nadzora?

J: *Jaz mislim da s področja zakonodaje (A76). Edino ne vem, a bi to dali v ZPND pod posebno področje, ali bi to dali kot še eno obliko nasilja v družini (A77). A če bomo imeli še eno obliko zraven, bomo imeli še podrobnejšo opredelitev nasilja (A78), kar bo seveda pomagalo žrtvam nasilja (A79).*

L: Me pa še zanima kok vidite povezavo v intimno partnerskih umorih in prisilnim nadzorom?

J: *Intimno partnerski umor se ne zgodi tako – do včeraj nič, danes pa umor (A80). Če grem pogledat posamične primere k smo jih imeli, bi rekla da je bila pomembna osebnostna struktura povzročitelja (A81). In mi v zadnjem primeru, ki se je zgodil pri nas, družine nismo še obravnavali pred tem nič (A82). Jaz lahko rečem iz izkušenj, da prisilni nadzor lahko je, lahko ni (A83).*

L: kako pa vi tele take primere kjer so prisotni dejavniki tveganja za kasnejše umore, kako jih obravnavate?

J: *Iz mojih izkušenj lahko povem, da je mogoče kdaj eden od njiju prišel na CSD k nam, ampak zaradi pa še to ne zaradi nasilja, ampak zato da bi urejal starševska razmerja, ko gresta narazen pa jih zanima kakšni so postopki glede zaupanja otroka v vzgojo in varstvo (A84). Ničesar pa o nasilju in to je nekaj kar se meni zdi zelo zaskrbljujoče (A85) ker nimaš nič iz česar bi lahko to prepoznal (A86). Moram ti pa rečt, da je groženj z ubojem ogromno, ogromno! (A87)*

L: ravno to kar ste zdaj povedali, da take žrtve nasilja pri vas ne iščejo pomoč, kako pa gledate na to, da bi mogoče ravno ta strah, izolacija s strani povzročitelja povzročila to, da si žrtev ne poišče pomoči?

J: *iz teh naših primerov lahko rečem, da nismo imeli informacije o izoliranosti (A88). Je pa seveda povezava odvisna od primera. (A89)*

L: no, sej lih to me zanima. Vaše izkušnje. Okej. Zdej me pa zanima kateri osebni dejavniki vplivajo na vas pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilni nadzor?

J: *Nimam nekih predsodkov, stereotipov (A90). Mi imamo tudi izobraževanje za vse ki jih to zanima (A91), podelimo izkušnje (A92) in ravno zadnjič smo imeli temo o stereotipih in predsodkih (A93). Jaz tudi nimam nekih strahov (A94), slabih izkušenj (A95). Sama sem si pri svojem delu ustvarila pogoje za delo s katerimi sem jaz zadovoljna (A96), da jaz ko delam evalvacijo sem sama s sabo zadovoljna (A97).*

L: kaj pa na primer vaša organizacija CSD.. kako ocenjujete da vam pomaga oz. odmaga pri nudenju pomoči in podpore?

J: *to lahko napišeš z velikimi črkami, da smo podhranjeni kadrovsko (A98) Iz sistemskega vidika pa menim, da je družba pozabila na spoštovanje socialnih delavk (A99) in dokler najvišje strukture ne bodo dale veljave stroki socialnega dela, bo ostalo vse tako kot je do sedaj.(A100) Mi smo zadnji voz, na katerega se vse naloži in zadnji voz, ki je tudi od lokomotive pozabljen. (A101)*

L: kaj pa mogoče glede zakonodaje? Kako se vam zdi urejena?

J: *ZPND je še vedno dober (A102), mogoče bi zahteval posodobitev (A103), vedno bolj mi je všeč ideja o dopolnitvi prisilnega nadzora (A104) ko sva se o tem pogovarjali zdaj, ker bi mogoče lahko bolj podrobno uredil kaj spada pod katero obliko (A105) in bi tudi nam bilo lažje da se opremo na nekaj. (A106) Ampak ja, ZPND je dober (A107). Opredeljuje ničelno toleranco do nasilja (A108). Ker ta*

sistem, ta družba nima ničelne tolerance do nasilja (A109) in bojim se da smo daleč od ničelne tolerance (A110)

L: torej če prav razumem, sistemske ovire potem tudi vas na organizacijski ravni nekoliko »podrejo«

J: ja, točno. *Še vedno smo mi tisti, kljub temu da nas je absolutno premalo, moramo vse naredit. (A111) Zato izgorevamo (A112) in tudi po plačilu smo najslabši (A113).*

L: Tkoda evo, zdaj sva končali, končno! (smeh). Vam je bilo v redu? Prvič sem danes z vami opravila s tem vprašalnikom, tkoda upam da so vam bla vprašanja v redu in res se vam še enkrat lepo zahvaljujem za odgovore in sodelovanje.

J: Lejla, če boš pa še kaj rabila, če ti kaj ne bo jasno, imaš mojo službeno številko, lahko mi napišeš, me pokličeš pa se bova zmenili. Drugače ti pa želim da zelo dobro opraviš nalogo in mislim da si si izbrala odlično področje, ne samo da obdeluješ obstoječe stanje ampak greš tudi v neke alternative.

L: ja, se strinjam. Mi je somentorica predlagala, ker jaz tudi prej nisem vedela kaj to je pa sem vesela da sem se še kaj novega naučila in raziskala. No, še enkrat se vam lepo zahvaljujem, da vas ne motim več, vem da mate veliko dela.

J: Hvala tebi za tale intervju! Se še kaj slišimo! Adijo!

Demografski podatki:

Spol: ženski

Skupna delovna doba: 39

Delovne izkušnje na področju nasilja v družini: 16 let

Izobrazba: univ. dipl. soc. del.

Kraj opravljanja dela: Center za socialno delo Ptuj

Transkript 2 – Intervju B

P: Živjo! Evo, sva se ujela.

L: Ja, super. Hvala še enkrat ker ste bili pripravljeni sodelovat in mi pomagat pri moji diplomski nalogi. Bi vas samo še vprašala, a lahko jaz to snemam, da potem lažje prepišem.

P: Lahko, ja. Bi bilo bolje da sva se v živo dobila, a žal ni šlo.

L: Ja, se strinjam, a res okoliščine so take, da je mogoče lažje če se dobimo na Zoom-u.

P: Imate pa zanimivo temo za diplomsko.

L: Se strinjam, mi je somentorica veliko pomagala pri tem. Se mi pa zdi kar nekoliko težko raziskovat o tem, saj je še toliko nekih dilem in neraziskanega.

P: Ja, Razumem. Zato ker pomoje je za naše področje še nekoliko nepoznan koncept. (B1) V zadnjem času pa veliko raziskujem o njem, že 2015 sem prebral prvo knjigo o tem (B2).

L: Potem imam pravega sogovornika za to.

P: Ja, sigurno se bova lahko veliko stvari dotaknila, čeprav tudi jaz ne vem vsega, *ker je res obširna in kompleksna tema*. (B3) Je pa zelo dobro da se te teme lotevate.

L: Se strinjam. Neki novega.

P: *Neki novega (B4) pa tudi neki takega, kar ljudje v praksi pogosto doživljajo. (B5) Ženske in otroci bolj pogosto (B6).*

L: Kaj pa mislite o tej povezavi s psihičnim nasiljem?

P: *Ja ljudje se sploh ne odločajo pogosto za prijave nasilja zaradi nezaupanja v institucije. (B7) To se verjetno dogaja zato, ker ljudje v institucijah ne razumejo vsakodnevnega doživljanja ljudi. (B8) Eni ne znajo postavljat pravilnih vprašanj (B9), veliko mitov kroži o tem kaj so visoko-konfliktne in kaj nasilne zveze. (B10) Tega ne znajo ločit. (B11) Matere in otroke se sili v stike s povzročiteljem nasilja (B12), uporablja se koncept odtujevanja, ki je tudi na nek način problematičen. (B13)*

L: Kakšno pa je vaše mnenje glede uvedbe prisilnega nadzora v zakonodajo? Glede zaznavanja nasilja.

P: *Tukaj je več vidikov. (B14) V Sloveniji sploh še ni nekih debat, da bi sploh lahko prišlo do kriminalizacije prisilnega nadzora (B15) . Kokr sm pa tudi jaz bral, v tujini pa opozarjajo da so tudi negativni vidiki kriminalizacije prisilnega nadzora.(B16) Zato, ker tega koncepta ne poznajo sodišča (B17) , policisti, (B18) kriminalisti (B19). Zato so priporočila, da je treba najprej izobrazit družbo*

(B20), sisteme pomoči, za prepoznavanje prisilnega nadzora. (B21) Potem problem je še, kako to sploh preganjat (B22), kako dokazovat, (B23) kako naj žrtve to definirajo (B24). Tu je veliko odprtih vprašanj glede tega. (B25)

L: okej, če sem prav razumela, tud družba tega ne pozna, pa tudi institucije ne vejo kako bi naprej vodili postopke, kjer se pojavlja prisilni nadzor.

P: *Zelo pogosto tudi žrtve, ki živijo v prisilnem nadzoru, niti same ne vedo da živijo v tem (B26). Živijo v okolju, ki pomeni zloraba. (B27) Prednost prisilnega nadzora je, da žrtvam pomagamo ubesedit njihove izkušnje. (B28) Podpirat jih moramo, da ozavestijo da živijo v nasilju. (B29)*

L: Kako bi pa vi opredelil razliko med psihičnim nasiljem in prisilnim nadzorom?

P: *Elemente prisilnega nadzora najdemo v opredelitvi ekonomskega nasilja, (B30) spolne zlorabe(B31), psihičnega nasilja. (B32)*

L: Ja.

P: *V prisilnem nadzoru je ogromno taktik (B33) in ne vem, če so vsi naklonjeni kriminalizaciji prisilnega nadzora. Mnenja so, da so te stvari v naših zakonih do neke mere že opredeljene. (B34) Ampak na primer psihično nasilje je lahko prazna fraza. Treba ga je dobro specificirat. (B35) A je to da te nekdo kritizira, (B36) ponižuje, (B37) govori kok si grda, (B38) zabita, (B39) neumna, (B40) lena, (B41) da daje stalne komentarje o tvojem izgledu, (B42) načinu prehranjevanja. (B43) Polno nians tega, kar lahko spada pod psihično nasilje je. (B44)*

L: Kaj pa se vam zdi da bi lahko bila neka razlika v praksi, če bi mi na primer kriminaliziral prisilni nadzor?

P: *Jaz o sami kriminalizaciji ne vem veliko. (B44) To je zelo obširna tema. (B45)*

L: Vi ste se bolj ukvarjal s prepoznavanjem kot s kriminalizacijo?

P: *Točno tko. Jaz sem se bolj ukvarjal s prepoznavanjem. (B46) Zelo sem se usmerjal v ločevanje med visoko konfliktnimi zvezami in nasilnimi zvezami. (B47)*

L: Kaj pa je neka ločnica?

P: *Recimo, poznamo nizko, srednjo, visoko stopnjo konflikta. (B48) Visoka stopnja pomeni, da je velik fokus na osebi, ne pa na problemu okoli katerega poteka konflikt. (B49) Se pravi, ne iščejo rešitve (B50), ampak se med seboj obtožujejo, kritizirajo, napadajo.(B51) Zelo veliko je tega, v smislu »ti si problem«, ne vidijo svoje odgovornosti za težavo. (B52) Pri nekaterih zvezah pa konflikti preskočijo v elemente nasilja. (B53) Na primer, da nekdo razbije nekaj, da drugega odrine. (B54) Potrebno je tudi ločit zveze z visokim konfliktom z elementi nasilja in pa nasilne zveze, kjer gre za izrazito nesorazmerje v moči. (B55) Povzročitelj je dominantnejši, (B56) žrtev je podrejena. (B57) On sprejema veliko mero*

odločitev. (B58) Tuki povzročitelj uporablja različne taktike, psihično, fizično nasilje (B59). Vemo pa, da povzročitelji lahko hitro zmanipulirajo institucije, (B60).

L: zdaj k smo se dotaknil tega, da povzročitelji nasilja lahko hitro zmanipulirajo institucije, imate kakšne izkušnje glede tega?

P: *Jaz mislim da se to zelo velik dogaja. (B61) Ena moja sodelavka je bila prepričana, da je v postopkih 40% prijav mater lažnih (B62). Povzročitelji nasilja velikokrat zasejejo dvome, da mama odtujuje otroka. (B63) In zelo pogosto se zgodi, da se ta dvom tok zaseje v socialne delavce, da se potem materam ne verjame. (B64) Raziskave pa kažejo, da je lažnih raziskav relativno malo. (B65) Zato je tok pomembno, da kot strokovni delavec vedno stojimo na poziciji, da se vsaki žrtvi verjame. (B66)*

L: Ste vi že kdaj bili v taki situaciji?

P: *Ja, mož je v vlogi za sodišče, da se otroka dodelita njemu navedel, da je mama psihično nasilna, da mu odtujuje otroka. (B67) Ko pa je ona prišla na razgovor, je poročala o njegovem psihičnem ,fizičnem in ekonomskem nasilju, kar je tudi že prijavljala policiji. (B68) Zato socialni delavci morajo dobro preverit vse, da se ne ujamemo v mrežo povzročitelja. (B69)*

L: kako pa zagotavljate varnost žrtvi v takem primeru?

P: *te naloge so dosti jasno opredeljene v ZPND (B70), pravilnikih (B71), katalogu (B72). Delamo na primer še krepitev moči, (B73) žrtev se usmeri v nevladne organizacije (B74), brezplačne pravne pomoči. (B75)*

L: Pa se vam zdi da so naloge dobro opredeljene, da lahko celostno obravnavate žrtev?

P: *Iz mojega vidika, se težave pojavljajo pri ločitvi in nasilju (B76). Sodišča in CSD so zelo usmerjena v to, da otroci imajo stike z očetom. (B77) Mit je, da je lahko povzročitelj nasilja dober starš. (B78). Še to se mi zdi pomembno da povem.. po konceptu prisilnega nadzora je model nasilja zastarel (B79) in temelji na posameznih incidentih, na primer zlomi, vidne poškodbe. (B80)*

L: Torej če vas prav razumem, je zastarel?

P: *Ja, po teoriji prisilnega nadzora, je zastarel. Ampak prisilni nadzor ni nujno da je fizično nasilje. (B81)*

L: Kakšne pa so druge taktike?

P: *Težava je že pri tem, kako identificirat prisilni nadzor. (B82)*

L: Me pa zanima katero obliko vi ocenjujete kot najpogostejšo? In a se na primer ko opredelite neko nasilje kot psihično, se kaj iz tega naprej naredi? Če bi na primer navezal na sodelovanje z drugimi institucijami..

P: *Ne vem točno (B83), je pa 90% žrtev prisilnega nadzora žensk.(B84*)

L: kako pa one poimenujejo to kar se jim dogaja?

P: *zelo velikrat je tko, da so tok potlačene (B85), razvrednotene. (B86) Sploh ne ve da je to nasilje (B88). Po navadi pa sploh ne poiščejo pomoči. (B89)*

L: Da se navežem na to kar ste zdaj povedali.. kako vi na primer prepoznavate in obravnavate situacije, kjer so prisotni dejavniki tveganja za umore v intimno-partnerskih odnosih? Ste imeli mogoče kakšne primere, ki bi jih lahko povezali s prisilnim nadzorom?

P: *V veliki večini femicidov je zadaj ravno prisilni nadzor. (B89) Z ločitvijo se problem ne konča, nasilje samo spremeni obliko. (B90) V primerih nasilja je še posebej pomembno poskrbet za otroke. (B91)*

L: Kako pa kej ocenjujete programe za povzročitelje?

P: *jaz mislim da program DNK zelo dobro dela, ker ima veliko izkušenj.(B92) Pri nas pa je problem kadrovska podhranjenost, (B93) to da izgorevamo. (B94)*

L: No to je ravno moje naslednje vprašanje, a vam organizacija nudi to kar rabite, da lahko vi naprej nudite učinkovito pomoč in podporo žrtvam in povzročiteljem?

P: *podpira nas, imamo tudi veliko izobraževanj, ampak večinoma enodnevnih. (B95) Je pa problem birokratizacija, (B96) primeri so vse bolj kompleksni, zahtevajo veliko časa. (B97)*

L: Kako pa gledate sistemsko ureditev?

P: *Glede sistema je tu seveda še veliko za narest. (B98) Reforma sodišča je tu zelo nujna. (B99)*

L: Na kakšen način mislite?

P: *Ja ta miselnost, usmerjenost v pro-stike (B100), da otrok mora imeti stike z obema staršema (B101), določanje skupnega skrbištva v primerih nasilja (B102), to, da se žrtvam ne verjame (B103), smatranje, da je 40% prijav mater lažnih (B104), koncept odtujevanja (B105). Potem še to, da se narobe uporablja visoko-konflikten odnos in nasilni odnos. (B106)*

L: Pa se vam zdi da vi in vaši sodelavci imajo dovolj znanj glede prisilnega nadzora, da lahko uspešno delajo? Pa kako poskrbite za to?

P: *jst se sam v to poglabljam, zato da to razumem in povežem v to s prakso. (B107) Drugače se mi pa zdi, da imajo strokovni delavci absolutno premalo znanja in pogosto napačna prepričanja. (B108)*

L: Kako pa mislite, da bi se to lahko popravilo, poboljšalo?

P: *Dobro vprašanje. Bral sem, da bo država namenila veliko več denarja za izobraževanja javnih delavcev. (B109) Ko se enkrat zakopaš v to temo prisilnega nadzora, v praksi res velik vidiš koliko elementov tega vsebujejo primeri v praksi. (B110)*

L: Okej, odlično. Zdej ravno gledam po vprašanjih. Ste mi že na vse sam odgovoril.

P: Res? Vam je bilo v redu tako?

L: Ja, super. Najlepša hvala na zelo uporabnih informacijah.

P: Seveda!

Demografski podatki:

Spol: moški

Skupna delovna doba: 20

Delovne izkušnje na področju nasilja v družini: 16 let

Izobrazba: univ. dipl. soc. del.

Kraj opravljanja dela: Center za socialno delo Domžale

Transkript 3 – Intervju C

L: Živjo! Se slišimo?

E: Ja! Živjo!

L: Najprej bi vam se lepo zahvalila za sodelovanje.

E: Ja, seveda!

L: Bi vas še želela vprašat glede snemanja.. vam bo v redu, če najin pogovor snemam zaradi lažjega kasnejšega transkripta?

E: Ja, nimam nič proti.

L: Okej, hvala. Torej, bi kar začeli?

E: Lahko kar začneva ja.

L:Okej, torej.. Kakšne so vaše izkušnje pri spopadanju z različnimi oblikami nasilja v intimno-partnerskem odnosu?

E: *Izkušnje so bogate in dolgoletne. (C1)*

L: Katero od oblik nasilja v intimno-partnerskih odnosih ocenjujete kot najpogostejšo? Na kakšen način to opažate v praksi?

E: *Psihično nasilje. (C2) Pri tem se na center, (C3) policijo (C4) ali nevladno organizacijo (C5) za žrtev najprej oglasijo svojci, (C6) prijatelji (C7). Žrtve se oglasijo takrat, ko psihično preraste v fizično nasilje (C8) ali ko so psihosomatske posledice zanjo resne, da sama ne zmore več. (C9)*

L: Kakšna je praksa dela na področju obravnavanja nasilja v intimno-partnerskih odnosih, kadar ni očitnih znakov fizične agresije, ampak gre za bolj prikrite oblike nasilja. Recimo poniževanje, vpitje, siljenje v spolni odnos, finančno nasilje, gaslighting, zasledovanje in zalezovanje, kontroliranje vsakdanjega življenja ženske in/ali otroka – npr. koliko poje, koliko tehta, preprečevanje stikov z drugimi ljudmi – razširjeno družino, prijatelji, sodelavci, grožnje z umorom?

E: *Vprašanje je povezano z dejavniki, kot so informiranost, (C10) proaktivnost (C11) oziroma asertivnosti žrtve (C12) in socialne mreže (C13), od dostopnosti pomoči (C14), ter od ugleda, ki ga v javnosti uživajo državne ustanove, ki se z nasiljem v družini tako ali drugače ukvarjamo (C15). Prizadevamo si, da žrtve takoj, ko pridejo v stik z nami iz tega področja opolnomočimo za učinkovito soočanje s pojavom nasilja (A16) tj. da v prvi vrsti niso tiho (A17) oz. da ga prijavijo (A18) ali da se vsaj žrtve kam vključijo (A19). Pri tem smo posebej pozorni na ranljive skupine (A20), torej otroke (C21), nosečnice (C22), starejše (C23), invalide (C24), po novem tudi migrante/begunce (C25).*

L: Okej.. na katerih področjih, ko gre za intimno-partnersko nasilje, imate osebno pa tudi vaši kolegi, največ težav, ko gre za prepoznavanje nasilja in nadaljnje ukrepanje glede nasilja?

E: *Da se žrtve ne odločajo za prijavo (C26), pri čemer imajo storilci veliko manevrskega področja za minimaliziranje (C27) in manipulacijo pri prikazovanju razmer organom (C28). Da je socialno okolje strpno do nasilja (C29), tudi družine pri vzgoji otrok (C30), npr. romska problematika (C31), problematika družin s področja Balkana (C32). Ko pa so postopki in obravnave v teku, pa nastajajo težave tudi v sodnih postopkih (C33) ko ni potrebne občutljivosti odločajočih (C34), npr. žrtve slabo argumentirajo ogroženost pred storilcem (C35), pa bodisi policija/tožilstvo/sodišče neustrezno oceni dejansko stanje v razmerah z nasiljem (C36), ker pri nasilju ni šlo za kaznivo dejanje, čeprav je nasilje ipd. (C37)*

L**:** Zdaj pa lahko preideva na prisilni nadzor, in sicer zanima me koliko ste seznanjeni z obliko nasilja v družini, ki se ji reče prisilni nadzor?

E: *Sem. (C38) S tem, da to razumem zgolj kot eno od spreminjajočih se pojavov psihičnega nasilja. (C39) Različni avtorji/inštituti pač različno opredeljujejo neko obliko nasilja (C40), kar se na koncu pozna tudi pri tem kako nek pravni red nasilje opredeli v zakonu (C41).*

L: Kakšni pa so ključni kazalci ali znaki, ki vas opozarjajo na prisotnost prisilnega nadzora v intimno-partnerskem odnosu med vašimi uporabnicami in uporabniki?

E: *Zlasti manipulativne, bolj ali manj prikrite. (C42), tehnike storilk/-cev do tistega, ki je v podrejenem položaju (C43), kot so gaslighting (C44), strategije nadzora gibanja (C45), komuniciranja (C46), odzivanja (C47(, vedenja (C48).*

L:Kako se oblikuje vaš pristop pri obravnavi primerov, kjer sumite na prisilni nadzor v intimno-partnerskih odnosih, in kako zagotavljate varnost ter podporo žrtvam?

E: *Podobno kot pri vseh drugih primerih nasilja (C49), le da je pri tej obliki potrebno, da najprej pri sebi razjasnimo v kakšni vlogi bomo, ko bomo zaznali pojav nasilja - se bomo odzvali proaktivno ali pasivno? (C50) Kar se tiče organov, institucij, pa je ključna preventiva pri delu z družinami, (C51) posebej starši – tj. izobraževanje o nasilju v družini. (C52)*

L: Kako se spopadate s situacijami v primerih intimno-partnerskega nasilja kot prisilnega nadzora, ko je težko razločiti med vlogo storilca in žrtve, kjer je storilec spreten pri ustvarjanju pozitivne »javne« podobe? (oz. manipulira, zavaja strokovno delavko, uporablja metodo splittinga oz. razcepa)?

E: *Zanesemo se na izkušnje (53), pridobljene kompetence (C54) in veščine (C55), med katerimi je pomembno timsko delo. (C56) Ter seveda supervizija.(C57) Prej ali slej se v večini primerov moč povzročitelja pri prikazovanju javne podobe razblini.(C58) Problem je, ker se psihično nasilje v obličnosti prisilnega nadzora težko dokazuje. (C59) Posebej na sodišču. (C60)*

L: Kakšne strategije uporabljate strokovni delavci za prepoznavanje in obravnavo situacij, kjer so prisotni dejavniki tveganja za umore v intimno-partnerskih odnosih, ko gre za prisilni nadzor, z ali brez fizičnega nasilja?

E: *Glavna je mreženje (C61) oziroma multidisciplinarno sodelovanje (C62), ki omogoči, da imamo vsi oči in ušesa bolj »na pecljih« na različnih lokacijah in situacijah hkrati, kot bi to lahko počeli kot posamezniki. (C63) In takoj ko se zazna tveganje za umor, po uradni dolžnosti prijavljamo policiji ali tožilstvu (C64), center pa se vključi v okolje žrtve (C65) z namenom informiranja in preventivnega odzivanja. (C66) Žal 100% preventive ni, to je utopija. (C67)*

L: Kateri osebni dejavniki vplivajo na vas pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilni nadzor (npr. osebna prepričanja, predsodki, strahovi, izkušnje)?

E: *osebna prepričanja (C68), predsodki (C69), strahovi (C70), izkušnje (C71), delovni pogoji (C72).*

L: Kako se ti vaši osebni dejavniki kažejo pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja?

E: *Skratka, kar sami nismo predelali in je to povezano z izkušnjo nasilja (C73), toliko slabše smo opremljeni s potrebno in primerno občutljivostjo za delo na tem področju (C74). Zato je delo na sebi eno od ključnih načel strokovnega dela v poklicih pomoči. (C75)*

L: Katera znanja o prisilnem nadzoru vam po vašem mnenju manjkajo, da bi ga znali bolje prepoznavati, naj odreagirati, nuditi boljšo pomoč žrtvi tovrstnega nasilja?

E: *Ocenjujem, da sem ustrezno opremljen z znanji (C76), no vedno se da kaj novega pridobiti oz. kaj starega prenoviti (C77). Poudariti pa želim, da nam ogromno znanja pri tem delu ne pomaga, če hkrati ne delamo holistično/celovito na razvoju– osebnem, strokovnem in družbenem. (C78)*

L: Kako pa gledate na možnosti podpore in pomoči, ki jih lahko kot strokovni delavci nudite žrtvam intimno-partnerskega nasilja, še posebej ko gre za prisilni nadzor, tudi tak brez fizičnega nasilja?

E: *Možnosti podpore so dobre (C79*).

L: Kako menite, da organizacija podpira vaše možnosti nudenja podpore in pomoči žrtvam intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilnem nadzoru kot strokovnemu delavcu?

E: *Delodajalec si prizadeva za ustrezne oblike podpore (C80) – izobraževanj je veliko (C81), supervizija je tudi prisotna (C82), timsko delo je prisotno (C83), regijska organiziranost je tudi dobra (C84), vedno pa se da bolje. (C85)*

L: Kako se pravila in načini dela v vaši organizaciji odražajo na vaši sposobnosti pomagati žrtvam nasilja v družini, s poudarkom na prisilnem nadzoru? (npr. omejitve v času, kadrovske omejitve, pomanjkanje sredstev, skupne vrednote, prepričanja, norme in običaji znotraj organizacije, formalno določene smernice, postopki in pravila, operativni postopki, komunikacija med oddelki, razporeditev dela itd.).

E: *Če so delovni pogoji slabi (C86) - kadrovsko pomanjkanje glede na veliko št. primerov (C87), birokratizacija (C88), slabo vzdušje v timu (C89), nestimulaitvni prihodki (C90), konflikti z delodajalcem (C91) itn., strokovno delo trpi oz. postane nemogoče (C86). To strokovnega delavca odtuji od metod dela (C92), od uporabnika (C93), od sebe (C94). Posledice so povečano nezadovoljstvo (C85) , absentizem (C96), prezentizem (C97) ter kadrovska fluktuacija. (C98)*

L**:** Kako učinkovito pa menite, da vas sistemska ureditev podpira pri nudenju podpore in pomoči žrtvam intimno-partnerskega nasilja, s posebnim fokusom na prisilni nadzor ? Na primer če se osredotočiva na zakonodajo, sodišča,, sodelovanje z drugimi institucijami?

E: *osveščena družba je ideal pri obravnavanju nasilja (C99). K temu stremimo vsi izobraženi strokovni delavci ter organizacije, ki jim pripadamo v delovnem razmerju (C100), veliko je še izzivov na*

političnem področju (C101), na področju oblasti (C102). Ampak družbene spremembe se odvijajo na medgeneracijski ravni, ne z danes do jutri. (C103) Skratka, do nasilja je potrebno zagovarjati ničelno toleranco (C104) in pri tem začeti pri sebi (C105).

L: Menite, da sistem prepoznava prisilni nadzor, kot obliko nasilja v družini?

E: *Vsekakor (C106), a potrebna je širša razprava pri obravnavi pojava (C107), da se dosežejo potrebne spremembe v definicijah, ki so v službi sporazumevanja (C108). Le da se pri tem ne smemo preveč opirati na besede in koncepte, ki nekaj bolje ali slabše opišejo (C109).*

L: Kakšen bi bil po vaši oceni vpliv zakona, ki izrecno prepoveduje prisilni nadzor? Na ljudi, podporo žrtvam, institucije?

E: *Ocenjujem, da zgolj vnos koncepta v obstoječo zakonodajo ne bo prinesla rezultata (C110), stvari morajo dozoreti v družbi (C111). Koncepti se morajo filozofsko obdelati (C112) in razumeti (C113), kritično preučiti (C114), nato znanstveno raziskati (C115). Šele nato so možni ustrezni ukrepi in spremembe v zakonodaji. (C116)*

Demografski podatki:

Spol: Moški

Skupna delovna doba: 20 let

Delovne izkušnje na področju nasilja v družini: 15 let

Izobrazba: dipl. kult.

Kraj opravljanja dela: Center za socialno delo Novo mesto

Transkript 4 – Intervju D

L: Živjo, se slišiva!

M: *Živjo! Ja, slišim.*

L: Ste uspeli končat MDT, je bilo vse v redu?

M: *Ja, smo končali prej kot pričakovano*.

L: Okej.. no, da vas ne zadržujem preveč, sem sigurna da imate veliko obveznosti.. ste za da kar začneva?

M: *Ja, seveda.*

L: okej, torej najprej me zanima, je nasilja v družini vaše primarno področje?

M: *Ne, jaz zdaj delam v mobilni službi.. to je projektno delo, v okviru pomoči družini, kjer se srečujem tudi z veliko nasilja.*

L: okej. To bo zanimivo da slišim še vaša stališča. Zanima me, s katero obliko nasilja se najpogosteje srečujete?

M: *največ zaznavam psihično nasilje. (D1) Kdaj je lahko tudi nezaznaven oz. potuhnjen (D2). S fizičnim še nisem prišla v stik na obisku (D3). Največ je čustvenega izsiljevanja (D4), čustvene zlorabe za dosego cilja (D5). Kritiziranje tudi (D6).*

L: Ste se že ravno dotaknil naslednjega vprašanja.. torej kakšna je praksa na tem področju, ko se srečujete vi s tem prikritim nasiljem in kako vi delate s tem?

M: t*o se zelo dobro vidi v tem kako se oni vedejo drug do drugega (D7) in kako komunicirajo (D8). Jaz sem pozorna na neverbalno komunikacijo (D9) in jim zrcalim na subtilen način, da razumejo kaj delajo narobe (D10). Jaz pa verjamem da ljudje vse kar delajo, delajo z dobrim namenom (D11). Moj način je, da vzpostavim odnos (D12) in zaupanje (D13). Če gledamo z vidika starš-otrok, jih podučim (D14); kaj otrok potrebuje (D15), skozi razvojne potrebe otroka (D16) okrepim starše (D17) v tej smeri, zakaj določen stavek, ki ga izreče ni okej (D18). Kako to otrok razume (D19). Torej želim da razumejo zakaj neko dejanje ni okej (D20).*

L: pa po navadi zaleže pogovor samo?

M: *če imam pred sabo osebe, ki želijo spremembe, takrat delo lahko prinese določene rezultate (D21). Začnejo se spreminjat v svojem ritmu (D22). Jaz jim dajem validacijo (C23), spoštljivo z njimi delam (C24). Jaz lahko govorim bolj o starših, ker več delam z njimi (C25), in sicer – obstajajo trije tipi staršev (C26). En tip so te, ki želijo spremembe in se trudijo (C27), drugi so starši, ki vidijo da imajo problem, ampak ne zmorejo (C28). Tretja skupina so neprostovoljni uporabniki (C29), ki ogromno energije vložijo v to, da meni ustrežejo, da rečejo to kar bi jaz hotela da slišim (C30). V ozadju ni pravega namena (C31). Ampak skozi vedenje otroka vidiš, da stvar ni taka (C32). Težko je potem soočit ljudi s tem (C33).*

L: te zadnje bi se lih dotaknila.. na katerem področju vašega dela imate vi in vaši kolegi največ izzivov? Ravno to eno ste že verjetno izpostavil, torej neprostovoljnost..

M: *ja, neprostovoljni uporabniki (D34), kjer je ogromno prikrivanja (D35). To nam veliko energije pobere (D36). Ključno se mi zdi zaupanje (D37), da vidiš dobro v ljudeh (38). Jaz pa pri sebi moram opažat svoje frustracije (D39), da ne bi preveč naložila družini, ki to ne zmore (D40). Da se srečamo nekje vmes (D41). Frustrira in izčrpava me tudi moja pričakovanja (D42), ker kdaj polagaš svoje cilje njim (D43). Ko vidiš v čem je problem, jih educiraš zakaj je sprememba dobra (D44). In problem je*

ravno to, da če oni ne zmorejo lahko pride do odvzema otroka (D45). In tudi ti se začneš vrtet v krog (D46). Zato moram razmejevat kje je moja moč in koliko oni zmorejo (D47).

L: okej, zdej ste že omenil eno od osebnih ovir.. torej ta osebna pričakovanja.. bi še kaj dodali kot osebne ovire pri delu z uporabniki, ki vas vodijo pri delu in kasneje mogoče tudi ovirajo?

M: *ja, ta pričakovanja (D48), frustracije (D49). Zato je lastna presoja tako pomembna (D50), da se zavedaš svojih slepih peg (D51). Zato je tudi pomembno delo na sebi (D52). Izkušnje velikokrat pripomorejo k temu da si ne daješ prevelikih ciljev (D53), hitreje prepoznaš ali obstajajo možnosti za spremembo v družini ali ne (D54). Strahovi so pa vedno (D55), sploh na začetku ko začneš v družino hodit (D56). Strah te je tudi lastnih zmogljivosti (D57).*

L: pri vas vidim veliko samorefleksije in verjamem da super delate.

M: *Ja, samorefleksija se mi zdi ključna (D58). Že tako izgorevamo (D59), tko da je to ključno (D60).*

L: zdaj bi se dotaknila prisilnega nadzora.. me zanima koliko ste seznanjeni s to obliko, večinoma v samem intimno-partnerskem odnosu?

M: *Če mi lahko malo več poveš o tem (D61)?*

L: Prisilni nadzor je oblika zlorabe, ki se pogosto pojavlja v kontekstu neenakosti med spoloma. Opredeljen je kot vzorec nadvlade oz. strateški način zatiralskega ravnanja, za katerega sta običajno značilna pogosta, vendar nizka stopnja fizičnega nasilja in spolne prisile v kombinaciji s taktikami ustrahovanja, poniževanja, izolacije in nadzora nad žrtvami. Ko se prisila in nadzor pojavita skupaj, je rezultat "stanje nesvobode", ki se doživlja kot ujetost. S tem ustvarja en intimni partner podlago, na kateri lahko izvaja in ohranja moč nad drugim partnerjem, kar pa na dolgi rok povzroča hude posledice, tako na psihičnem kot na fizičnem zdravju žrtve. Značilnosti prisilnega nadzora so npr. izolacija žrtve od njenih socialnih mrež, popoln nadzor nad vsemi njenimi dejanji s strani storilca, pretirano ljubosumje, grožnje s smrtjo, vključno z grožnjami s smrtjo otrok ali drugih odvisnih oseb, stalno »bombardiranje« s sporočili, telefonskimi klici ter zasledovanje ali nadlegovanje, nadzorovanje kaj/koliko poje, prisilno tehtanje, izolacija od sorodnikov, prijateljev ipd. Poleg tega je s strani storilca pogostokrat lahko prisotno tudi spolno poniževanje ali zloraba ter grožnje s samomorom, kar povečuje občutek ujetosti žrtve,

M: *ne, nisem seznanjena s tem (D62). Takih izkušenj s tem nimam (D63). Težko je to zaznat, ker je to zelo prikrito (D64). Imam izkušnje, ampak ne iz službe, ko so partnerji nadzirali svoje partnerje (D65). Se mi pa zdi da bi bilo najbolje je da se vse oblike poimenuje preprosto kot nasilje (D66). Z gaslightingom pa se srečujem (D67). Ampak na primer tega, ki bi ga lahko poimenovala ekonomsko nasilje, je res intimno (D68) in tega jaz, če že res nisem dolgo vključena v družino, tega ne opazim*

(D69). Lahko ti pa povem več v povezavi z otroki, na primer, ko starš reče otroku, kaj naj meni pove (D70). Na nek način programira otroka, kaj da pove. (D71)

L: kako pa vi potem oblikujete vaš pristop ko opazite tak način nadzora?

M: *no tu govorimo o neprostovoljnih uporabnikih (D72). Kjer si ne želi spremembe (D73) in zato na nek način poskušajo zmanipulirat, da je vse tako kot mora biti (D74). V takih primerih moje delo temelji na tem, da jaz skozi individualne pogovore predstavim zakaj je nekaj pomembno (D75). Vedno pa poskušam ohranit odnos (D76) in zaupanje (D77). Zato vedno poudarjam kakšne so raziskave strokovne literature (D78), razvoja možganov (D79), uporaba telefona (D80), motnje spanja (D81). Sem pa v primerih, ko sem opazila, da se to ponavlja, tudi soočila s tem starše (D82). Po presoji (D83). Jaz svoje metode dela prilagajam glede na dinamiko (D84). Večji del uporabljam pogovore (D85), da jih seznanjam z razvojnimi potrebami (D86), o regulaciji čustev (D87). Tudi veliko je osebnega vodenja (D88), s tem »pridobim« človeka oz. zgradiva odnos (D89)*

L: Kako pa mogoče vidite povezavo med prikritim nasiljem in intimno-partnerskimi umori? Oz. tveganji, da bi do tega lahko prišlo?

M: *Ne vem, nimam izkušenj s tem. (D90)*

L: Okej. Kako gledate na možnosti podpore in pomoči, ki jih vi lahko nudite žrtvam? Z vidika organizacijske podpore.

M: *to kar jaz počnem je projektno delo in se uvaja v sistem, kar je mogoče težava, ker nimamo še zakonske osnove (D91). Organizacija pa mi omogoča, da imam fleksibilen delovnik (D92). Vedno bolj se vidijo slabosti, ker se mi delovnik zavleče čez cel dan (D93) in mi zmanjka za pisanje poročil (D94) in sestanke (D95). To me izčrpava (D96), ker ne maram da mi stvari stojijo (D97). Težko reguliram svoj čas (D98) Ampak je, organizacija me podpira (D99) in spodbuja (D100), imam svobodo (D101) da lahko poskrbim za sebe (D102). Imam pa težavo kako postavit meje (D103), pa tudi ugotavljam, da sem premalo samo jaz, da bi se družina toliko okrepila (D104).*

L: na kakšen način premalo?

M: *Npr. ko opazim, da je dinamika v družini patološka, mobilna služba ni zadosti, da se rešijo vse težave, ker je že tako ukoreninjeno. To me frustrira, ker ni premikov (D106).*

L: kokr razumem, vas organizacija podpira, bolj pa je težava s samimi primeri.

M: *ja. Tudi delo popoldan je težava (D107) Ni rigidnosti pri mojem delu (D108). Zdej sem sama ugotovila, da moram si drugače zastavit delo (D109), da poskrbim zase (D110).*

L: kaj pa sistemske ovire?

M: *zakonodaja zna bit težava (D111). Ni še postavljenih pravil glede našega dela (D112).*

L: spet se bova vrnili na prisilni nadzor. Kako se vam zdi, da bi vam olajšal oz. otežil to, da se izrecno prepove prisilni nadzor?

M: Zdi se mi, da tukaj rabimo veliko samo presoje (D113) in sodelovanja z drugimi strokovnimi delavci (D114), da ni preveč subjektivne presoje pri našem delu (D115). Ampak ja, ko pa imaš ti znanje, imaš možnost stvari spreminjat (D116). Ozaveščenost ljudi se mi zdi ključna (D117), hkrati pa meni pomaga, da imam nekaj oprijemljivega da lahko to ubesedim z uporabniki (D118).

Demografski podatki:

Spol: ženski

Skupna delovna doba: 20 let

Delovne izkušnje na področju nasilja v družini: 3 let

Izobrazba: univ. dipl. soc. del.

Kraj opravljanja dela: Center za socialno delo Kranj

Transkript 5 – Intervju E

L: Živjo! Hvala za sodelovanje še enkrat! Saj lahko snemam ane?

N: Ja, ni problema! Kar snemaj.

L: Hvala! Okej, bi kr začeli s prvim vprašanjem.. Kakšne so vaše izkušnje pri spopadanju z različnimi oblikami nasilja v intimno-partnerskem odnosu?

N: Moje izkušnje spopadanja z različnimi oblikami nasilja so različne (E1). Ženske, ki so žrtve nasilja se različno spopadajo z nasiljem (E2). Nekatere partnerjevo nasilja minimalizirajo (E3), nekatere zanikajo nasilje (E4), spet druge si poiščejo psihosocialno pomoč (E5), potem nekatere imajo uvid, da je nekaj nasilje in da tega v razmerju ne bi smelo biti (E6).

L: Katero od oblik nasilja v intimno-partnerskih odnosih ocenjujete kot najpogostejšo? Na kakšen način to opažate v praksi?

N: Najpogostejše oblike nasilja o katerih nam ženske poročajo so fizično in psihično nasilje (E7). Manjkrat pa o ekonomskem in spolnem nasilju (E8). Menim, da morda tudi zato, ker se o medijih veliko govori o psihičnem in fizičnem nasilju (E9), o ostalih oblikah pa ne tako pogosto (E10).

L: Kakšna je praksa dela na področju obravnavanja nasilja v intimno-partnerskih odnosih, kadar ni očitnih znakov fizične agresije, ampak gre za bolj prikrite oblike nasilja. na primeri poniževanje, vpitje, siljenje v spolni odnos, finančno nasilje, gaslighting, zasledovanje in zalezovanje, kontroliranje

vsakdanjega življenja ženske ali otroka. na primer koliko poje, koliko tehta, preprečevanje stikov z drugimi ljudmi – razširjeno družino, prijatelji, sodelavci, grožnje z umorom?

N: Pri takšnih primerih je naša praksa taka, da razložimo, da je tudi to oblika nasilja (E11). Z žensko govorimo o tem, kakšne so posledice psihičnega nasilja (E12), govorimo o njenih občutkih, ko to doživlja (E13), da osmisli to, da kar njen partner počne ni ok, da je tudi to oblika nasilja (E14). Povemo, da bomo tudi podali prijavo nasilja na policijo (E15), z gospo govorimo o varnosti (E16), o načrtu pomoči (E17), ji svetujemo glede nadaljnjih postopkov (E18), jo poskušamo opolnomočiti, da odide iz odnosa (E19).

L: Na katerih področjih, ko gre za intimno-partnersko nasilje, imate osebno pa tudi vaši kolegi, največ težav, ko gre za prepoznavanje nasilja in nadaljnje ukrepanje glede nasilja?

N: *Nimamo toliko težav, da prepoznamo nasilje (E20), kot pa je problem pri psihičnem nasilju to, da je težko dokazljivo nadalje v postopku, ki ga vodi policija (E21) in včasih se ženski, ki prijavi psihično nasilje, zdi ta prijava zaman, ker se nič ne spremeni (E22).*

L: Okej.. če se dotakneva prisilnega nadzora.. Koliko ste seznanjeni z obliko nasilja v družini, ki se ji reče prisilni nadzor?

N: *Po naši zakonodaji v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini nimamo termina prisilni nadzor (E23), seveda pa gre to za obliko nasilja (E24), ko partner nadzoruje žensko od tega kje je (E25), do tega s kom se bo družila (E26), do tega kaj bo oblekla (E27), kako se bo obnašala (E28), kam lahko gre (E29).*

L: Kakšni so ključni kazalci ali znaki, ki vas opozarjajo na prisotnost prisilnega nadzora v intimno-partnerskem odnosu med vašimi uporabnicami in uporabniki?

N: Ključni kazalci so to*, da je partner žensko osamil (E30), da ženska nima socialne mreže (E31), da nadzoruje njene finance (E32), da se mu mora vedno, ko jo pokliče oglasiti na telefon (E33).*

L: Kako se oblikuje vaš pristop pri obravnavi primerov, kjer sumite na prisilni nadzor v intimno-partnerskih odnosih, in kako zagotavljate varnost ter podporo žrtvam?

N: *Pristop se oblikuje posebej glede na vsako žrtev nasilja (E34). Seveda je žrtev potrebno seznaniti z možnimi oblikami pomoči (E35), jo poskušati opolnomočiti (E36). Postopoma gradimo zaupen odnos (E37) in načrt pomoči (E38). Podporo žrtvi zagotavljamo na ta način, da smo ji vedno na voljo za pogovor (E39), za nov načrt (E40), da ji pomagamo pri korakih, ki jih želi narediti (E41), smo ji v oporo (E42).*

L: Kako se strokovne delavke spopadate s situacijami v primerih intimno-partnerskega nasilja kot prisilnega nadzora, ko je težko razločiti med vlogo storilca in žrtve, kjer je storilec spreten pri

ustvarjanju pozitivne »javne« podobe? Oziroma z drugimi besedami.. manipulira, zavaja strokovno delavko, uporablja metodo splittinga oz. razcepa?

N: *Pri našem delu se osredotočamo na to, da pomagamo žrtvi (E43), da jo opolnomočimo (E44) in ji pomagamo poiskati rešitve (E45), jo seznanimo z možnostmi (E46) in ji verjamemo, ko pride k nam (E47). Velikokrat se povzročitelji sprenevedajo (E48), zanikajo nasilje (E49) in kakšni tudi trdijo, da so žrtve nasilja s strani svojih partnerk (E50). Pri žrtvi je pomembno to, da se čuti slišano (E51) in da ji verjamemo (E52).*

L: Kakšne strategije uporabljate strokovni delavci za prepoznavanje in obravnavo situacij, kjer so prisotni dejavniki tveganja za umore v intimno-partnerskih odnosih, ko gre za prisilni nadzor, z ali brez fizičnega nasilja?

N: Pri svojem delu uporabljamo bilten Kaljenje 10 (E53), ki nam pomaga pri prepoznavanju kakšne so strategije preživetja žrtve (E54). Prav tako z žrtvijo naredimo oceno ogroženosti (E55). V primeru visoke ogroženosti jo potem napotimo oz. ji pomagamo načrtovati umik na varno lokacijo (E56). Hkrati pa je nujno potrebno, da z žrtvijo naredimo podroben varnostni načrt (E57). Z gotovostjo pa ne moremo vedeti ali bo v enem odnosu prišlo do umora v intimno-partnerskem razmerju ali ne (E58)

L: Kateri osebni dejavniki vplivajo na vas pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilni nadzor, npr. osebna prepričanja, predsodki, strahovi, izkušnje?

N*: Menim, da osebna prepričanja ne vplivajo na moje delo (E59). Bolj bi rekla, da vpliva to koliko delovnih izkušenj imam na področju nasilja (E60), dodatna izobraževanja na temo nasilja (E61). Seveda pomagajo izkušnje (E62), prav tako pomagajo izkušnje pri prepoznavanju mimike (E63) itd.*

L: Kako se ti vaši osebni dejavniki kažejo pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja?

N: *Menim, da se mi je na začetku poznalo to, da sem imela na tem področju manj izkušenj (E64).*

L: Katera znanja o prisilnem nadzoru vam po vašem mnenju manjkajo, da bi ga znali bolje prepoznavati, naj odreagirati, nuditi boljšo pomoč žrtvi tovrstnega nasilja?

N: *Menim, da bi bilo pomembno, da bi vedeli kaj točno se definira kot prisilni nadzor (E65), na kaj vse moramo biti glede prisilnega nadzora pozorni (E66). Morda tudi kakšen specifičen sklop vprašanj na to temo, da bi potem to prepoznavali kot nek prisilni nadzor (E67), ker sedaj posebej termina prisilni nadzor ne uporabljamo (E68).*

L: Kako gledate na možnosti podpore in pomoči, ki jih lahko kot strokovni delavci nudite žrtvam intimno-partnerskega nasilja, še posebej ko gre za prisilni nadzor, tudi tak brez fizičnega nasilja?

N: *Menim, da bi morali imeti bolj specifična znanja tudi sami (E69), kako nuditi neko dodatno podporo žrtvi (E70). Ima pa naš sistem precej dobre možnosti podpore in pomoči za žrtve (E71).*

Menim, da bi bilo zelo pomembno, da bi glede tega poučili žrtev (E72), da vedo da prisilni nadzor ni ok, da je to del nasilja (E73).

L: Kako menite, da organizacija podpira vaše možnosti nudenja podpore in pomoči žrtvam intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilnem nadzoru kot strokovnemu delavcu?

N: *Menim, da imamo dobro storitev, ki se imenuje osebna pomoč (E74), kjer lahko žrtvi nudimo pomoč in podporo (E75), hkrati pa jo ozaveščamo o specifiki nasilnega odnosa (E76)*

L: Kako se pravila in načini dela v vaši organizaciji odražajo na vaši sposobnosti pomagati žrtvam nasilja v družini, s poudarkom na prisilnem nadzoru?

N: *Vsekakor je problem preobremenjenost strokovnih delavcev (E77). Veliko je specifičnih težav, ki se jih ne more rešiti v enem ali dveh pogovorih (E78). Hkrati se moramo zavedati, da smo kadrovsko podhranjeni (E79) in nam tudi zmanjka časa, da bi se res lahko posvetili posameznemu primeru (E80).*

L: Kako učinkovito menite, da vas sistemska ureditev podpira pri nudenju podpore in pomoči žrtvam intimno-partnerskega nasilja?

N: *Zdi se mi zelo pomembno je to, da z različnimi institucijami sodelujemo (E81), da se tudi povezujemo (E82), sklicuje multiisciplinarne time (E83). Da mi imeli posebni fokus na prisilni nadzor, ga ni (E84).*

L: Menite, da sistem prepoznava prisilni nadzor, kot obliko nasilja v družini?

N: *Da bi prisilni nadzor sistem prepoznal kot obliko nasilja je ne (E84), jo pa prepoznava v drugih oblikah nasilja (E85). Na primer fizičnega: vedno postavljamo vprašanja glede omejitve gibanja (E86), ali lahko oseba hodi v službo (E87), psihičnega: da ji omejuje prijateljske stike (E88), da jo preverja po telefonu (E89), ekonomskega: da ji vzame plačo (E90), ji omejuje denar (E91), da nadzoruje kaj kupi v trgovini (E92).*

L: Kakšen bi bil po vaši oceni vpliv zakona, ki izrecno prepoveduje prisilni nadzor (na ljudi, podporo žrtvam, institucije)?

N: *Menim, da bi sicer vplival pozitivno (E93), ker bi se verjetno bolj zavedale, da je to oblika nasilja, če bi bilo to definirano v zakonu (E94). Tudi mi bi potem morda lažje razložili zakaj nekaj je vrsta nasilja (E95).*

L: Kakšni izzivi bi se po vašem mnenju lahko pojavili pri izvajanju tega zakona?

N: *Izzivi bi bili takšni, da bi bilo potem potrebno posodobiti tudi druge zakone (E96). Dodatni izzivi bi bili seveda tudi implementiranje zakona (E97).*

Demografski podatki:

Spol: ženski

Skupna delovna doba: 5 let

Delovne izkušnje na področju nasilja v družini:

2, 5 leti

Izobrazba: magistrica socialnega dela

Kraj opravljanja dela: Ljubljana

Transkript 6 – Intervju F

L: Dan!

D: Dan!

L: Najprej naj vam se zahvalim za sodelovanje, mi zelo veliko pomeni.

D: Z veseljem.

L: Lahko kar začneva.. kakšne so vaše izkušnje pri spopadanju z različnimi oblikami nasilja v intimno-partnerskem odnosu?

D: *imam dolgoletne izkušnje (F1).*

L: Katero od oblik nasilja v intimno-partnerskih odnosih ocenjujete kot najpogostejšo in na kakšen način to opažate v praksi?

D: *Najpogostejše je psihično nasilje (F2), ki je obenem tudi najtežje prepoznano (F3) in najtežje dokazljivo (F4).*

L: Kakšna je praksa dela na področju obravnavanja nasilja v intimno-partnerskih odnosih, kadar ni očitnih znakov fizične agresije, ampak gre za bolj prikrite oblike nasilja, torej recimo gre za poniževanje, vpitje, siljenje v spolni odnos, finančno nasilje, gaslighting, zasledovanje in zalezovanje, kontroliranje vsakdanjega življenja ženske in otroka, na primer koliko poje, koliko tehta, preprečevanje stikov z drugimi ljudmi – razširjeno družino, prijatelji, sodelavci, grožnje z umorom?

D: *Pri vseh oblikah nasilja delamo enako (E5), pomoč žrtvi (E6), podpora (E7), pomoč za samoopolnomočenje (E8)* in podobno.

L: Na katerih področjih, ko gre za intimno-partnersko nasilje, imate osebno pa tudi vaši kolegi, največ težav, ko gre za prepoznavanje nasilja in nadaljnje ukrepanje glede nasilja?

D: *Vedno je največja težava pri prepoznavanju nasilja pri žrtvi sami v primerih, ko gre za oblike prikritega nasilja (F9)…pa tudi ekonomsko nasilje (F10).*

L: Koliko ste seznanjeni z obliko nasilja v družini, ki se ji reče prisilni nadzor?

D: *Tako kot z vsemi oblikami nasilja, pri delu z žrtvami ne ločujemo oblik nasilja po vsebini (F11), saj takrat to ni pomembno (F12).*

L: Kako se oblikuje vaš pristop pri obravnavi primerov, kjer sumite na prisilni nadzor v intimno-partnerskih odnosih, torej v vašem primeru lahko rečemo s prikritimi oblikami nasilja in kako zagotavljate varnost ter podporo žrtvam?

D: *Pri vseh oblikah nasilja delamo enako (F13).*

L: Kako se vi spopadate s situacijami v primerih intimno-partnerskega nasilja kot prisilnega nadzora, ko je težko razločiti med vlogo storilca in žrtve, kjer je storilec spreten pri ustvarjanju pozitivne »javne« podobe? Oziroma manipulira, vas zavaja?

D: *Na našem CSD smo organizirani tako, da različni zaposleni delajo z žrtvijo in povzročiteljem, tako da v vsakem primeru imamo dva vidika situacij, v posebnih primerih, če pa gre za bolj kompleksne situacije, se lahko skliče tudi posvetovalni tim (F15) ali intervizija (F16).*

L: Kakšne strategije uporabljate strokovni delavci za prepoznavanje in obravnavo situacij, kjer so prisotni dejavniki tveganja za umore v intimno-partnerskih odnosih, ko gre za prisilni nadzor, z ali brez fizičnega nasilja?

D: *Vedno in povsod vzpostavljanje socialno delavskega odnosa (F17).*

L: Kateri osebni dejavniki vplivajo na vas pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilni nadzor (npr. osebna prepričanja, predsodki, strahovi, izkušnje)? Kako se ti vaši osebni dejavniki kažejo pri delu z žrtvami intimno-partnerskega nasilja?

D: *Dolgoletne izkušnje pri delu na področju nasilja v družini, so včasih v korist (F18), včasih pa v škodo (F19), saj je težko vedno znova sprejemati, ko se žrtve vračajo k povzročitelju (F20).*

L: Katera znanja o prisilnem nadzoru vam po vašem mnenju manjkajo, da bi ga znali bolje prepoznavati, naj odreagirati, nuditi boljšo pomoč žrtvi tovrstnega nasilja?

D: *Redno in kontinuirano izobraževanje na visokem strokovnem nivoju (F21).*

L: Kako gledate na možnosti podpore in pomoči, ki jih lahko kot strokovni delavci nudite žrtvam intimno-partnerskega nasilja, še posebej ko gre za prisilni nadzor, tudi tak brez fizičnega nasilja?

D: *Nas je premalo (F22),* da bi lahko izvajali kakovostno in kontinuirano pomoč in podporo.

L: Kako menite, da organizacija podpira vaše možnosti nudenja podpore in pomoči žrtvam intimno-partnerskega nasilja, s poudarkom na prisilnem nadzoru kot strokovnemu delavcu?

D: *Na CSD nas razumejo (F23), direktorice opozarjajo na kadrovski manko (F24).*

L: Kako se pravila in načini dela v vaši organizaciji odražajo na vaši sposobnosti pomagati žrtvam nasilja v družini, s poudarkom na prisilnem nadzoru?

D: *Osnova je kadrovski manko (F25), ki vpliva na razporeditve dela (F26). To pomeni, da rešujemo zadeve, ki so nujne (F27), ostalo pride na vrsto ko pride (F28).*

L: Kako učinkovito menite, da vas sistemska ureditev podpira pri nudenju podpore in pomoči žrtvam intimno-partnerskega nasilja?

D: *Sistem stvari še bolj zakomplicira za žrtev (F29). Sam proces na policiji, tožilstvu, sodišču in v vseh postopkih je za žrtev zelo velika obremenitev (F30). Sistem dobro deluje v primerih izreka ukrepov prepovedi približevanja s strani policije in prvih 15 dni (F31). Kasneje pa se postopki postopki razvlečejo (F32) in žrtve si želijo, da sploh nikoli ne bi prijavljale (F33).*

L: Menite, da sistem prepoznava prisilni nadzor, kot obliko nasilja v družini?

D: *Deloma, ne pa v celoti (F34). Precej je odvisno od osebe, ki sprejme žrtev (F35).*

L: Kakšen bi bil po vaši oceni vpliv zakona, ki izrecno prepoveduje prisilni nadzor na ljudi, podporo žrtvam, institucije?

D: *Dvomim, da bi prišlo do kakšne razlike (F36), saj je psihično nasilje že uzakonjeno (F37). Bolj potrebno bi bilo izobraževanje vseh služb o oblikah nasilja in ravnanjih v teh primerih (F38). Takih izobraževanj manjka na Policiji (F39), na sodiščih (F40)… Včasih jih je bilo precej (F41). Ni pa za pozabiti, da se kadri menjajo, novi zaposleni nimajo možnosti pridobivanja takih znanj (F42).*

L: Okej, sva končali z vprašanji. Hvala za vaše odgovore.

D: Malenkost.

Demografski podatki:

Spol: Ženski

Skupna delovna doba: 30 let

Delovne izkušnje na področju nasilja v družini: 15 let

Izobrazba: univ.dipl.soc.del.

Kraj opravljanja dela: Center za socialno delo Južna Primorska

9.3 Priloga C: Osno kodiranje intervjujev A-F

OSNO KODIRANJE

1. Dinamika in nasilje v intimno-partnerskih odnosih

1.1. Oblike nasilja

1.1.1 Psihično intimno-partnersko nasilje

1.1.1.1. Percepcija

- Lahko je prazna fraza, če ga ne specificiramo (B35)
- Kritiziranje (B36), (D6)
- Poniževanje (B37), (A30)
- Negativni komentarji na podlagi izgleda (B38), (B42)
- Žaljenje inteligentnosti (B39), (B40)
- Negativni komentarji na podlagi produktivnosti (B41)
- Negativni komentarji glede načina prehranjevanja (B43)
- Veliko oblik (A15)
- Široko opredeljeno (A28)
- Ravnanja, ki povzročajo občutek stiske (A29), (A32)
- Ravnanja, ki povzročajo občutek manjvrednosti (A31)
- Ravnanja, ki povzročajo občutek strahu (A33)
- čustveno izsiljevanje (D4)
- čustvena zloraba (D5)

1.1.2.Fizično intimno-partnersko nasilje

1.1.2.1 Percepcija

- Uporaba fizične sile ne glede na to ali nastane poškodba ali ne (A14)

1.1.3 Ekonomsko intimno-partnersko nasilje

1.2.3.1 Percepcija

- Težko zaznano (D68)
- Težko opazno zaradi kratkotrajne vključitve v družino (D69)

1.1.4 Pogostost oblik nasilja

- Dilema o pogostosti (B83)
- Psihično nasilje je najbolj pogosto (A1), (C2), (D1), (F2)
- drugo najbolj pogosto je fizično (A2)
- pri vseh oblikah je vedno prisotno tudi psihično nasilje (A3)
- Ekonomsko nasilje je bolj pogosto pri starostnikih (A4)
- pri obisku na domu se fizično nasilje ne kaže (D3)
- žrtve najpogosteje poročajo o fizičnem in psihičnem nasilju (E7)
- Manj je poročanja o ekonomskem in spolnem nasilju (E8)
- mediji pripomorejo k večjem prepoznavanju fizičnega in psihičnega nasilja (E9)

1.1.5. Težave pri prepoznavanju

- najtežje je prepoznati psihično nasilje (A16), (D2), (F3)
- strokovni delavci nimajo težav pri prepoznavanju oblik nasilja (E20)
- težavno je prepoznavanje prikritega nasilja (F9)
- težavno je prepoznavanje ekonomskega nasilja (F10)

1.1.6 Težave pri dokazovanju

- psihično nasilje je težko dokazljivo v postopku, ki ga vodi policija (E21)
- psihično nasilje je najtežje dokazljivo (F4)

1.2. Dinamika v intimno-partnerskih odnosih

1.2.1. Visoko-konfliktne zveze

- Nizka, srednja in visoka stopnja konflikta (B48)
- Fokus na osebi in ne na problemu (B49)
- Partnerja ne iščeta rešitve za problem (B50)
- Medsebojno obtoževanje, kritiziranje in napadanje (B51)
- Partnerja ne prepoznavata svoje odgovornosti za težavo (B52)

1.2.2. Nasilne zveze

- Konflikti se lahko razvijejo v nasilje (B53)
- Razbijanje, odrivanje (B54)
- Povzročitelj je dominantnejši (B56)
- Žrtev je podrejena (B57)
- Povzročitelj sprejema odločitve (B58)
- Povzročitelj uporablja fizično in psihično nasilje nad žrtvijo (B59)

1.2.3 Razlike med visoko-konfliktnimi in nasilnimi zvezami

- Prepoznavanje razlik in ločnic (B47)
- Nesorazmerje moči pri nasilnih zvezah (B55)

2. Prisilni nadzor kot oblika intimno-partnerskega nasilja

2.1. Poznavanje prisilnega nadzora med strokovnimi delavci

- V Sloveniji ni prepoznan (B1)
- sistem prisilnega nadzora ne prepoznava kot obliko nasilja (E84)
- prisilni nadzor ni v celoti prepoznan kot oblika nasilja (F34)
- Seznanitev s konceptom leta 2015 (B2)
- Prisilni nadzor je nova tema (B4), (A63)
- Obširna in kompleksna tema (B3)
- Sodišča ne poznajo koncepta prisilnega nadzora (B17)
- Sodišče se mora izobraževat (E40)
- Policija ne pozna koncepta prisilnega nadzora (B18)
- policija se mora izobraževat (F39)
- Kriminalisti ne poznajo koncepta prisilnega nadzora (B19)
- Potreba po seznanitvi družbe o konceptu (B20)
- Potreba po seznanitvi sistemov pomoči o konceptu (B21)
- Strokovni delavci prepoznajo, a ga drugače poimenujejo (A12)
- Poimenovanje prisilnega nadzora kot psihičnega nasilja (A13), (A27)
- Seznanjenost s konceptom (C38)
- Razumevanje koncepta kot enega od spreminjajočih se pojavov psihičnega nasilja (C39)
- Prepoznavanje koncepta prisilni nadzor kot obliko nasilja (C106)
- O prisilnem nadzoru se premalo govori (C107)
- Obstajajo različne definicije (C40)
- Nepoznavanje koncepta (D61), (D62)
- Brez strokovnih izkušenj s prisilnim nadzorom (D63)
- Izkušnje v zasebnem življenju (D65)
- Z ustreznim znanjem lahko narediš spremembe v praksi (D116)
- Nasilje je nasilje, ne glede na obliko (D66)
- mnenje, da ločevanje oblik nasilja po vsebini ni potrebno (F11)
- odvisno od strokovnega delavca (F35)

2.2. Doživljanje prisilnega nadzora med žrtvami

- Ljudje pogosto doživljajo prisilni nadzor (B5)
- Pogosteje doživljanje med ženskami in otroki (B6)
- Nezavedanje (B26)
- Življenje v zlorabljajočem okolju (B27)
- 90% žrtev prisilnega nadzora je žensk (B84), (A26)
- Zatiranje (B85)
- Razvrednotenje (B87)
- Gaslighting (D67)
- Žrtev nima socialne mreže (E31)

2.3. Kriminalizacija prisilnega nadzora

- Več vidikov uvedbe prisilnega nadzora v zakonodajo (B14)
- V Sloveniji se še ne govori o tem (B15)
- V tujini opažajo tudi negativne vidike kriminalizacije koncepta (B16)
- Veliko je še odprtih vprašanj (B25)
- Žrtvam pomaga ubesedit izkušnje (B28)
- Trenutna zakonodaja je ustrezna (B34)
- Omejeno poznavanje (B44)
- Obširna tema (B45)
- Večje osredotočanje na prepoznavanje kot na kriminalizacijo (B46)
- Težava glede preganjanja prisilnega nadzora (B22)
- Težava glede dokazovanja prisilnega nadzora (B23)
- Težava glede definicije (B24)
- Težava glede identifikacije prisilnega nadzora (B82)
- Veliko težav bo (A66)
- To je že opredeljeno v psihičnem, ekonomskem nasilju in zalezovanju (A67)
- Vse kar pomaga pri večjemu odkritju nasilja je dobrodošlo (A68)
- Strokovni delavci se bodo prilagodili (A69)
- Nujna razmejitev kaj paše pod katero obliko nasilja (A70)
- Opredelitev nasilja bo podrobnejša (A78)
- Žrtvam bo podrobnejša opredelitev nasilja v pomoč (A79)
- Dopolnitev zakonodaje je dobra (A104)
- Strokovni delavci bi imeli več opore (A106)
- Nova ureditev zakonodaje bi lahko bolj podrobno opredelila vse oblike nasilja (A105)
- Potreben je sporazum glede definicije (C108)

- Samo poimenovanje oblik nasilja ni pomembno (C109)
- Sama kriminalizacija ne bo prinesla rezultata (C110)
- Ideja o kriminalizaciji mora dozoreti v družbi (C111)
- Novi koncepti se morajo filozofsko obdelati (C112)
- Koncepti se morajo razumeti (C113)
- Koncepti se morajo kritično ovrednotiti (C114)
- Koncepti se morajo znanstveno raziskati (C115)
- Po ustrezni raziskavi koncepta so možne spremembe v zakonodaji (C116)
- Drugačne definicije prisilnega nadzora vplivajo na kasnejšo zakonsko ureditev (C41)
- Težko je dokazati prisilni nadzor na sodišču (C60)
- Težko je zbrati trdne dokaze o prisotnosti prisilnega nadzora za sodišče (C59)
- Ključna je ozaveščenost ljudi (D117)
- Strokovni delavci bi lažje ubesedili nasilje (D118)
- ZPND ne opredeljuje prisilnega nadzora (A64), (E24)
- Težavno bo s področja zakonodaje (A76)
- Dilema, v kateri zakon vključiti prisilni nadzor (A77)
- potrebna je točna definicija prisilnega nadzora (E65)
- strokovni delavci morajo vedeti na kaj naj so pozorni glede prisilnega nadzora (E66)
- potrebno je določiti sklop vprašanj, ki bo strokovnim delavcem pomagal pri prepoznavanju (E67)
- žrtve je treba seznanit glede prisilnega nadzora (E72)
- žrtve je treba seznanit, da je prisilni nadzor del nasilja (E73)
- kriminalizacija bi pozitivno vplivala (E93)
- prispevalo bi k večjem zavedanju žrtve, da je prisilni nadzor oblika nasilja (E94)
- strokovnim delavcem bi kriminalizacija olajšala osveščanje o prisilnem nadzoru (E95)
- izziv je, da se posodobijo vsi obstoječi zakoni (E96)
- izziv bo implementacija zakona (E97)
- dvom, da bi kriminalizacija naredila spremembo (F36)
- psihično nasilje je že uzakonjeno (F37)
- bolj od kriminalizacije je potrebno izobraževanje vseh služb (F38)

2.4. Povezava prisilnega nadzora z drugimi oblikami nasilja

- Elemente najdemo v opredelitvi ekonomskega nasilja (B30)
- Elemente najdemo v opredelitvi spolne zlorabe (B31)
- Elemente najdemo v opredelitvi psihičnega nasilja (B32)

- Ogromno taktik drugih oblik nasilja (B33)
- Fizično nasilje ni nujno prisotno (B81)
- Opažanje elementov v praksi (B110)
- Vse, kar je psihično nasilje je tudi prisilni nadzor (A34)
- Nadzor spada pod psihično nasilje (A34)
- Prisilni nadzor se v zakonu razume kot psihično nasilje (A65)
- prisilni nadzor je prepoznan v drugih oblikah nasilja (E85)

2.4.1. fizično nasilje

- Omejitev gibanja (E86)
- prepoved, da žrtev hodi v službo (E87)

2.4.2. psihično nasilje

- omejevanje prijateljskih stikov (E88)
- preverjanje telefona (E89)

2.4.3. ekonomsko nasilje

- vzemanje žrtvine plače (E90)
- omejevanje denarja (E91)
- nadzor financ (E92)

2.5. Obravnava prisilnega nadzora v praksi

- Moramo si razjasnit ali bo naša vloga proaktivna ali pasivna ob zaznavi prisilnega nadzora (C50)
- Pristop pri zaznavi prisilnega nadzora je enak kot pri vseh drugih oblikah nasilja (C49)
- Težko zaznavanje zaradi prikritosti (D64)
- Potrebno je veliko samopresoje (D113)
- Potreba po sodelovanju z drugimi strokovnjaki (D114)
- Izogib subjektivni presoji (D115)
- oblikovanje pristopa glede na lastnosti žrtev (E34)
- termin prisilni nadzor se v praksi ne uporablja (E68)
- ko sodelujejo z drugimi institucijami, ni fokusa na prisilni nadzor (E83)
- enaka obravnava žrtev ne glede na obliko nasilja (F5), (F13)
- pri obravnavanju nasilja ni pomembno za katero obliko gre (F12)

2.6. Prisilni nadzor in intimno-partnerski umori

2.6.1. povezava

- Obstaja povezava (B89)
- prisotnost prisilnega nadzora ni nujna (A83)
- odvisno od primera (A89)
- nevednost, zaradi pomanjkanja izkušenj na tem področju (D90)

2.6.2. Ločitev

- ločitev ne pomeni konec nasilja (B90)
- na CSD pridejo zaradi urejanja starševskih razmerij ob ločitvi in ne zaradi prijave nasilja (A84)
- Zaskrbljujoče je neprijavljanje nasilja pred umorom (A85)
- ne moreš prepoznati ali bo prišlo do umora (A86)
- Groženj z ubojem je ogromno (A87)

2.6.3 Intimno-partnerski umor

- intimno-partnerski umor se ne zgodi nenadoma (A80)
- osebnost povzročitelja je pomembna (A81)
- CSD družine pred umorom ni obravnaval (A82)
- podatkov o izoliranosti žrtve ni bilo (A88)
- strokovni delavci z gotovostjo ne morejo vedeti, ali bo do umora prišlo (E58)

2.6.4. Možnost preprečevanja

- mreženje (C61)
- multidisciplinarno sodelovanje (C62)
- multidisciplinarno sodelovanje omogoča boljši nadzor in zaznavanje dogajanja na različnih lokacijah in v različnih situacijah hkrati (C63)
- 100% preventiva je utopija (C67)

2.6.5 Pomoč strokovnim delavcem pri zaznavanju

- Uporaba biltena Kaljenje (E53)
- bilten Kaljenje pomaga pri prepoznavanju strategij preživetja žrtve (E54)
- ocena ogroženosti (E55)
- če je ogroženost visoka se načrtuje umik na varno (E56)
- izdelava podrobnega varnostnega načrta (E57)
- vzpostavljanje delovnega odnosa (F17)

3. Nasilje in otroci

3.1. Obveznosti CSD

- Poskrbeti za otroka (B91)
- odvzem otroka v primeru da starši niso zmožni narediti spremembe (D45)

3.2 izvajanje manipulacije nad otroki

- prenašanje krivde na mamo (B67), (B68)
- otrok sme povedat le toliko, kolikor mu starš dovoli (D70), (D71)

3.3. Delo s starši

- zrcaljenje, da pridejo do uvida svojih napak (D10)
- vzpostavitev odnosa (D12), (D89)
- vzpostavitev zaupanja (D13)
- okrepitev staršev (D17)
- želja, da se starši zavedajo napačnih dejanj (D20)
- ključna je vzpostavitev zaupanja (D37)
- individualni pogovori o pomembnosti sprememb (D75)
- prizadevanje ohranitve odnosa (D76)
- prizadevanje ohranitve zaupanja (D77)
- soočanje v primeru ponavljanja težavnih vedenj (D82)
- osebno vodenje (D88)
- v ospredju je zmogljivost družine (D40)
- upoštevanje vseh udeleženih (D41)
- mobilna služba ni dovolj za reševanje vseh ukoreninjenih težav družine (D105)
- delo je uspešno če starši želijo spremembe (D21)
- spremembe se začno počasi (D22)
- spoštljiva obravnava (D24)
- prilagajanje dela glede na dinamiko v družini (D84)
- uporaba različnih metod dela po lastni presoji (D83)
- Pogovor (D85)
- Validacija (D23)

3.3.2 Edukacija

- edukacija starša o otroku (D14)

- potrebe otroka (D15)
- razvojne potrebe otroka (D16)
- vpliv besed na otroka (D18), (D19)
- poudarek na strokovni literaturi in opravljenih raziskavah (D78)
- razvoj možganov (D79)
- posledice uporabe telefona (D80)
- motnje spanja (D81)
- razvojne potrebe otroka (D86)
- regulacija čustev (D87)
- edukacija o prednosti spremembe (D44)

3.4. tipi staršev

- trije tipi staršev (D26)

3.4.1. prvi tip

- želja po spremembi in trud (D27)

3.4.2. drugi tip

- zavedanje, da problem je, a ne zmorejo ga rešit (D28)

3.4.3. tretji tip

- neprostovoljni uporabniki (D29), (D72)
- govorijo to, kar strokovna delavka želi slišat (D30)
- ni prave želje po spremembi (D31)
- otrokovo vedenje nakazuje na to, da težave niso rešene (D32)
- težavno je soočanje (D33)
- težavno delo z neprostovoljnimi uporabniki (D34)
- prikrivanje dejanskega stanja (D35), (D74)
- Potrebno je veliko napora za delo (D36)
- ni želje po spremembi (D73)

4. Obravnava nasilja v intimno-partnerskem odnosu

4.1. Delovne izkušnje

- Bogate in dolgoletne (C1)
- najpogosteje delo s starši (D25)

- vsaka izkušnja spopadanja z nasiljem je različna (E1)
- dolgoletne (F1)

4.2.. Trenutna zakonodaja na področju nasilja v Sloveniji

- ZPND je dober (A102), (A107)
- potreba po posodobitvi (A103)
- opredeljuje ničelno toleranco do nasilja (A108)

4.3. Ovire pri delu

4.3.1 Osebne ovire

- Osebna prepričanja (C68)
- Predsodki (C69)
- Strahovi (C70)
- Pretekle izkušnje (C71)
- Nepredelane osebne izkušnje v povezavi z nasiljem (C73)
- Nepredelane lastne izkušnje, ki vplivajo na manjšo občutljivost do nasilja (C74)
- Lastna pričakovanja (D42), (D48)
- Frustracije (D49)
- Strah je vedno prisoten (D55)
- Strah ob začetku sodelovanja (D56)
- Strah pred lastno nezmogljivostjo (D57)
- Postavljanje meja (D103)
- Frustracija zaradi ne opažanja rezultatov (D106), (D46)
- Občutek neskladja z uporabniki glede ciljev (D43)
- težko sprejemanje, da se žrtve vrnejo k povzročitelju (F20)

4.3.2. Strokovne in organizacijske ovire

- Težave so na področju ločitve in nasilja (B76)
- Kadrovska podhranjenost (B93), (A71), (A98), (C87), (E79), (F22), (F25)
- Kljub kadrovski podhranjenosti, mora delo biti opravljeno (A111)
- kadrovska podhranjenost vpliva na razporeditev dela (F26)
- En strokovni delavec je premalo za okrepitev družine (D104)
- Izgorevanje (B94), (A72), (A112), (D59)
- Delovni pogoji (C72)
- Birokracija (B96), (C88)

- Primeri so zahtevni in zamudni (B97)
- Zadeve stojijo zaradi pomanjkanja časa (D97)
- Izčrpanost (A73), (D96)
- Slabo vzdušje v timu (C89)
- Nestimulaitvni prihodki (C90)
- Konflikti z delodajalcem (C91)
- Slabi delovni pogoji vplivajo na zmožnosti nudenja podpore (C86)
- Slabi delovni pogoji odtujijo od metod dela (C92)
- Slabi delovni pogoji odtujijo od uporabnika (C93)
- Slabi delovni pogoji odtujijo od sebe (C94)
- Strokovni delavci nimajo ničelne tolerance do nasilja (C105)
- Celodnevni delovnik (D93)
- Zmanjka časa za sestanke (D95)
- Zmanjka časa za pisanje poročil (D94)
- zmanjka časa, da se lahko posvetiš posameznemu primeru (E80)
- Regulacija časa (D98)
- Popoldansko delo (D107)
- Pri delu ni rigidnosti (D108)
- Prepričanja ostalih zaposlenih, da je 40% prijav nasilja mater lažnih (B62), (B104)
- postavljanje nepravilnih vprašanj (B9)
- Veliko je mitov glede visoko-konfliktnih in nasilnih zvez (B10)
- strokovni delavci ne ločujejo med visoko-konfliktnimi in nasilnimi zvezami (B11), (B106)
- Siljenje v stike s povzročiteljem (B12), (B77), (B100), (B101)
- Uporaba koncepta odtujevanja, ki je problematičen (B13), (B105)
- da je povzročitelj lahko dober starš, je mit (B78)
- premalo znanja in napačna prepričanja strokovnih delavcev (B108)
- za uspešno delo je potrebno znanje in celovit osebni, strokovni in druženi razvoj (C78)
- pomanjkanje izkušenj (E64)
- pomanjkanje specifičnih znanj (E69)
- pomanjkanje znanja o nudenju dodatne podpore žrtvi (E70)
- dolgo časa trajajoči primeri (E78)
- preobremenjenost (E77), (F27), (F28)
- dolgoletne izkušnje (F19)
- ni rednega in kontinuiranega izobraževanja na visokem strokovnem nivoju (F21)
- izobraževanj je vse manj (F41)

- zaradi pomanjkanja izobraževanj, novo zaposleni nimajo veliko znanj o nasilju (F42)

4.3.3. Sistemske ovire

- Model nasilja je zastarel (B79)
- Model nasilja temelji na enkratnih incidentih (B80)
- potrebne so spremembe sistema (B98)
- Nujna je reforma sodišča (B99)
- Skupno skrbništvo v primeru nasilja (B102)
- žrtvam se ne verjame (B103)
- socialne delavke v družbi niso spoštovane (A99)
- celotno breme je na socialnih delavcih (A101)
- ni ničelne tolerance do nasilja (C104)
- sistem in družba nimata ničelne tolerance do nasilja (A109)
- družba še zdaleč ni blizu ničelne tolerance do nasilja (A110)
- družba ni osveščena glede problematike nasilja (C99)
- najslabše plačilo (A113)
- strpnost družbe do nasilja (C29)
- težavna vzgoja otrok (C30)
- romska problematika (C31)
- problematika družin s področja Balkana (C32)
- težave pri sodnih postopkih (C33)
- neobčutljivost odločajočih (C34)
- neustrezna ocenitev stanja nasilja s strani organov in institucij (C36), (C37)
- potrebne so družbene spremembe (C103)
- slabo argumentiranje ogroženosti žrtve (C35)
- politika (C101)
- področje oblasti (C102)
- zakonodaja na področju mobilne službe (D111), (D112)
- projektno delo v mobilni službi je še vedno brez zakonske podlage (D91)
- potrebni bodo ukrepi višjih oblasti za spremembo (A100)
- sistem žrtvi oteži iskanje pomoči (F29)
- dolgi postopki so za žrtve obremenilni (F30)
- postopki dolgo trajajo (F32)

4.4. Olajševalni dejavniki

- izobraževanja (B95), (B109), (A91), (C81), (E61)
- izobraževanja na temo predsodkov in stereotipov (A93)
- proučevanje, razumevanje in povezava s prakso (B107)
- intervizije (A74)
- timsko delo (A75), (C56), (C83)
- brez stereotipov in predsodkov (A90)
- podelitev izkušenj z drugimi (A92)
- Brez strahov (A94)
- Brez slabih izkušenj (A95)
- ustvarila si je zadovoljive pogoje za delo (A96)
- Zadovoljstvo ob evalvaciji svojega dela (A97)
- Izkušnje (E62)
- dosedanje izkušnje (C53)
- že pridobljene kompetence (C54)
- dolgoletne izkušnje (F18)
- že pridobljene veščine (C55)
- supervizija (C57), (C82)
- skrb zase kot ključno načelo strokovnega dela v poklicih pomoči (C75)
- ustrezna opremljenost z znanji (C76)
- Vedno je prostor za izboljšave (C77), (C85)
- Nudenje podpore žrtvi je dobro (C79)
- organizacija nudi ustrezno podporo (C80), (F23), (F24)
- dobra regijska organiziranost (C84)
- prizadevanje organizacij za osveščanje družbe (C100)
- prizadevanje videti dobro v ljudeh (D38)
- zmožnost opažanja svojih frustracij (D39)
- možnost lastne presoje (D50)
- zavedanje svojih slepih peg (D51)
- delo na sebi (D52)
- izkušnje omogočajo realno zastavljanje ciljev (D53)
- izkušnje omogočajo hitrejšo ocenitev stanja (D54)
- samorefleksija je ključna (D58), (D60)
- fleksibilen urnik (D92)
- podpora organizacije (D99)
- spodbuda organizacije (D100)

- svoboda (D101)
- skrb zase (D102), (D110)
- možnost prilagajanja dela (D109)
- prepričanje, da ljudje delajo vse z dobrim namenom (D11)
- razmejitev lastnih ciljev in zmožnosti uporabnikov (D47)
- osebna prepričanja ne vplivajo na delo (E59)
- delovne izkušnje (E60)
- Prepoznavanje mimike obraza (E63)
- sistem nudi dobre možnosti podpore in pomoči žrtvam (E71)
- sodelovanje z institucijami (E81)
- povezovanje različnih institucij med seboj (E82)
- izrek prepovedi približevanja je hiter in učinkovit (F31)

4.5 Delo z žrtvijo

4.5.1 iskanje pomoči na strani žrtve

- neprijavljanje nasilja zaradi nezaupanja v institucije (B7)
- Institucije ne razumejo vsakodnevnega doživljanja ljudi (B8)
- pogosto ne poiščejo pomoči (B88)
- žrtev poišče pomoč zaradi stiske (A5)
- ko žrtve same poiščejo pomoč, so pripravljene sodelovati (A6)
- iskanje pomoči na CSD (C3)
- iskanje pomoči na policiji (C4)
- iskanje pomoči v nevladnih organizacijah (C5)
- svojci poiščejo pomoč za žrtve (C6)
- prijatelji poiščejo pomoč za žrtev (C7)
- Žrtve poiščejo pomoč ko psihično preraste v fizično nasilje (C8)
- žrtve poiščejo pomoč ko so psihosomatske težave že zelo resne (C9)
- odvisno od informiranosti žrtve (C10)
- odvisno od proaktivnosti žrtve (C11)
- odvisno od asertivnosti žrtve (C12)
- odvisno od socialne mreže žrtve (C13)
- odvisno od dostopnosti pomoči (C14)
- odvisno od ugleda državne ustanove, ki nudi pomoč (C15)
- žrtve se ne odločajo za prijavo (C26)
- iskanje psihosocialne pomoči (E5)

- žrtev ne prijavi nasilja zaradi mnenja, da se nič ne bo spremenilo (E22)
- zaradi dolgih postopkov žrtve obžalujejo prijavo (F33)

4.5.2. Prepoznavanje nasilja na strani žrtve

- žrtve ne vedo da je to, kar doživljajo nasilje (B87)
- žrtve lahko ali pa ne prepoznajo nasilje (A8)
- žrtve same ne poimenujejo nasilja kljub vedenju, da to je (A9)
- prikrito nasilje se opazi po vedenju (D7)
- prikrito nasilje se opazi po načinu komuniciranja (D8)
- opazovanje neverablne komunikacije (D9)
- nekatere prepoznajo nasilje in vedo, da ga v razmerju ne bi smelo biti (E6)
- mediji ne poročajo o spolnem, ekonomskem nasilju, zalezovanju in zanemarjanju, zato ga tudi žrtve ne prepoznajo (E10)

4.5.3 Spopadanje žrtev z nasiljem

- žrtve se različno spopadajo z nasiljem (E2)
- minimaliziranje nasilja (E3)
- zanikanje nasilja (E4)

4.5.4. Podpora žrtvam

- podpora pri ozaveščanju življenja v nasilju (B29)
- Verjeti žrtvi (B66), (A60), (E47), (E52)
- krepitev moči (B73)
- premišljena vprašanja (A17)
- spodbuda (A18), (A25)
- dobro poslušanje (A19)
- prilagoditev postopka značilnostim žrtve (A23)
- vzpostavljanje dobrega odnosa z žrtvijo (A24)
- zaupati žrtvi (A61)
- dokler je bo potrebovala (A62)
- opolnomočenje za učinkovito soočanje z nasiljem (C16)
- opolnomočenje (E36), (E44)
- opolnomočenje, da odide iz odnosa (E19)
- spodbuda, da o nasilju govorijo (C17)
- spodbuda, da nasilje prijavijo (C18)

- spodbuda, da se žrtve vključijo v programe pomoči (C19)
- Pogovor o posledicah psihičnega nasilja (E12)
- Pogovor o občutkih (E13)
- Graditi zaupen odnos (E37)
- strokovni delavci so žrtvi vedno na voljo za pogovor (E39)
- strokovni delavci so žrtvi vedno na voljo za sestavo novega načrta pomoči (E40)
- pomoč pri željenih nadaljnjih korakih (E41)
- opora (E42)
- pomoč pri iskanju rešitve (E45)
- slišati žrtev (E51)
- storitev osebna pomoč je dobra (E74)
- pri storitvi osebna pomoč se žrtvam nudi pomoč in podpora (E75)
- pri storitvi osebna pomoč se osvešča o specifiki nasilnega odnosa (E76)
- podpora (F7)
- pomoč za samoopolnomočenje (F8)

4.5.5. naloge in dolžnosti strokovnih delavcev

- preverjanje dejstev (B69)
- naloge so opredeljene v ZPND (B70)
- naloge so opredeljene v pravilnikih (B71)
- naloge so opredeljene v katalogu javnih pooblastil CSD (B72)
- usmeritev v nevladne organizacije (B74)
- seznanitev z brezplačno pravno pomočjo (B75)
- identificiranje in poimenovanje nasilja (A7)
- socialni delavci imajo pomembno nalogo (A10)
- opredelitev nasilja (A11)
- Identifikacija nasilja (A20), (E14)
- Zapisovanje načrta pomoči (A21), (E17)
- dolžnost obvestiti policijo ob zaznavi nasilja (A22)
- posebna pozornost na ranljivih skupinah (C20)
- posebna pozornost do otrok, ki doživljajo nasilje (C21)
- posebna pozornost do nosečnic, ki doživljajo nasilje (C22)
- posebna pozornost do starostnikov, ki doživljajo nasilje (C23)
- posebna pozornost do invalidov, ki doživljajo nasilje (C24)
- posebna pozornost do migrantov oz. beguncev, ki doživljajo nasilje (C25)

- ključna je preventiva pri delu z družinami (C51)
- izobraževanje staršev o nasilju v družini (C52)
- prijava policiji ali tožilstvu ob zaznavi tveganja za umor (C64)
- vključitev v okolje žrtve (C65)
- informiranje in preventivno delovanje (C66)
- Razlaga, da je prikrito nasilje brez fizičnih znakov tudi oblika nasilja (E11)
- Prijava zaznanega nasilja policiji (E15)
- Pogovor o varnosti (E16)
- svetovanje glede nadaljnih postopkov (E18)
- seznanitev z možnimi oblikami pomoči (E35), (E46)
- narediti načrt pomoči (E38)
- pomoč žrtvi (E43), (F6)

4.6. Delo s povzročiteljem

4.6.1. načini izvajanja nasilja nad žrtvami

- nadzor nad njeno težo (A36)
- nasilno merjenje (A37)
- nadzor nad tem koliko poje (A39), (A38)
- preprečevanje stikov s sorodniki (A40)
- preprečevanje stikov s prijateljicami (A41)
- nadzor nad socialnimi omrežji (A42)
- spremljanje s kom se pogovarja (A43)
- prepoved obiskov (A44)
- nadzor kontracepcije (A45)
- Prepoved kontracepcije (A46)
- Veliko jih je (A47)
- bolj ali manj prikrito manipuliranje (C42)
- različne tehnike (C43)
- gaslighting (C44)
- Nadzor gibanja (C45), (E29)
- nadzor komuniciranja (C46)
- nadzor odzivanja (C47)
- nadzor vedenja (C48), (E28)
- spremljanje, kje se žrtev nahaja (E25)
- spremljanje s kom se žrtev druži (E26)

- nadzor nad tem, žrtev kaj obleče (E27)
- osamitev (E30)
- nadzor nad financami (E32)
- žrtev mora biti vedno dosegljiva, k jo kliče (E33)

4.6.2. Izvajanje manipulacije nad strokovnimi delavci

- Zavedanje, da povzročitelji manipulirajo z institucijami (B60)
- manipulacija s strani povzročiteljev se pogosto dogaja (B61)
- povzročitelji prepričujejo, da mame odtujujejo otroka (B63)
- žrtvi se ne verjame zaradi manipulacije s strani povzročitelja (B64)
- raziskave kažejo, da je prijav, za katere povzročitelji trdijo, da so lažne, malo (B65)
- zanikanje, da so oni povzročitelji (A53)
- obrambni mehanizmi (A54)
- pripisovanje krivde žrtvi (A55)
- porazdeljevanje krivde (A56)
- poskus očarati (A57)
- napad (A58)
- vloga žrtve (A59)
- minimalizacija nasilja (C27)
- prikazovanje razmer kot drugačnih (C28)
- kljub manipulaciji, se hitro razkrije resnica (C58)
- sprenevedanje (E48)
- zanikanje nasilja (E49)
- trdijo, da so oni žrtve nasilja (E50)
- Isti strokovni delavec ne dela z obema skupaj in s tem se izognejo manipulacijam (F14)
- posvetovalni tim pomaga strokovnemu delavcu (F15)
- intervizija pomaga strokovnemu delavcu (F16)

4.6.3. Programi za povzročitelje nasilja

- Program DNK je dober (B92)
- premalo jih je (A49)
- Program DNK je super (A50)
- samo v večjih mestih (A51)
- dopoldne, ko so povzročitelji v službi (A52)